

Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας

Επιστήμη της Πληροφορίας και Πληροφορικής

Πτυχιακή Εργασία

Τίτλος: «Ιστορικό Αρχείο Νικολάου Πλαστήρα»

Τσιούκη Αρετή

Επιβλέπουσα: Ζάχου Βιχελμίνια

Κέρκυρα 2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα.....	2
Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο 1 ^ο : Η ζωή του Νικολάου Πλαστήρα.....	6
1.1. Παιδικά και νεανικά χρόνια.....	6
1.2. Οι πρόγονοι του Πλαστήρα.....	6
1.3. Κοινωνικό περιβάλλον του Πλαστήρα.....	8
1.4. Ο θάνατος του Νικολάου Πλαστήρα.....	9
Κεφάλαιο 2 ^ο : Το έργο και η στρατιωτική και πολιτική δράση του Νικολάου Πλαστήρα.....	11
2.1. Η είσοδος του Νικολάου Πλαστήρα στο Στράτευμα.....	11
2.1.1. Εθελοντής στη Μακεδονία και την Ήπειρο.....	12
2.1.2. Αντιμέτωπος με την ευνοιοκρατία του Παλατιού.....	13
2.1.3. Ο Ανθυπολοχαγός Πλαστήρας στο 5 ^ο Σύνταγμα.....	14
2.1.4. Ο «Στρατιωτικός Σύνδεσμος» και το Κίνημα στο Γουδί.....	15
2.1.5. Βαλκανικοί Πόλεμοι.....	17
2.1.6. Η λήξη του πολέμου και το Κίνημα της Βόρειου Ηπείρου.....	18
2.1.7. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ο Εθνικός Διχασμός και το Κίνημα της Εθνικής άμυνας.....	18
2.1.8. Η ισπανική γρίπη.....	20
2.1.9. Η εκστρατεία στην Ουκρανία.....	20
2.2. Η μικρασιατική εκστρατεία.....	22
2.2.1. Η προέλαση του στρατού και η αλλαγή ηγεσίας στην Αθήνα.....	24
2.2.2. Η τουρκική αντεπίθεση και η μικρασιατική καταστροφή.....	26
2.2.3. Το Κίνημα του 1922.....	27
2.2.4. Τα χρόνια του Μεσοπολέμου.....	30

2.2.5. Η Εμφύλια Διαμάχη.....	32
2.2.6. Προσπάθειες για συμφιλίωση.....	32
Κεφάλαιο 3^ο : Ο Πλαστήρας σήμερα.....	35
3.1. Λίμνη Πλαστήρα.....	35
3.2. Μουσείο Νικολάου Πλαστήρα.....	36
3.3. Κέντρο Ιστορικών Μελετών "Νικολάου Πλαστήρα"	37
3.4. Έφιππος Ανδριάντας Νικολάου Πλαστήρα.....	39
Επίλογος.....	41
Παράρτημα.....	43
Ντοκουμέντα και Φωτογραφικό Υλικό του Νικολάου Πλαστήρα.....	43
Βιβλιογραφία.....	58

ΣΤΟ ΠΗΔΑΛΙΟ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Ο Αρχηγός (Κέντρο Ιστορικών Μελετών «Νικόλαος Πλαστήρας», Μορφοβούνι Καρδίτσας).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα υπήρξε χώρα με αρκετούς ήρωες και πραγματικούς πολεμιστές για την ελευθερία της. Ένας από τους σημαντικότερους και φιλελεύθερους στρατιωτικούς, αλλά και πολιτικούς ήταν ο Νικόλαος Πλαστήρας. Πέραν αυτών των καθηκόντων το έργο του είναι ορατό και στις μέρες μας, μέσω του ιδιαίτερου φράγματος της σημερινής Λίμνης Πλαστήρας το οποίο βρίσκεται στο Νομό Καρδίτσας από όπου και κατάγεται ο ίδιος. Ο Νικόλαος Πλαστήρας ήταν εμπνευστής της ιδέας της κατασκευής του φράγματος, την οποία υλοποίησε ο πρωθυπουργός της Ελλάδος Κωνσταντίνος Καραμανλής την δεκαετή 1950-1960 και αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα αξιοθέατα και μνημεία για το Νομό Καρδίτσας.

Η παρούσα εργασία ασχολείται τόσο με τη ζωή όσο και με το έργο και τις δράσεις στις οποίες συμμετείχε ο Νικόλαος Πλαστήρας, καθώς και με κριτικές και σχόλια τα οποία έχουν γραφτεί για αυτόν. Αποτέλεσε μια από τις ηρωικότερες φυσιογνωμίες στρατιωτικού και πολιτικού σκηνικού που σφράγισε τα πεπραγμένα της νεοελληνικής ιστορίας του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα.

Στο 1^ο κεφάλαιο δίνονται στοιχεία σχετικά με τα παιδικά, νεανικά αλλά και τελευταία χρόνια της ζωής του Νικολάου Πλαστήρα. Στο σημείο αυτό θα υπάρξει ανάπτυξη του 'που' μεγάλωσε, 'πώς' μεγάλωσε, 'ποιες' ήταν οι ασχολίες του, καθώς και το 'πώς' πέρασε τις τελευταίες στιγμές της ζωής του.

Στο 2^ο κεφάλαιο γίνεται μια συγκεκριμένη αναφορά στο έργο και τη δράση του Νικολάου Πλαστήρα στο πλαίσιο της θητείας του στο στρατιωτικό και πολιτικό χώρο, αναλύοντας διεξοδικά τις δυο αυτές ενότητες του βίου του. Το πρώτο μέρος (2.1.) σχετίζεται με το στρατιωτικό του βίο και το δεύτερο (2.2.) με τον πολιτικό.

Στο μέρος 2.1. παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-1913, το Μακεδονικό Μέτωπο του Α' Παγκοσμίου, τη δράση του κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία καθώς και άλλα σημαντικά γεγονότα της εποχής στα οποία διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο ο Νικόλαος Πλαστήρας.

Στο μέρος 2.2. δίνονται πληροφορίες σχετικά με τα πολιτικά καθήκοντα του Νικολάου Πλαστήρα ως πρωθυπουργού της Ελλάδας αλλά και τα πολιτικά σκηνικά τα οποία εξελίχθηκαν κατά την πολιτική του θητεία.

Στο 3^ο κεφάλαιο συμπεριλαμβάνονται τα όσα έχουν μείνει σήμερα στην Καρδίτσα (Αρχαιακό Υλικό, Λίμνη Πλαστήρα κ.λπ.), την γενέτειρα του Πλαστήρα και μας κάνουν να τον θυμώσατε,

Τέλος, απεικονίζεται φωτογραφικό υλικό και παρουσιάζονται ντοκουμέντα σχετικά με τη ζωή και του έργου του Νικολάου Πλαστήρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

1.1. ΠΑΙΔΙΚΑ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Ο Νικόλαος Πλαστήρας γνωστός και ως Μαύρος Καβαλάρης, γεννήθηκε¹ στις 4 Νοέμβριου του 1881, χρόνια απελευθέρωσης της Καρδίτσας από τους τούρκους, μεγάλωσε στην πόλη αυτή, μέσα σε μια αγραφιώτικη οικογένεια. Πατέρας του ο ράφτης στο επάγγελμα Χρήστος Πλαστήρας, από το Βουνέσι (σήμερα Μορφοβούνι) Καρδίτσας και η μητέρα του η Στεργιάνω του γένος Καραγιώργου, καταγόμενη από τη γειτονική Πεζούλα. Οικογένεια φτωχή στα οικονομικά, αλλά με πλούσια ιστορική παράδοση, αφού οι πρόγονοί και κυρίως ο παππούς του Νίκος είχε πάρει μέρος στον εθνικό απελευθερωτικό αγώνα στο πλευρό του Γεωργίου Καραϊσκάκη.

Κάπως μεγάλωσε λοιπόν ο Νικόλαος Πλαστήρας μένοντας τους χειμερινούς μήνες στην Καρδίτσα και στα Άγραφα τους καλοκαιρινούς, συνήθεια την οποία διατήρησε για μεγάλο χρονικό διάστημα στη ζωή του. Από τα παιχνίδια του καλοκαιριού προτιμούσε το «αρματολοί και κλέφτες», και ήταν πάντα ο αρχηγός της ομάδας του. Στο Γυμνάσιο ο Πλαστήρας ήταν ένας κόσμιος, προσεκτικός και με βαθιά άποψη μαθητής. Τα μαθήματα που τον ενθουσίαζαν περισσότερο ήταν τα μαθηματικά και η ιστορία, ενώ μεγαλύτερη εύνοια είχε στη γυμναστική και αυτό γίνεται φανερό μέσα από τις πρωτιές που είχε σε διάφορους αγώνες, ειδικά στο τρέξιμο και στο άλμα εις μήκος. Κατά τη διάρκεια του πολέμου του 1897 η οικογένειά του έφυγε στην Πεζούλα Αγράφων και μετά το τέλος του πολέμου γύρισαν πίσω στην Καρδίτσα, όπου φοίτησε στο δημοτικό και στο ελληνικό σχολείο της πόλης.

Ωστόσο, η εμπλοκή του σε ένα καυγά με το γιό του τούρκου πάσα της περιοχής, τον ανάγκασε να διακόψει τη φοίτηση του στο σχολείο και να διαφύγει για να μη συλληφθεί, μέσω Βόλου στην Αθήνα. Για ένα χρόνο φοίτησε στο Βαρβάκειο και μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας επέστρεψε στην Καρδίτσα όπου και αποφοίτησε από το γυμνάσιο, για να καταταχθεί στη συνέχεια εθελοντής στο στρατό.

1.2. ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΤΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Οι πρόγονοι του Νικόλαου Πλαστήρα, προερχόμενοι από την περιοχή των Αγράφων εκμεταλλευόταν και αυτοί τη ευκαιρία επικοινωνίας με τον κάμπο και έτσι κατέβηκαν και διέμεναν στην πόλη της Καρδίτσας, στα πεδινά της Δυτικής

¹ Σ. Αναστασάκος, *Ο Πλαστήρας και η εποχή του, τόμος Α' 1878-1922*

Θεσσαλίας. Κατόπιν, εκτοπίστηκαν από τις οθωμανικές αρχές και υποχρεώθηκαν να καταφύγουν και πάλι στα βουνά των Αγράφων για να γλυτώσουν. Εξαναγκασμένοι, δε μπορούσαν να συμβιβαστούν με την οθωμανική τοπική εξουσία και με την επάνοδο τους, γρήγορα ενσωματώθηκαν σε επαναστατικές ομάδες της περιοχής. Από τότε, συχνά συμμετείχαν στις επιθέσεις κατά του οθωμανικού στρατού, που επιχειρούσε τη διείσδυσή του στα Άγραφα, κατά παραβίαση της Συνθήκης της «αυτονομίας».

Το τέλος του 18^{ου} αιώνα, στα Άγραφα, παρόμοιες ομολογίες αναγράφουν την ύπαρξη και τη δραστηριοποίηση εννιά αδερφών της οικογένειας Πλαστήρα, που βρίσκονταν σε συνεχή διαφωνία με τα οθωμανικά αποσπάσματα, κάποιοι δε από αυτούς, ήταν και οπλαρχηγοί στα αντάρτικα σώματα. Λίγο αργότερα, οι Τούρκοι και κατά παράβαση της «Συνθήκης Ταμασίου» του 1525, προσπάθησαν να προωθήσουν και πάλι την κυριαρχία τους, στο ορεινό αυτό μέρος. Ύστερα από καταδιώξεις και δύσκολες συγκρούσεις, υποχρέωσαν τους ανυπότακτους αντάρτες να διασκορπιστούν και να απομακρυνθούν από την περιοχή όπου ενεργούσαν. Μαζί με αυτούς, εμπεριέχονταν και η μεγάλη οικογένεια Πλαστήρα, από την οποία άλλοι στη Στερεά Ελλάδα και στην Πελοπόννησο. Από αυτούς μόνο δύο, ο Νίκος και ο Βασίλης Πλαστήρας, πήραν την απόφαση να παραμείνουν στο χωριό Βουνέσι, της περιοχής Νευρόπολης των Αγράφων.

Γύρω στα 1856, υπήρξε τεράστια μετακίνηση χριστιανικών οικογενειών από τα Άγραφα, στην πόλη της Καρδίτσας και στον κάμπο της περιοχής, λόγω της υπομονής απέναντι στις οθωμανικές τοπικές αρχές, μετά την εφαρμογή του «Χάττι – Χουμαγιούν» του σουλτάνου, Αβδούλ Μετζίτ. Έτσι, ο παππούς του Νικολάου Πλαστήρα, μετά την κατάσταση αυτή, εγκαταλείπει το Βουνέσι, όπου είχε προσφύγει και εγκαθίσταται μαζί με την οικογένεια του στην Καρδίτσα, παραδειγματισμένος από άλλους συμπολίτες του. Την εποχή αυτή, οι Έλληνες σε αντίθεση με τους Οθωμανούς υπερτερούσαν πληθυσμιακά στην περιοχή, καθώς και σε ολόκληρη τη Θεσσαλία, παρά τη μετακίνηση πλήθους από τη Μικρά Ασία και διαμονή τους στον κάμπο και στα «ρεβένια». Οι Οθωμανοί δεσμεύονταν στις φρουρές των αστικών κέντρων και με τις στρατιωτικές τους δυνάμεις, προσπαθούσαν να επιβλέπουν το ευρύτερο έδαφος, το οποίο δε σταματούσε να παραμένει σε επαναστατική δραστηριότητα.

Η Θεσσαλία με τη Συνδιάσκεψη της Κωνσταντινούπολης, στις 10/24 Φεβρουαρίου 1881 και μετά από μακροχρόνιες μάχες, παραδίδεται και εντάσσεται στο ελεύθερο ελληνικό κράτος. Τη χρονιά αυτή, ο ράφτης Χρήστος Πλαστήρας, γιός του Νίκου και πατέρας του Νικόλαου Πλαστήρα, παντρεύεται στην Καρδίτσα, τη Στυλιανή Καραγιώργη, υφάντρα της περιοχής. Στις 4/17 Νοεμβρίου 1883 μέσα στο «ντάμι» του Χατζήλιαγα, σε ένα άσχημο ισόγειο κτίσμα στην Καρδίτσα, που πριν έφερε το όνομα ενός τούρκου, γεννιέται ο Νικόλαος Πλαστήρας. Δεν υπήρχε ακριβής

ημερομηνία της γέννησής του, αργότερα ζήτησε ο ίδιος και διορθώθηκε λόγω στρατολογικών υποχρεώσεων και βαθμολογικής εξέλιξης με βάση την υπό αριθμών 157/1905, απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Καρδίτσας². Η Θεσσαλία όταν άρχισε ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, ξαναγίνεται σκηνή πολέμου, με δυσάρεστα και σοβαρά αποτελέσματα για τη νεοσύστατη ελληνική κυριαρχία. Ο τόπος διέρχεται στους τούρκους, οι οποίοι τοποθετούν και πάλι δικές τους κυβερνήσεις στην περιοχή, μέχρις ότου διαρκέσει η ανακωχή του πολέμου, έως την εκ νέου τουρκική απομάκρυνση από το γεωγραφικό διαμέρισμα. Τρομοκρατημένο το πλήθος των ελλήνων εξαιτίας των πολεμικών αναμετρήσεων, της ήττας των ελλήνων και της προέλασης των τούρκων στο έδαφος τους, εγκατέλειψαν την περιοχή για ακόμα μια φορά και κατέφυγαν στα βουνά των Αγράφων και στις ελεύθερες περιοχές της Στερεάς Ελλάδος.

Ο Χρήστος Πλαστήρας, μαζί με την οικογένεια του καταφεύγουν και πάλι στην ορεινή Πεζούλα. Οι περιοχές τους ήταν γνώριμες λόγω των προηγούμενων διώξεων. Ωστόσο, επήλθε η ανακωχή και ο πόλεμος έληξε εις βάρος της Ελλάδος, αλλά οι τούρκοι δεν εγκατέλειψαν σύντομα τη Θεσσαλία, παρόλο που είχε συμφωνηθεί αυτό. Παράλληλα, ξεκίνησαν και οι μετακινήσεις των ελλήνων από τα ορεινά στο αστικό κέντρο της Καρδίτσας. Ανάμεσα σε αυτούς ήταν και ο Χρήστος Πλαστήρας με την οικογένεια του.

Παρά την ένταξη της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος, οι τεράστιες κοινωνικές ανομοιοότητες, δυσχέραναν τον πληθυσμό της περιοχής. Οι Οθωμανοί αποχώρησαν αλλά οι κάτοικοι συνέχιζαν να βιώνουν συνθήκες εξαθλίωσης. Η εθνική ενσωμάτωση της περιοχής, δεν επέφερε σημαντικές αλλαγές στην περιοχή και ιδιαίτερα για τους ακτήμονες – κολλήγους οι οποίοι ήρθαν αντιμέτωποι με πολλές δυσκολίες.

1.3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Η περίοδος αυτή περιλαμβάνει σπουδαία γεγονότα που διέπλασαν την πορεία της Ελλάδος τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα. Το Αγροτικό Ζήτημα της Θεσσαλίας πέρα από τη στενή του σημασία περιλαμβάνει και σημαντικά κοινωνικοοικονομικά γνωρίσματα, που χάραξαν την ύστερη εξέλιξη της Ελλάδος. Η εποχή δε αυτή, συνέπεσε χρονικά τόσο με τη γέννηση, την διαπαιδαγώγηση και τα παιδικά χρόνια του Νικολάου Πλαστήρα, όσο και με την απαραίτητη του διαφυγή από την ιδιαίτερη πατρίδα του την Καρδίτσα, στην Αθήνα. Είναι η εποχή όπου το

² Σ. Αναστασάκος, *Ο Πλαστήρας και η εποχή του ό.π.*

κοινωνικό αυτό υπόστρωμα, επηρέασε σημαντικά τη διάπλαση του χαρακτήρα ενός ιστορικού προσώπου, από την παιδική ηλικία, όπως θα φανεί αργότερα.

Ένας μεγαλεπήβολος νέος, ανατρέφεται στην αγροτική επαρχία της Καρδίτσας, με τις κοινωνικές εναντιώσεις να διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στην ψυχοσύσταση του. Θα μείνει για πάντα στη μνήμη του Πλαστήρα, η κοινωνική αθλιότητα των συμπατριωτών του, ακτήμων – κολλήγων, την οποία έζησε και ο ίδιος, συμβάν το οποίο θα αποτελέσει τον καταλύτη στο να διαθέτει πάντα ιδιαίτερη ευαισθησία για τα θύματα της κοινωνικής αδικίας.

Την εποχή αυτή των πρώτων χρόνων του Πλαστήρα, πέρασε το γνωστό πολιτικό ανταγωνισμό Χαρίλαου Τρικούπη – Θεόδωρου Δηλιγιάννη, και τη συχνή εναλλαγή των πολιτικών αυτών στην εξουσία, όπου ο ένας δεν αποδεχόταν το έργο του άλλου. Για τον Τρικούπη, η πολιτική προώθηση έργων υποδομής υπερείχε, ανεξάρτητα αν η χρηματοδότηση θα οδηγούσε τη χώρα σε υπερδανεισμό και σε θεσμοθέτηση δυσμενών φορολογικών βαρών στο κοινωνικό σύνολο. Για το Δηλιγιάννη, προέχει ο όφελος του από τις δυσαρέσκειες, που αναπότρεπτα προκάλεσε η βαρυσήμαντη πολιτική του Τρικούπη, ο οποίος δεν γλύτωσε τελικά και τα τεράστια σφάλματα, που κατέληξαν στην πτώχευση της Ελλάδος.

Κυρίαρχος της κατάστασης, το Παλάτι και ο βασιλιάς Γεώργιος ο Α΄, ο οποίος αρέσκονταν περισσότερο για τη διαφύλαξη του θρόνου του και των ωφελειώντων αυλικών και των φίλων του, παρά για την επίλυση των κοινωνικών και οικονομικών δυσκολιών του λαού. Προσπάθησε να επιβάλλει μοναρχικό, αυταρχικό πολίτευμα, με τη κατάσταση στα χέρια του των εξουσιών, με σκοπό να δημιουργηθούν βαρύτατες διασπάσεις. Στα πλαίσια αυτά το Παλάτι θα εμπλακεί στη λειτουργία της Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας και θα εκφράσει αντίρρηση στην επιθυμία του λαού, που εκδηλωνόταν κάθε φορά στις εκλογές. Ο Χαρίλαος Τρικούπης, θα είναι ο πρώτος που θα ζητήσει από το Παλάτι, να σεβαστεί τη θέληση αυτή, με την αρχή της «δεδηλωμένης» Κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας στη Βουλή, όποτε ο Ανώτατος Άρχων θα εκχωρούσε σε κάποιον τη δημιουργία κυβέρνησης. Ήδη από το 1874, ο πολιτικός αυτός, ζητώντας να εισχωρήσει εμπόδιο στην αυθαιρεσία του μονάρχη, θα γράψει σε άρθρο του:

«Ίνα επέλθη θεραπεία, πρέπει να γίνει ειλικρινής αποδεκτή η θεμελιώδης αρχή της κοινοβουλευτικής κυβερνήσεως, ότι τα υπουργεία λαμβάνονται εκ της πλειοψηφίας της Βουλής».

1.4. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Ο Νικόλαος Πλαστήρας άφησε την τελευταία του πνοή στην Αθήνα στις 26 Ιουλίου 1953 πάμπτωχος. Στο παντελόνι του βρέθηκε η μοναδική του περιουσία, 52 δραχμές. Ως κατοικία του στην Αθήνα είχε το πολιτικό του γραφείο και σαν κρεβάτι του ένα παλιό ράντζο εκστρατείας. Δεν είχε ποτέ του περιουσιακά στοιχεία. Ακόμα και το κουστούμι της κηδείας του ήταν δωρεά φίλου του. Δεν καταχράστηκε της εξουσίας του. Την περίοδο που υπήρξε πρωθυπουργός, ο αδερφός του αναζητούσε σαν άνεργος δουλειά δίχως να χρησιμοποιήσει του ονοματεπώνυμο του αδερφού του.

Στην κηδεία του εισήλθαν άνθρωποι από όλα τα κοινωνικά στρώματα και από όλες τις πολιτικές παρατάξεις, ασυνήθιστο γεγονός για τα ελληνικά δεδομένα. Οι σημαίες είχαν κρεμαστεί μεσίστιες με διαταγή του πρωθυπουργού Παπάγου. Παλιοί στρατιώτες του βρεθήκαν να μοιρολογούν επάνω από τη σορό του. Ο τάφος του έγκειται στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών και η ζωή του στο Λαογραφικό Μουσείο της Καρδίτσας.

«Θα σας μιλήσω³ και πάλιν με την καρδιά μου, όπως σας μιλώ πάντοτε, οσάκις έχω την ευτυχίαν να επικοινωνώ μαζί σας. Υστερα από σκληρούς και επιπόνους αγώνες μιας ολοκλήρου ζωής, θα είχα κι εγώ το δικαίωμα να αναπαυθώ. Με βλέπετε όμως όρθιον μπροστά σας, να δίδω, με την βοήθειαν του Θεού, μιαν ακόμη μάχην υπέρ του Έθνους και του Λαού. Διότι μέσα μου σκιρτά η ψυχή του εφήβου και αντηχεί το προσκλητήριο του καθήκοντος.»

Τελευταία προεκλογική ομιλία Νικολάου Πλαστήρα.

Αθήνα, 14 Νοεμβρίου 1952.

³ Σ. Αναστασάκος, *Ο Πλαστήρας και η εποχή του, τόμος Γ΄ 1933-1953*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο (ΔΕΥΤΕΡΟ): ΤΟ ΕΡΓΟ – Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

2.1. Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑ

Τα έντονα πατριωτικά συναισθήματα του Νικολάου Πλαστήρα⁴ τον στιγματίζουν για πάντα στη ζωή του αλλά και η θέληση των νέων της εποχής, για το Σώμα των αξιωματικών, τον οδήγησαν στην υπηρετηση του Στρατεύματος. Αφού ολοκλήρωσε το «Ελληνικό» και έγινε είκοσι χρονών, εισέρχεται το Δεκέμβρη του 1903 στο 5^ο Σύνταγμα Πεζικού των Τρικάλων, με το βαθμό του δεκανέα. Το Στράτευμα τον ενθουσίασε, ξεχώριζε για την πειθαρχία και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του για τη στρατιωτική εκπαίδευση. Η κατάταξη στο Στράτευμα, ενός νέου από αγροτικό μέρος την εποχή αυτή, αποτελούσε σημαντική ευκαιρία για την ζωή του και αποσκοπούσε σε μια αξιοθαύμαστη σταδιοδρομία, με σύντομη ανέλιξη στις βαθμίδες της στρατιωτικής ιεραρχίας. Άλλωστε, ο Νικόλαος Πλαστήρας δεν είχε άλλη επιλογή, καθώς η οικογένειά του δε διέθετε δική της γη, για να την καλλιεργήσουν. Οι νέοι δεν είχαν άλλες ευκαιρίες, πλην της κατάταξης στο Στράτευμα, για την οποία, σημαντικό ρόλο έπαιξε η πατριωτική έξαρση και η πολεμική ατμόσφαιρα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στην Ελλάδα.

⁴ <https://greekmilitaryvoice.wordpress.com/2015/09/01/νικολαος-πλαστηρας-ο-μαύρος>

2.1.1. ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Ο δεκανέας Πλαστήρας, σύντομα έγινε λοχίας και γρήγορα επιλοχίας. Παρέμενε ακόμα υπαξιωματικός και ο μοναδικός επιλοχίας στο Στράτευμα, που δεν προέρχονταν από ανακατάταξη, όταν σε πολλές μονάδες ζητούσαν εθελοντές για το Μακεδονικό Αγώνα. Έχοντας ακόμα ευαισθησία για τον Ελληνισμό, που παρέμενε υπό τουρκική κατοχή και γεμάτος από πατριωτικά αισθήματα, συμμετείχε στη μυστική αυτή αποστολή, που στόχο είχε να επανδρώσει, να διδάξει και να ενθαρρύνει υλικά και ηθικά τις αντάρτικες ομάδες, που ήδη δρούσαν στο έδαφος της Μακεδονίας.

Ο Πλαστήρας τον Απρίλη του 1907, εγκατέλειψε τη μονάδα του, το 5^ο Σύνταγμα των Τρικάλων, μαζί του και μερικοί φίλοι και συνάδελφοι του, και πέρασε από τη πατρίδα του την Καρδίτσα, για να ενημερώσει έμπιστους του, για τους στόχους του Μακεδονικού Αγώνα. Με άκρα μυστικότητα και με την ομάδα των εθελοντών που δημιούργησε, διέσχισε μαζί τους τα τότε ελληνοτουρκικά σύνορα και κατευθείαν ενσωματώθηκε στην αντάρτικη ομάδα του καπετάν – Αγραφιώτη, του υπολοχαγού Χαράλαμπου Παπαγάκη, με ορίζοντα δράσης τη λίμνη Γιαννιτσών. Με έδρα του την περιοχή του ομώνυμου Βάλτου, έβαλε μέρος ο Πλαστήρας και η ομάδα του σε ένοπλο έργο κατά των Τούρκων, καθώς και των βουλγάρων «κομιτατζήδων», ενώ ταυτόχρονα απευθυνόταν συχνά σε ελληνικό πλήθος, διαβεβαιώνοντας τους, πως αγωνίζονται μόνοι και επίσης γρήγορα η Ελλάδα θα τους απελευθερώσει.

Στις ανυπότακτες αυτές αντάρτικες δραστηριότητες, αρκετές φορές ριψοκινδύνευσε και τη ζωή του, αλλά πίστευε πως είναι υποχρέωση του να βοηθήσει τους ομοθρήσκους και ομοεθνείς του. Ο Πλαστήρας μιλούσε πάντα με ικανοποίηση και περηφάνια για τη θητεία του στο Μακεδονικό Αγώνα. Η δε συμπλοκή του αυτή, θα τον στιγματίσει στους εθνικούς του προσανατολισμούς, για την σπουδαιότητα απελευθέρωσης και των υπόλοιπων ελληνικών πληθυσμών, από τον οθωμανικό δεσποτισμό. Είναι η εποχή, όπου στο ευρύτερο μέρος της Μακεδονίας, υπαξιωματικοί, αξιωματικοί και εθελοντές, δημιουργούν ανταρτικά Σώματα ή εμπλουτίζουν άλλα υπάρχοντα, προς διαχείριση κυρίως της βουλγαρικής τρομοκρατίας και προπαγάνδας προς το ελληνικό στοιχείο. Οι οθωμανικές αρχές, ήξεραν τις κινήσεις αυτές και επιθυμούσαν κάποια ανοχή, αφού γνώριζαν ότι στις ανταρτικές αυτές ομάδες υπήρχε βάνανσος και σκληρός αγώνας υπεροχής ανάμεσα σε διάφορες εθνότητες. Αργότερα, ο Νικόλαος Πλαστήρας συμμετείχε στις ανταρτικές επιχειρήσεις στην έδρα της Ηπείρου, όταν οι επαναστάτες συγκρούονταν πλέον με τον τακτικό οθωμανικό στρατό. Και εκεί, έχοντας κοινούς στόχους και επιδιώξεις με τους φίλους του, μέσα από κρυφές ομάδες, είχαν εισβάλει στο χριστιανικό πλήθος και είχαν οργανώσει πυρήνες δράσης, οι οποίοι ύστερα θα απαρτίζουν τη βάση ενθάρρυνσης του αγώνα της απελευθέρωσης και στο σημαντικό αυτό μέρος.

2.1.2. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΝΟΙΟΚΡΑΤΙΑ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ

Ο Νικόλαος Πλαστήρας αφού τελείωσε την αποστολή του στην Ήπειρο, θα ξαναγυρίσει στη μονάδα του, στο 5^ο Σύνταγμα, για να συνεχίσει τη στρατιωτική του υπηρεσία. Παρέμενε όμως φιλόδοξος, όπως και πριν, και ενδιαφέρονταν για την βαθμολογική του ανέλιξη στο Στράτευμα. Το 1908, ο νεαρός λοχίας, συμμετέχει στις εξετάσεις για τη Σχολή Υπαξιωματικών της Κέρκυρας. Ωστόσο, δεν πετυχαίνει να εισαχθεί παρότι ήταν πολύ καλός. Κρίθηκε πρώτος επιλαχών! Παράλου, που είχε καλή επίδοση δε τον βοήθησε κανένας στρατιωτικός ή πολιτικός παράγοντας.

Την περίοδο εκείνη, για την εισαγωγή κάποιου στις στρατιωτικές σχολές, δεν ήταν τόσο σημαντική η ικανότητα και η προετοιμασία του αλλά άλλοι συντελεστές, που είχαν σχέση με την εκάστοτε εξουσία, και το Παλάτι που είχε πάντα τον έλεγχο των στελεχών του Στρατεύματος. Ήταν η πολιτική σχηματισμού «πραιτοριανών» αξιωματικών, που πρώτο τους μέλημα ήταν η διαφύλαξη των συμφερόντων του θρόνου και ύστερα της Ελλάδος. Έτσι, ο σχηματισμός του Γενικού Επιτελείου Στρατού και Ναυτικού, καθώς και η επάνδρωση και εκλογή της ηγεσίας των στρατιωτικών μονάδων, δημιουργείται από φιλοβασιλικούς αξιωματικούς. Επικεφαλής στις ένοπλες δυνάμεις μπαίνουν Διάδοχοι και Πρίγκιπες χωρίς να διαθέτουν τα προσόντα. Λόγω των συγκυριών αυτών, ο ελληνικός στρατός οδηγείται σε ήττα το 1897 με «καθοδηγητή» τον διάδοχο Κωνσταντίνο, που αν δεν μεσολαβούσαν οι Εγγυήτριες Μεγάλες Δυνάμεις, ο οθωμανικός στρατός θα είχε καταλάβει και την Αθήνα. Αυτό όμως, δεν πτόησε το Παλάτι. Επομένως, ακόμα και μετά την ήττα του 1897, ο παραγοντισμός και η παρεμβολή των ανθρώπων του Κωνσταντίνου εξακολουθούσαν να απαρτίζουν την προϋπόθεση για την συμμετοχή ενός νέου στο Στράτευμα, και για τον προβιβασμός των στρατιωτικών στελεχών.

Όλα αυτά τα γεγονότα, δημιούργησαν μεγάλη δυσφορία και αποτέλεσαν μια από τις σημαντικότερες αιτίες του Στρατιωτικού Κινήματος του 1909, στο Γουδί. Η πρόσβαση στις στρατιωτικές σχολές, υπήρξε αποτέλεσμα των παρασκηνακών κινήσεων των αυλικών παραγόντων και όχι των δυνατοτήτων και των γραπτών επιδόσεων των υποψηφίων. Αυτά ίσχυαν, και για την επιλογή των αξιωματικών προς μετεκπαίδευση, κατά προτίμηση στη φιλομοναρχική και μιλιταριστική Γερμανία. Όσοι αξιωματικοί μετεκπαιδεύτηκαν στη χώρα του Κάιζερ, την περίοδο του Εθνικού Διχασμού, όλοι του υπήρξαν στο πλευρό του Κωνσταντίνου.

Το 1882, με την εκσυγχρονιστική πολιτική του Χαρίλαου Τρικούπη, ιδρύθηκε η Σχολή Υπαξιωματικών με δωρεάν εκπαίδευση, με σκοπό το Στράτευμα να λαμβάνει καταρτισμένα στρατιωτικά στελέχη, που θα ενδυνάμωναν το πεζικό. Με κύρια υπηρεσία υπαξιωματικού και τρία χρόνια σπουδές σε αυτή τη Σχολή, δίνονταν η ευκαιρία σε νέους από τις λιγότερο οικονομικές τάξεις, να αποκτήσουν την ιεραρχική θέση του αξιωματικού. Οι αξιωματικοί αυτοί, που προέρχονταν από το Στράτευμα, όπως ο Νικόλαος Πλαστήρας, ήταν η πλειονότητα του πεζικού,

εξελίχθηκαν ταχύτατα και υπήρξαν σπουδαίοι στους μετέπειτα εθνικούς αγώνες. Όσοι αξιωματικοί τελείωσαν τη Σχολή Ευελπίδων, δεν επαρκούσαν για τη στελέχωση του Στρατεύματος. Εξάλλου η πλειοψηφία από αυτούς, απέφευγε να καταταχθεί στο πεζικό και επέλεγε το πυροβολικό και το μηχανικό. Στις κατηγορίες αυτές, υπήρχε σπουδαία πρόοδος των οπλικών συστημάτων και γρηγορότερος εκσυγχρονισμός, ενώ τα στελέχη είχαν ευνοϊκότερη αντιμετώπιση.

2.1.3. Ο ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΣΤΟ 5^Ο ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Οι εξετάσεις στη Σχολή Υπαξιωματικών, προκηρύσσονται και πάλι και ο Πλαστήρας θα ξαναπροσπαθήσει να συμμετάσχει. Αυτή τη φορά θα εισαχθεί, λόγω των γραπτών του και της διαφυγής που επιδίωξε, ακόμα και στον τότε ηγέτη του Κινήματος του 1909, Νικόλαο Ζορμπά, όταν βεβαιώθηκε, ότι τα μέλη των προφορικών εξετάσεων για συμφεροντολογικούς λόγους, δε θα τον έκριναν και πάλι εισακτέο, παρά την καλή του απόδοση. Ήδη όμως και προ της καταχώρισης του στη Σχολή, θα σχηματίσει Σύνδεσμο Υπαξιωματικών, με προσχώρηση σε όλο το Στράτευμα, παρουσιάζοντας την οδύνη των συναδέλφων του. Στο Σύνδεσμο αυτό, όπου ο ίδιος ήταν Πρόεδρος, ενσωματώθηκαν όλοι οι αδικημένοι υπαξιωματικοί, οι οποίοι δεν είχαν κάποιον να τους ωθήσει ή να εξασφαλίσει τις καλές τους αποδόσεις. Με το γεγονός αυτό, αναζητούσαν την κατάργηση των κομματικών και πολιτικών αποφάσεων στις κρίσεις, τις προαγωγές και ευρύτερα στην πρόοδο των στελεχών, οι οποίες με την υλοποίηση τους στερούσαν το Στράτευμα από σπουδαία και ετοιμοπόλεμα στελέχη.

Ο Σύνδεσμος αυτός, όπου έβαλε μέρος ενεργά και ο Γεώργιος Κονδύλης, ενσωμάτωσε σπουδαίο ποσοστό απογοητευμένων υπαξιωματικών, οι οποίοι δεν είχαν σωστή αντιμετώπιση από τις τρωτές στρατιωτικές επιτροπές κρίσεων. Αυτές συγκροτούσαν τις θέσεις, προ των εξετάσεων με επιθυμίες του Παλατιού ή των παλαιοκομματικών πολιτικών παραγόντων των κομμάτων του Θεοτόκη, του Ζαΐμη, του Ράλλη, του Μαυρομιχάλη κ.α. Ο Σύνδεσμος των Υπαξιωματικών είχε την υποστήριξη του ταγματάρχη Γεώργιου Καραϊσκάκη, καθώς και άλλων αξιωματικών. Θα συνεργαστεί δε, με ένα σύμπλεγμα κατώτερων αξιωματικών, με συντονιστές τον Πάγκαλο και το Ζυμβρακάκη και μαζί θα απαρτίζουν τα θεμέλια του «Στρατιωτικού Συνδέσμου», που ρύθμισε το «Κίνημα στο Γουδί», το 1909.

Στις 17/30 Ιουνίου 1908 ο ίδιος ο Γεώργιος Καραϊσκάκης, με έγγραφο του προς το Νικόλαο Πλαστήρα, αξιόπιστο του και συμπολίτη, του παρέχει οδηγίες για τις κινήσεις του Συνδέσμου Υπαξιωματικών, με κωδικοποιημένη για λόγους ασφαλείας, ορολογία, όπου λέγει «*περί αποσπάσεως*», «*περί ταξιδίων εις άλλας φρουράς*», «*περί συναντήσεως με τον Γ. Κονδύλην*» κ.α.

Στη σχολή της Κέρκυρας, Ο Πλαστήρας θα διαμείνει μέχρι τον Ιούλιο του 1912, συμμετέχοντας στα μαθήματα και την πρακτική εξάσκηση της στρατιωτικής

εκπαίδευσης. Οι ικανότητες και το πείσμα του θα μείνουν χαραγμένα στη μνήμη των εκπαιδευτών αξιωματικών του. Ο υπαξιωματικός Πλαστήρας απέκτησε σπουδαίες γνώσεις μέσα στη Σχολή, οι οποίες τον βοήθησαν και στη μετέπειτα στρατιωτική του σταδιοδρομία. Αφού τελείωσε τις σπουδές του, ως ανθυπολοχαγός πλέον, επέστρεψε στο 5^ο Σύνταγμα, στο οποίο άνηκε, για να αναλάβει τις υποχρεώσεις του, ως διοικητής λόχου. Με την ιδιότητα αυτή, θα λάβει μέρος την Εθνική Εξόρμηση, που ξεκίνησε με τους Βαλκανικούς Πολέμους.

2.1.4. Ο «ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ» ΚΑΙ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΓΟΥΔΙ

Μετά τον ελληνοτουρκικό πόλεμο⁵, του 1897 και των δυσχερών συγκυριών για την Ελλάδα, στρατός και λαός είχαν αντιληφθεί τον κίνδυνο άμεσου εξαναγκασμού του έθνους, αλλά και της ίδιας της κρατικής υπόστασης. Η σκιά του «πολέμου της ντροπής» και η ανύπαρκτη συγκρότηση Στρατεύματος, είχαν δυσχερестήσει τους πολίτες και τους προκάλεσαν απαισιοδοξία, όσον αφορά την ανικανότητα αποτελεσματικής ασφάλειας της χώρας. Απαιτούνταν τώρα καινούργια αντίληψη και πολιτική, που θα προκαλούσε και πάλι ενθουσιασμό στο Έθνος. Ο στρατός είχε ανάγκη από νέα και συστηματική μόρφωση, για να ανταπεξέλθει στη στοιχειώδη ασφάλεια των συνόρων, ενώ παραμένει αμετάβλητο το αίτημα του λαού, παρά τις «περιπέτειες», για τη προσφορά βοήθειας προς τους ομογενείς, που συμβίωναν ακόμα στην οθωμανική κυριαρχία.

Παρόλο τις αντιξοότητες όμως αυτές, στην Ελλάδα, ακόμα και ως τις παρυφές της Επανάστασης του 1909, σημειώθηκε μια κάποια βελτίωση στην προετοιμασία ετοιμοπόλεμου στρατού, σε αντίθεση με το 1897. Όμως αυτό δεν υπήρξε αρκετό για την αντιμετώπιση των καινούργιων προκλήσεων. Φαίνονταν ότι ο στρατός είχε ανάγκη από αλλαγές και απομάκρυνση προσώπων του παρελθόντος. Για εισπρακτικούς λόγους, ίσχυε ακόμα ο «νόμος των απαλλαγέντων» και οι νέοι των πλούσιων οικογενειών, κατέβαλαν το αντίστοιχο τίμημα και εξαιρούνταν από τη στράτευση! Ο νόμος αυτός, αποτέλεσε χαριστική βολή, κατά της πολεμικής προετοιμασίας της Ελλάδος, αφού και λιγότερος ήταν ο αριθμός των προσερχόμενων και οι στρατιώτες ήταν τελικά αγύμναστοι. Το πρώτο μέτρο που πήρε η Επανάσταση του 1909, υπήρξε η «γενίκευσις της στρατεύσεως και η κατάργησις της διακρίσεως αυτής» όπως είχε γράψει ο Θεόδωρος Πάγκαλος, ένας από τους πρωτεργάτες του Κινήματος στο Γουδί. Την ίδια άποψη για το στρατό, λίγο πριν την Επανάσταση του 1909, είχε και ο ταγματάρχης τότε και μετέπειτα Αρχιστράτηγος της Στρατιάς της Μικράς Ασίας, Λεωνίδας Παρασκευόπουλος, όπως ο ίδιος γράφει στις «Αναμνήσεις του».

⁵ <http://www.capital.gr/me-apopsi/3311238/o-nikolaos-plastiras-kai-i-omonumi-limni>

Στα πλαίσια αυτά, έγιναν κινήσεις που στόχευαν στο τέλος των αναμειξιών του Παλατιού στο Στράτευμα και η προώθηση των ανήμπορων και των αυλοκολάκων του διάδοχου Κωνσταντίνου, του νικημένου του πολέμου 1897. Οι προτάσεις αυτές, βρήκαν έδαφος μεταξύ των αξιωματούχων και των υπαξιωματικών και λίγα χρόνια μετά, εκφράστηκαν δυναμικά στην Επανάσταση του 1909, στο Γουδί.

Η ήττα του 1897 και η συνεχή παρέμβαση του Παλατιού τόσο στο στρατό, όσο και στην πολιτική ζωή, καθυστέρησαν τις εξελίξεις και η χώρα λάμβανε μέρος στα δρώμενα στο βαλκανικό χώρο με επιβράδυνση. Όταν το 1903, δημιουργήθηκε στην Αθήνα, το «Μακεδονικό Κομιτάτο», για τη βοήθεια του ελληνικού πλήθους, το οποίο διαβίωνε στη Μακεδονία, η βουλγαρική και σλαβική εισχώρηση στρατιωτική και πολιτική, είχε ξεκινήσει πριν, μια δεκαετία.

Ο υπαξιωματικός Νικόλαος Πλαστήρας, γρήγορα εντάχθηκε στις κινήσεις αυτές, για την εξυγίανση και τον εκσυγχρονισμό του Στρατεύματος. Έβλεπε τις διακρίσεις και τις αδικίες που γίνονταν εις βάρος των υπαξιωματικών – συναδέλφων του. Έτσι, ως Πρόεδρος του Συνδέσμου των Υπαξιωματικών, έθεσε το θέμα ακύρωσης των διακρίσεων και πρόβαλε «μετ' επιτάσεως» το αίτημα της μετάταξης προκειμένου, οι υπαξιωματικοί που σπούδασαν σε στρατιωτική σχολή, να εισχωρούν στο Σώμα των Αξιωματικών. Ήδη από το 1908, είχε αποκτήσει σπουδαία βοήθεια από στρατιωτικούς και πολιτικούς παράγοντες, όπως, ο ταγματάρχης και αργότερα βουλευτής Καρδίτσας Γεώργιος Καραϊσκάκης, με τον οποίο ο Νικόλαος Πλαστήρας κρατούσε στενή φιλία και συνεργασία. Η υπερίσχυση δε, του Κινήματος στο Γουδί το 1909, επέφερε και τη ικανοποίηση των υπαξιωματικών, οι οποίοι ανήλθαν σε κύρια στελέχη του Στρατεύματος.

Τόσο ο Πλαστήρας, όσο και οι σύμμαχοι του υπαξιωματικοί υποστήριζαν του στόχους και τις αρχές του στρατιωτικού Κινήματος, διότι πίστευαν πως η κίνηση αυτή των μελών του Στρατεύματος, θα αποτελούσε μια προσπάθεια, η οποία θα έβαζε τέλος στην αδικία και την συμπλοκή του Παλατιού. Αμέσως μετά την υπερίσχυση του Κινήματος, θεσπίστηκε νόμος, που σιγούρευε την ικανότητα ανέλιξης των υπαξιωματικών, με ταυτόχρονη ακύρωση διατάξεων, που περιόριζαν τα στελέχη αυτά βαθμολογικά και τα εξαιρούσαν από τις προαγωγές. Το γεγονός αυτό δικαίωσε τον Νικόλαο Πλαστήρα.

Με την Επανάσταση του 1909, η Ελλάδα αργά αλλά σταθερά, πέτυχε την ανάκτηση της κακής εικόνας, που είχε με τον «ατυχή πόλεμο» του 1897, στους Συμμάχους της, αλλά και στους παραδοσιακούς εχθρούς της. Σημειώνοντας μάλιστα ότι στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο, προβλεπόταν σημαντικές ανακατατάξεις και μεταβολή συνόρων, τόσο από την αυξανόμενη οικονομική και γεωπολιτική ζήτηση, όσο και από τη φθίνουσα εξέλιξη της παλαιά ποτέ ισχυρής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Ελλάδα με νέα προσδοκία και στόχο, προετοιμάζεται για την πιθανότητα να εμπλακεί και αυτή στρατιωτικά, αν η «περίσταση» θα της το επέτρεπε, για να απελευθερώσει ομογενείς κατοίκους, στη Μακεδονία, στη Θράκη στην Ήπειρο και στα νησιά.

Θα πρέπει να υπογραμμιστεί, ότι στη ολοκλήρωση της πρώτης δεκαετίας του 2^{ου} αιώνα, η Υψηλή Πύλη αντιμετώπιζε πολλά Μέτωπα, στρατιωτικά και πολιτικά, που

την ώθησαν στην προσέγγιση με τη Γερμανία και τη στρατιωτική συμμαχία μαζί της, στις παρυφές του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Η μετατροπή αυτή, λειτούργησε μεροληπτικά υπέρ των ελλήνων συμφερόντων και επιδιώξεων, αφού για όλη την εποχή του 19^{ου} αιώνα, το αγγλικό δόγμα υπέρ της διαφύλαξης της ακεραιότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, εμπόδιζε την Ελλάδα στην εδαφική της τελειοποίηση. Στις αρχές όμως του 20^{ου} αιώνα, το Λονδίνο άλλαξε πολιτική και επιζητούσε τώρα τη ελάττωση της τουρκικής επιρροής, με παράλληλη παρακίνηση σκλαβωμένων λαών για ελευθερία, στα όρια πάντα της εξυπηρέτησης των βρετανικών συμφερόντων.

2.1.5. ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Οι χριστιανικές πολιτείες της Βαλκανικής ενοποιούνται στρατιωτικά, μετά από επικοινωνία, σε μια μάχη με όμοια κίνητρα απέναντι στον κοινό τους αντίπαλο, τους Τούρκους, διαθέτοντας όμως η καθεμιά πολιτεία διαφορετικές βλέψεις. Η διαμάχη δεν θα καθυστερήσει να γίνει αναπότρεπτη. Στον πόλεμο αυτό, ο Πλαστήρας ήταν ανθυπολοχαγός στο 5ο Σύνταγμα Πεζικού της 1ης Μεραρχίας που κινείται ενάντια τους Τούρκους που είχαν προφυλαχθεί στο έδαφος της Ελασσόνας. Το πεδίο καταχτιέται από τις Ελληνικές Δυνάμεις. Ακολούθως γίνεται ο αγώνας στο Σαραντάπορο και στα Γιαννιτσά, στις οποίες λαμβάνει ξανά μέρος. Η επίθεση των Ελλήνων είναι σαρωτική.

Στις 13 Οκτωβρίου, η 1η Μεραρχία έγκειται στο Βελβενδό, στις 24 διασχίζει τον ποταμό και στις 28 εισχωρεί στη Θεσσαλονίκη υπό τους πανηγυρισμούς των πολιτών της. Η πόλη είχε απελευθερωθεί πιο νωρίς στις 26, ημέρα γιορτής του πολιούχου και προστάτη της πρωτεύουσας της Μακεδονίας, Αγίου Δημητρίου, μετά από ένα συναγωνισμό με τους Βουλγάρους που επιθυμούσαν κι αυτοί την πόλη. Η μάχη για την ελευθερία όλο και μεγαλύτερης υποδουλωμένης γης και την προάσπιση της Μακεδονίας από τους Βουλγάρους που επιτίθενται κι αυτοί για να κατακτήσουν όλο και περισσότερα εδάφη είναι ατέλειωτη. Στις 30 Οκτωβρίου, η Μεραρχία αναχωρεί για την Έδεσσα και στις 6 Νοεμβρίου συνίσταται στην περιοχή Ξινό Νερό, ενώ στη συνέχεια μετατοπίζεται στη Θεσσαλονίκη ενώ οι Βούλγαροι έχουν υπογράψει εκεχειρία με τους Τούρκους και κινούνται εκφοβιστικά εναντίον της πόλης και των πρώην υποστηρικτών τους ελλήνων και σέρβων.

Η διάσπαση δεν αργεί να φανεί, με τους Βουλγάρους να επιτίθενται σε δύο βασικά μέτωπα ενάντια των ελλήνων και των σέρβων. Ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος έχει μόλις αρχίσει. Κατά τον αγώνα στο Λαχανά, ο Νικόλαος Πλαστήρας σαν υπασπιστής του τάγματος μετατοπίζεται στην αντεπίθεση παραχωρώντας έφιππος στην πρώτη γραμμή εντολές και πετυχαίνει ανέλπιστα κατατρόπωση. Στις 6 Ιουλίου, προσεγγίζονται τα στενά της Κρέσνας, οι επονομαζόμενες και πύλες του Στρυμόνα και κυριαρχούνται από τον Πλαστήρα. Ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος τελειώνει με το θρίαμβο των ελληνικών όπλων και κρίνεται με τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου. Η Ελλάδα με την υπερίσχυση στο μέτωπο της Ηπείρου και της Μακεδονίας και τις

νίκες στον ναυτικό αγώνα υπό την εξουσία του Π. Κουντουριώτη, που επιτυγχάνει την απελευθέρωση της Κρήτης και των νησιών του Αιγαίου, επεκτείνεται πια έως τον Νέστο.

Στη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων, για πρώτη φορά, οι στρατιώτες του διακρίνουν τον Νικόλαο Πλαστήρα από τους συναδέλφους τους για την απaráβλητη τόλμη, την άφθονη αντρείοσύνη του και τη στρατηγική μεγαλοφυΐα του και ξεκινούν να τον χαρακτηρίζουν «Μαύρο Καβαλάρη» εξαιτίας του μελαψού χρώματος του δέρματός του.

2.1.6. Η ΛΗΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

Έπειτα από το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων, ο Νικόλαος Πλαστήρας κατατάσσεται στη Χίο σαν εκπαιδευτής κληρωτών. Κατά τη διάρκεια της διαμονής του στο νησί, συνδέεται με τους εγχώριους κάτοικους και επεκτείνεται στη χαρτογράφησης του. Το ίδιο χρονικό διάστημα, εκδηλώνεται το ελληνικό αυτονομιστικό πραξικόπημα στη Βόρεια Ήπειρο που, παρά την απελευθέρωσή της από τον Ελληνικό Στρατό (Ε.Σ) κατά την περίοδο του πολέμου και παρά τον θεμελιώδη ελληνικό της παράγοντα, είχε καταλογισθεί οριστικά από τις Μεγάλες Δυνάμεις στο νεοσύστατο κράτος της Αλβανίας. Ο Πλαστήρας γυρεύει συναίνεση για τη ιδιαίτερη πατρίδα του, Καρδίτσα, αλλά οδηγείται στη Βόρεια Ήπειρο να λάβει μέρος στο κίνημα. Αιχμαλωτίζεται, όμως, από τις αρχές στην Καλαμπάκα και κατευθύνεται πίσω στη Χίο.

2.1.7. Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ, Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

Στις 15 Ιουνίου, δολοφονείται ο διάδοχος του θρόνου της Αυστροουγγαρίας Φραγκίσκος Φερδινάνδος και ξεκινάει η πρώτη μεγάλη μάχη που θα γνωρίσει η ανθρωπότητα. Θα εξαπλωθεί σε όλο σχεδόν τον κόσμο. Οι μεγάλες ευρωπαϊκές πολιτείες αντιγράφοντας τις βαλκανικές χώρες που εξόρμησαν σε συμμαχία ενάντια των Τούρκων έχουν οργανωθεί κι αυτές σε συνασπισμούς. Η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ρωσία συγκροτούν την «Εγκάρδια Συνεννόηση» (Entente Cordiale ή Αντάντ), ενώ η Γερμανία, η Βουλγαρία, η Αυστροουγγαρία τις «Κεντρικές Δυνάμεις». Ο πόλεμος εξαπλώνεται σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της Ευρώπης και στις αποικίες των ευρωπαϊκών κρατών ενώ και καινούργια στελέχη εισάγονται στη διαμάχη από την οποία κανείς πια δεν μπορεί να ξεφύγει. Η Τουρκία τάσσεται με το μέρος της Γερμανίας, η Ιταλία και η Ρουμανία με την

Αντάντ. Ο πρωθυπουργός Βενιζέλος, ασκεί πίεση για την εισχώρηση της Ελλάδας στη μάχη στο πλευρό της Συνεννόησης, αλλά ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος που έχει διαδεχτεί τον δολοφονηθέντα στη Θεσσαλονίκη πατέρα του στηριζόμενος τόσο στη Γερμανίδα σύζυγό του, αδερφή του αυτοκράτορα της Γερμανίας, όσο και στο παλάτι αρνείται την είσοδο της Ελλάδας στον πόλεμο για την ολοκλήρωση των εθνικών ιδεών υποστηρίζοντας την απόλυτη ουδετερότητα, σίγουρος για το αήττητο του γερμανικού στρατού και το θρίαμβο των Κεντρικών Δυνάμεων. Ο Βενιζέλος πιστεύοντας στο κέρδος της Ελλάδας από την νίκη της Αντάντ παραιτείται και κερδίζει στις επόμενες εκλογές. Τον Σεπτέμβριο, ο Βασιλιάς αρνείται να υπογράψει το διάταγμα της επιστράτευσης του Βενιζέλου και ο τελευταίος παραιτείται εκ νέου. Οι Βούλγαροι με τους Γερμανούς εισέρχονται στην Ανατολική Μακεδονία, ενώ η καινούργια κυβέρνηση που έχει ήδη συγκροτηθεί, απέναντι στον Βενιζέλο αλλά στο πλευρό του παλατιού, αρνείται να παρουσιάσει κάποια αντίσταση. Το Δ' Σώμα Στρατού συλλαμβάνεται και διαβιβάζεται στη Γερμανία. Η πολιτική της ουδετερότητας αποτυγχάνει. Κάτω από αυτές τις συγκύριες εκρήγνυται το κίνημα της Εθνικής Άμυνας στη Θεσσαλονίκη με στόχο την προστασία της πατρίδας από τους εισβολείς και την είσοδο στον πόλεμο με το μέρος της Αντάντ.

Ο Νικόλαος Πλαστήρας⁶, το ίδιο χρονικό διάστημα, μεταφέρεται με το Σύνταγμα του στη Μακεδονία, ενώ το 1916 μετακινείται στο 15^ο Σύνταγμα Πεζικού με έδρα τη Λευκάδα. Κατά τη περίοδο της άδειάς του, επισκέπτεται τον Ελευθέριο Βενιζέλο που του προτείνει επιτελική θέση. Ο Πλαστήρας, σπουδαία προσωπικότητα του κινήματος που θα ονομαστεί αργότερα Βενιζελισμός, αν και απλός υποστηρικτής σε αυτή την ιστορική φάση, επιλέγει την διαδρομή του, αυτή του απλού στρατιώτη, και την αρνείται. Προτιμά να έγκειται στην πρώτη γραμμή δίπλα στους στρατιώτες του.

Με το ξέσπασμα του κινήματος της Εθνικής Άμυνας η Ελλάδα διασπάται στα δύο, στο κράτος της Θεσσαλονίκης που πρόσκειται φιλικά στην Αντάντ και κηρύσσει τον πόλεμο στις Κεντρικές Δυνάμεις, και στο κράτος των Αθηνών που τηρεί την ευνοϊκή για τους Γερμανούς ουδετερότητα. Δυνάμεις τις Αντάντ κατεβαίνουν στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης και συνθέτουν το Μακεδονικό μέτωπο ενάντια των Γερμανών και των Βουλγάρων, ο στόλος τους πολιορκεί το λιμάνι του Πειραιά και την Πελοπόννησο, ενώ οι Γερμανοί βομβαρδίζουν τη Θεσσαλονίκη. Οι Έλληνες μοιράζονται πολιτικά σε αυτούς που τάσσονται υπέρ του Βενιζέλου και σε αυτούς υποστηρίζουν τον Κωνσταντίνο. Ο Εθνικός Διχασμός έχει ξεκινήσει και για αρκετά χρόνια θα διαιρεί τους Έλληνες σε δυο μεγάλα στρατόπεδα με ολέθρια για τον ελληνισμό αποτελέσματα.

Ο Νικόλαος Πλαστήρας μετακινείται με πλήρη μυστικότητα στη Θεσσαλονίκη συνάμα με άλλους αξιωματικούς με καράβι από τον Βόλο και μετατοπίζεται στις υπηρεσίες τις επαναστατικής κυβέρνησης. Κατά την προσπάθεια κατάκτησης της Κατερίνης, ο Καρδιτσιώτης στρατιωτικός αρνείται να συγκρουστεί όπως επιθυμούν οι διαταγές του με τους στρατιώτες που κατέχουν την πόλη και πρόσκεινται στο κράτος των Αθηνών. Με μια πάρα πολύ γρήγορη κίνηση λόγω πείρας κατακτά την

⁶ Σ. Αναστασάκος, *Ο Πλαστήρας και η εποχή του, τόμος Β' 1922-1933*

πόλη δίχως να χυθεί άδικα καθόλου ελληνικό αίμα παρουσιάζοντας από τότε τον αποτροπιασμό του για τις διενέξεις των Ελλήνων.

Η Εθνική Άμυνα τον αποστέλλει στη Χίο. Οι σχέσεις του με την περιοχή θα ευνοήσουν στη στρατολόγηση των Χιωτών. Επανέρχεται με τη Μεραρχία Αρχιπελάγους. Για πέντε μήνες, διαμένει με τη Μεραρχία στον τμήμα του Μοναστηριού και μετέπειτα παίρνει μέρος στη μάχη του Σκρα, από πού υπήρξαν και πολλοί νεκροί. Η περιοχή είναι οχυρότατη και κάθε τμήματος μένει απροστάτευτο από παντού. Ωστόσο, ενεργεί αστραπιαία ηγούμενος ο ίδιος της επίθεσης και στρέφει τους Βουλγάρους σε φυγή παίρνοντας τα εύσημα από τον Γάλλο αρχιστράτηγο για την επινοητικότητα του. Με το τέλος του αγώνα, η Μεραρχία Αρχιπελάγους μετατοπίζεται στην Καβάλα. Για την αντρευσύνη του ο Πλαστήρας προβιβάζεται σε αντισυνταγματάρχη.

2.1.8. Η ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΓΡΙΠΗ

Η πιο θανατηφόρα «πανδημία» των πρόσφατων χρόνων ήταν η «ισπανική γρίπη» του 1918-1919. Τον Αύγουστο του 1918, η θανατηφόρα νόσος είχε επεκταθεί σε όλο τον κόσμο. Στρατιωτικές μονάδες και εμπορικά καράβια που επέστρεφαν στις πατρίδες τους τη μετέφεραν από την Αφρική μέχρι την Ινδία και από τα χαρακώματα του μετώπου στις μεγαλουπόλεις της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Αγγλίας, των ΗΠΑ. Η γρίπη υπήρξε ιδιαίτερα θανατηφόρα, ένα 2,5% με 3% όσων ασθενούσαν απεβίωναν μέσα λίγες μέρες, ενώ αρκετοί που νόσησαν αποκτούσαν σημαντικά προβλήματα για την μετέπειτα ζωή τους. Τα θύματα εκτιμούνται από 12 μέχρι 17 εκατομμύρια.

Το ενδιαφέρον του Νικολάου Πλαστήρα για τους πάσχοντες της γρίπης ήταν ιδιαίτερα σημαντικό.

Η κατάσταση αυτή ήταν αρκετά οδυνηρή, μέσα σε δέκα μέρες, στο νοσοκομείο της Καβάλας οι νεκροί ανήλθαν στους 112. Ο Πλαστήρας, ευτυχώς, διέκοψε τις μεταφορές από το σύνταγμα του στο νοσοκομείο μειώνοντας τους ασθενείς στο αναρρωτήριο όπου οι συγκυρίες ήταν καλύτερες, με αποτέλεσμα, οι θάνατοι από τη νόσο να σταματήσουν.

2.1.9. Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Κατά το 1919 πραγματοποιήθηκε η εκστρατεία στη Μεσημβρινή Ρωσία, η οποία αποφασίστηκε από τις δυνάμεις της Αντάντ με στόχο τον περιορισμό της εξάπλωσης του κομμουνισμού Νότια και Δυτικά. Η Ελλάδα επιδιώκοντας την

ολοκλήρωση των εθνικών διεκδικήσεων στη Μικρά Ασία⁷ έλαβε μέρος με το Α΄ Σώμα Στρατού (Α΄ Σ.Σ.) που απαρτιζόνταν από τη 2η και 12η Μεραρχία. Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα (Ε.Ε.Σ.) αποτελούσε μέρος της Α΄ Ομάδας μεραρχιών με μονάδες Γάλλων, Πολωνών και υποδιαιρέσεις Λευκορώσων εθελοντών. Οι πιο αξιόμαχες μονάδες της εκστρατείας συγκροτούνταν από τις ελληνικές δυνάμεις. Ο Νικόλαος Πλαστήρας δεν μπορούσε να μη λάβει μέρος και σε αυτή την μάχη που θα τελειοποιούσε τις εθνικές ιδέες του ελληνισμού. Έτσι, κατατάχθηκε στη 12η Μεραρχία και συγκεκριμένα στο αναμφίβολα ανυπάκουο 5/42 ευζωνικό που προερχόταν από την Παλιά Ελλάδα.

Ωστόσο όμως, ο Νικόλαος Πλαστήρας πέτυχε την εκτίμηση των ανδρών και εδραίωσε την υπακοή δημιουργώντας το 5/42 κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία ως την πιο αξιόμαχη και μοναδική αήττητη μονάδα του Στρατού στην εκστρατεία αυτή.

Η 12η Μεραρχία στρατοπέδευσε πάνω από την Οδησσό. Οι επιθέσεις των Μπολσεβίκων αντικρούστηκαν από το 5/42 και το 15ο Σύνταγμα Πεζικού μετά από μάχη πολλών ημερών, ενώ οι Γάλλοι σύμμαχοι στράφηκαν σε φυγή. Ο Πλαστήρας γλίτωσε και πάλι την κατάσταση. Με αντεπίθεσή του, χρησιμοποιώντας τον σιδηρόδρομο για να μεταφερθεί στον τόπο όπου εξελισσόταν ο αγώνας, διέκοψε την προέλαση των Μπολσεβίκων ύστερα από ηρωική μάχη κατά την οποία κατέστρεψε τον κλοιό που είχαν δημιουργήσει γύρω από το 5/42 δεκαπλάσιες δυνάμεις του εχθρού παρέχοντας την απαραίτητη προθεσμία στους Γάλλους να συμπυκνούν και να απομακρυνθούν από την Οδησσό στη Βεσσαραβία.

Οι απώλειες των ελληνικών δυνάμεων κατά την εκστρατεία της Ουκρανίας⁸ έφτασαν τους 398 νεκρούς και 657 τραυματίες, ενώ στη Νότια Ρωσία οι ελληνικές κοινότητες θεωρήθηκαν αμφιβόλου νομιμοφροσύνης από το καινούργιο σοβιετικό καθεστώς και δέχθηκαν διώξεις.

Κατά την εκστρατεία στην Ουκρανία, οι σκληρές καταστάσεις του πολέμου και οι εξαθλιωμένες συγκυρίες διαβίωσης ταλαιπωρούν τον Νικόλαο Πλαστήρα που επίσης κολλάει και φυματίωση που θα τον βασανίζει για χρόνια. Αφού τελείωσε με την επιχείρηση εκείνη, μετατοπίστηκε με τη μονάδα του στο Γαλάτσι της Ρουμανίας. Στη Βεσσαραβία, σημείο ξεκούρασης των στρατιωτών του, ο Πλαστήρας δημιούργησε μια έφιππη περιοχή που τους είχαν δωρίσει οι Ρώσοι της Ουκρανίας. Τα συγκεκριμένα άλογα πάρθηκαν αυθαίρετα από έναν Γάλλο στρατηγό.

Ο Πλαστήρας θυμωμένος κατέσχεσε ογδόντα άλογα από το πρώτο γαλλικό μέρος που πέτυχε μπροστά του και δεν τα ξαναγύρισε παρά μόνο όταν ο Γάλλος στρατηγός παρέδωσε πίσω τα άλογα του 5/42. **«Η Ελλάδα υπήρξε σύμμαχος χώρα και όχι αποικία»** ισχυρίστηκε ο Πλαστήρας. Τα είχε βάλει ήδη με Τούρκους Βούλγαρους και Ρώσους. Δεν θα δείλιαζε να συγκρουστεί και με τους Γάλλους. Ο Νικόλαος Πλαστήρας προβιβάζεται ξανά σε συνταγματάρχη. Είναι ο πιο νέος συνταγματάρχης του Ελληνικού Στρατού, μόλις 36 χρονών.

⁷ Σ. Αναστασάκος, *Ο Πλαστήρας και η εποχή του*, ό.π.

⁸ Π. Α. Ζάννας, *Νικόλαος Πλαστήρας – εκστρατεία Ουκρανίας 1919, Κίνημα 6^{ης} Μαρτίου*, εκ. Ερμής 1989

Ευζωνοχωρίον: οσυνταγματάρχης Νικόλαος Πλαστήρας.

2.2. Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Η Ελλάδα πραγματοποιώντας την απόφαση της Διάσκεψης Ειρήνης των Παρισίων, και στις αρχές Μαΐου το 1919 αποβιβάζει στρατεύματα στην Μικρά Ασία και συγκεκριμένα στη Σμύρνη στις 2 Μαΐου. Σκοπός του Ελληνικού Στρατού είναι η κατοχύρωση της τάξης και η επέκταση της ελληνικής κυριότητας στην ενδοχώρα.

Η αποβίβαση του Ε.Σ. στα αρχαία χώματα της Ιωνίας ζωντάνεψε τις προσδοκίες του από αιώνες εκεί εγκατεστημένου ελληνικού πληθυσμού για ενοποίηση με τη γενέτειρα. Ο Ελληνικός Στρατός, ο απελευθερωτής, για πολλούς Έλληνες είχε κατορθώσει να φθάσει στα δυτικά παράλια της Μ.Α. και για την πλειονότητα του κόσμου, συγκαταλεγόμενων και των Τούρκων, δύσκολα θα μετατοπίζονταν από εκεί. Η εμφάνιση του στρατού εκεί είχε επίσης ως σκοπό τη λήξη των τουρκικών εχθροπραξιών εναντίον των χριστιανικών πληθυσμών (Ελλήνων – Αρμενίων).

Κατά τη διάρκεια, των υποστηρίξεων που αποστέλλονται στη Μ.Α., συμπεριλαμβάνεται και το 5/42, το οποίο πλησιάζει στα μέσα Ιουνίου. Η παρεμπόδιση των ελληνικών δυνάμεων για ένα ολόκληρο έτος δεν αποδυναμώνει το φρόνημα του 5/42, το οποίο αποκαθίσταται στην έκταση της Μαγνησίας και αποσαφηνίζει τον τόπο από τους Τσέτες. Ο ίδιος, ο Νικόλαος Πλαστήρας και μετέπειτα στις συμπλοκές του με τον τακτικό στρατό του Κεμάλ θα αποτελέσει

σπουδαίο στήριγμα για τους αιχμαλώτους στρατιώτες, οι οποίοι αντιμετώπιζονταν από αυτόν με εκτίμηση και ευγένεια, δυστυχώς όμως δεν γίνεται το ίδιο με τους απειθάρχητους Τσέτες που τους καταλογίζονταν σφαγές αμάχων, εμπρησμοί χριστιανικών χωριών, ληστείες, δολοφονίες και αρπαγή των νεκρών στρατιωτών.

Ύστερα, από την αφομοίωση της ευπρέπειας και της προστασίας στην περιοχή όπου είχε αρμοδιότητες, ο Νικόλαος Πλαστήρας⁹ πραγματοποιεί αθλητικούς αγώνες όπου παίρνει μέρος ορισμένες φορές και ο αυτός, ακόμη και θεατρικές παραστάσεις για να διατηρεί το σύνταγμά του σε εγρήγορση και επιφυλακή. Το περιβάλλον του συντάγματός του είναι ικανοποιητικό και οι στρατιώτες του υπερτερούν στους αγώνες με τους σμυρναϊκούς συλλόγους. Κατόπιν, κατά τη περίοδο αθλητικών αγώνων που πραγματοποιούνται στο Αφίον Καραχισάρ, ο συνταγματάρχης δεν θα δειλιάσει να σταματήσει τους αγώνες και να παραπονεθεί έντονα μπροστά στο στρατηγό Χαρίλαο Τρικούπη λόγω της αδικίας ενός εύζωνα του. Στη Μαγνησία επεκτείνεται ακόμα και στη υλοποίηση μιας τοπικής χορωδίας, ενώ η έγνοια του για να καλυτερεύσει τις συνθήκες ζωής των ντόπιων χριστιανών κατοίκων και να ενισχύσει την αυτοπεποίθηση τους που έχει δεχθεί σοβαρό χτύπημα από τους διωγμούς, τον έστρεψε στη κατασκευή ενός χωριού το οποίο έλαβε την ονομασία του από την εργασία των ευζώνων, Ευζωνοχώρι. Ένα ακόμη βήματα του, είναι η υιοθέτηση ορφανών, κάτι το οποίο είχε γίνει για πρώτη φορά στη Μακεδονία, και τα μεταφέρει στην Ελλάδα να ανατραφούν και να φοιτήσουν με κόστος όλο δικό του. Μαζί με τα τέσσερα ορφανά που είχε υιοθετήσει στη Μακεδονία, υιοθετεί κι άλλα τρία στη Μαγνησία.

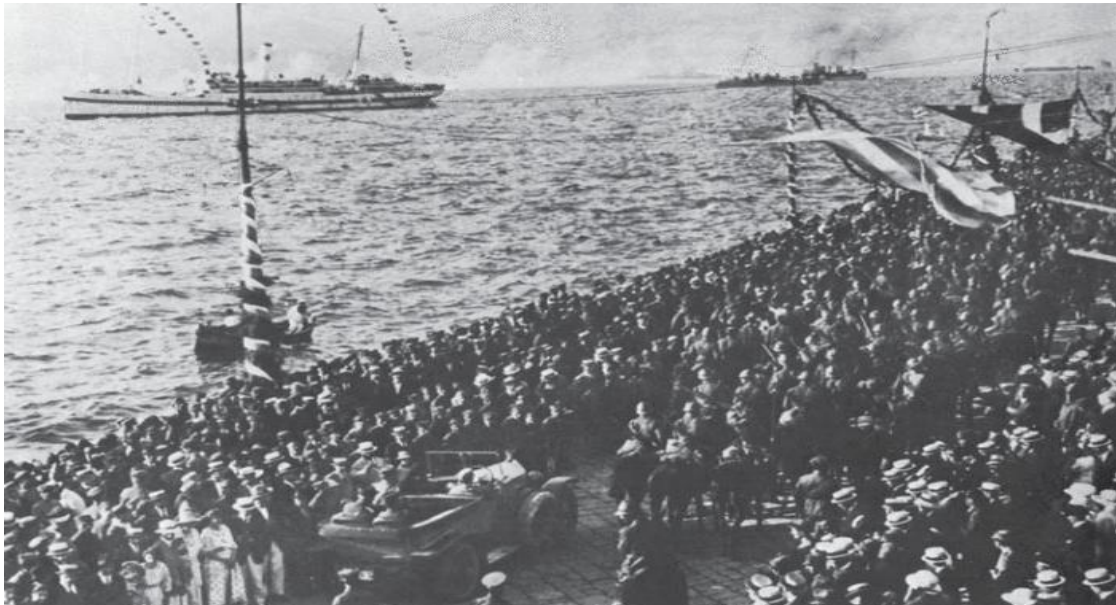
Τμήμα της ελληνικής 1ης Μεραρχίας παρελαύνει στην προκουμαία της Σμύρνης το πρωί της 2ας Μαΐου 1919

⁹ Β. Αγγέλης, *Ο Μαύρος Καβαλάρης, Νίκος Πλαστήρας*, εκ. Αθήνα 1995

Ένας δημοσιογράφος διαπίστωσε ότι η περιουσία του Πλαστήρα θα είναι μεγάλη, καθώς ο συνταγματάρχης δεν έχει συνήθειες στις οποίες να ξοδεύει άσκοπα τα χρήματα του, ούτε φεύγει από το στρατόπεδό του όπως οι υπόλοιποι αξιωματικοί, εκείνος όμως ισχυρίζεται πως αισθάνεται υπόχρεος έναντι των παιδιών αυτών και δείχνοντας μια φωτογραφία ενός ορφανού που υιοθέτησε στη Μακεδονία κάνει τον συνομιλητή του να αναρωτηθεί για το ποιόν και το χαρακτήρα του ένστολου άνδρα που είναι μπροστά του στο πέρας ενός ανελέητου πολέμου στις απαρχές της Ασίας. Εξάλλου ο Νικόλαος Πλαστήρα ως διοικητής ήταν αντίθετος με την χαρτοπαιξία και το ποτό. Με την άνοδο του 5/42, εξέδωσε σκληρότερες εντολές που τα απέκλειαν, ενώ απόλυσε και υπαξιωματικούς που παραβίασαν τις διαταγές του.

2.2.1. Η ΠΡΟΕΛΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ Η ΑΛΛΑΓΗ ΗΓΕΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ο Βενιζέλος κάνει συναίνεση με τους συμμάχους, με στόχο να επιτεθεί ενάντια των θέσεων εκτός της ελληνικής εξουσίας. Στις 9 Ιουνίου, το 5/42 μετατοπίζεται από το Κόλντερε και το Παραζ λίπρος Ντιρ Νταγ και κυριαρχεί. Το Αξάριο ελευθερώνεται και στη συνέχεια το Ελισλέρ, το Γκέλεπε, το Χαλκά Μπουνάρ, το Ναίν, το Κιοσελερ, το Τσάι Μπουνάρ και το Μαλίκεσερ για να ολοκληρωθεί στις 22 Σεπτεμβρίου με την περιοχή Σουζουρλού – Κρεμαστής – Κεψούτ. Στις 14 Οκτωβρίου, μεταφέρεται στην περιοχή Τσεντίζ και εμποδίζει σημαντική τουρκική επίθεση.

Προκυμαία της Σμύρνης στις 2 Μαΐου 1919
(Αθήνα, Μουσείο Ιστορικής μνήμης Ελευθερίου Βενιζέλου)

Τον Νοέμβριο του 1920, διεξάγεται κυβερνητική μεταβολή στην Αθήνα και οι αντίπαλοι του Βενιζέλου κυριαρχούν στην εξουσία με αρχηγό τον Δημήτριο Γούναρη. Ο βασιλιάς που δεν ήταν και ιδιαίτερα συμπαθής από την Αντάντ επανέρχεται και οι παλιοί υποστηρικτές των Ελλήνων στον Μεγάλο Πόλεμο βρίσκουν την αφορμή να απομακρυνθούν. Οι αντίπαλοι του Βενιζέλου, ενώ είχαν διαβεβαιώσει τη διακοπή του πολέμου δεν έκαναν κάτι, με το οποίο θα συμφιλιώνονταν με τον Κεμάλ και έτσι κλιμακώνουν τις επιχειρήσεις.

Τον Μάρτιο του 1921, το 5/42 ενεργώντας ως εμπροσθοφυλακή του Α΄Σ.Σ κατακτά το Αφιόν Καραχισάρ, αλλά το φιάσκο των υπόλοιπων επιχειρήσεων των Α΄ και Γ΄Σ.Σ οδηγεί σε εκκένωση της πόλης. Στις 28 Μαρτίου, το σύνταγμα διαβιβάζεται στο τμήμα Χασάν Ντεντέ Τέπε όπου ύστερα από ηρωική αντεπίθεση στρέφει τους Τούρκους σε φυγή και παρεμποδίζει την πτώση του μετώπου. Μετέπειτα, αποσύρεται και στις 30 Ιουνίου παίρνει μέρος στη μεγάλη επίθεση με αντικειμενική βλέψη την Άγκυρα για να χτυπήσει το κεμαλικό κίνημα στον πυρήνα του. Διασχίζει τον φημισμένο πια ποταμό Σαγγάριο, συμμετέχει σε θανατηφόρους αγώνες με τους Τούρκους, προελαύνοντας προς Ακολούλ, Ακίν, Σεϊντή Γαζή, ενώ στις 8 Ιουλίου λαμβάνει μέρος στη μάχη του Εσκή Σεχίρ.

Η αναγνώριση του Νικολάου Πλαστήρα εξαπλώνεται στον τουρκικό στρατό και οι Τούρκοι ακούγοντας το οδηγούνται σε φυγή. Ο «Μαύρος Καβαλάρης» υπήρξε φόβος και τρόμος για τους αντιπάλους του. Με μηδαμινές αντοχές πετύχαινε πάντοτε να οδηγεί το στράτευμά του σε θριαμβευτικούς αγώνες με τις λιγότερες δυνατές απώλειες.

Οι Τούρκοι χαρακτήριζαν τον Πλαστήρα «καραπιτέρ» (μαύρο πιπέρι) και το στράτευμά του «σεϊτάνασκέρ» δηλαδή στρατό του διαβόλου, ενώ ο ίδιος ο Κεμάλ τρομάζει με τη δράση του και τον επικηρύσσει για πολλές χιλιάδες λίρες.

Νικόλαος Πλαστήρας, Μαύρος Καβαλάρης

Κατά την τελευταία εκστρατεία¹⁰ προς Σαγγάριο και Άγκυρα, πορεύεται με μια επική πορεία την Αλμυρά Έρημο κάτω από αρκετά δύσκολες συγκυρίες και αναμετρίεται με τους Τούρκους στο Κιουτσούκ Γαϊτσι και στο Καλέ Γκρόσο. Η τελευταία μάχη ήταν από τις πιο φονικές μάχες του πολέμου. Η επίθεση σταματάει στις 28 Αυγούστου και στις 30 το 5/42 διασχίζει τον Σαγγάριο προς την άλλη κατεύθυνση αυτή τη φορά, ενώ ο Δημήτριος Γούναρης από την Αθήνα αναφέρει στη Βουλή ότι οι επιθετικές δράσεις των Ελλήνων έχουν ολοκληρωθεί. Θα αποτελέσει τον τελευταίο χειμώνα του Πλαστήρα στην ελεύθερη Μ.Α.

Παρά τη αδράνεια του μετώπου, τη κάμψη της πειθαρχίας στο στράτευμα στη Μ.Α, την αποστολή αρκετών φιλομοναρχικών αξιωματικών στην Ελλάδα, την αποστράτευση αξιωματικών ειρηνικά προσκείμενων προς τον Βενιζέλο, την έλλειψηκαθεμίας διπλωματικής πρωτοβουλίας από τη πλευρά της κυβέρνησης και παρά τις έντονες βλέψεις ενδυνάμωσης του Κεμάλ, όπως προκύπτει από τις επιστολές του, ο Νικόλαος Πλαστήρας ελπίζει στην απελευθέρωση της Μ.Α από την κυβέρνηση. Αν και η επίθεση στην Άγκυρα δεν πέτυχε, η μάχη έως τώρα είναι νικηφόρα. Ο Πλαστήρας, παρά τις κακές σχέσεις με τη νέα κυβέρνηση, κατά τη περίοδο των εκλογών που κατέρριψαν τον Βενιζέλο, κρατάει άριστη και αμέτοχη στάση στο σύνταγμά του, όπως καθορίζονταν από τους κανονισμούς, αν και αποτελεί έναν από τους λιγοστούς βενιζελικούς διοικητές που δεν μετακινείται από το αξίωμα του καθώς η διοικητική του δεξιοότητα επιβεβαιώνεται και από τους ανταγωνιστές αλλά και τους συμμάχους του.

2.2.2. Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΗ ΚΑΙ Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Η προβλεπόμενη τουρκική εφόρμηση εκτοξεύεται στην έκταση του Αφιόν Καραχισάρ στις 13 Αυγούστου 1922. Μετά από επικούς αγώνες (14, 15, 16), λόγω δυσλειτουργίας του αμυντικού σχεδίου, η διάσπαση και η κατάρρευση του μετώπου θα είναι οριστική. Το 5/42 επιχειρεί να βοηθήσει την ομάδα του στρατηγού Τρικούπη κατά τον αγώνα του Αλή Βεράν. Ο ίδιος ο Νικόλαος Πλαστήρας σε επαφή που είχε με τον στρατηγό συνιστά δρομολόγιο για τη απελευθέρωση της ομάδας του και της εδραίωσης του μετώπου. Ο στρατηγός δεν εγκρίνει τη λύση. Ο Πλαστήρας θα ακολουθήσει την ίδια κατεύθυνση και έπειτα από εξουθενωτικούς αγώνες και ολονύκτιες διαδρομές θα καταστρέψει τον τούρκικο κλοιό και θα σώσει τους άντρες του. Με τη κατάρρευση του κλοιού, το 5/42 σταματάει για ξεκούραση το βραδιά και ο ίδιος ο Πλαστήρας αναλαμβάνει φρουρός μπροστά στα βουρκωμένα μάτια των στρατιωτών του που δεν τον θεωρούν πια αρχηγό και διοικητή τους αλλά κάτι παραπάνω από πατέρα τους. «Την μέρα εγώ πάω καθάλα

¹⁰ Π. Ι. Νάνος, *Άξιον της πατρίδας μνήμη 1881-1953*

στο άλογο. Εσείς πάτε με τα πόδια. Να πάτε να ξεκουραστείτε». Αυτά ήταν τα λεγόμενα του.

Στις 19 Αυγούστου 1922, ο Νικόλαος Πλαστήρας διοικεί και το 4^ο Σύνταγμα Πεζικού και δύο τάγματα του 23ου, ενώ στις 20 Αυγούστου διοικεί στο Ταμάκτη 13η Μεραρχία.

Όλα τα μέρη της Στρατιάς της Μ.Α μετατοπίζονται προς τη Φιλαδέλφεια εκτός από το τμήμα του Πλαστήρα που εξακολουθεί να μένει οπισθοφυλακή για να καθυστερήσει τους Τούρκους. Στις 22 Αυγούστου, έρχεται στη Φιλαδέλφεια όπου η κατάσταση είναι ασαφής: η πόλη είναι γεμάτη με πρόσφυγες, διαλυμένες στρατιωτικές υποδιαιρέσεις συρρέουν από παντού και δίχως να πειθαρχούν σε κάποιον κατακτούν τους συρμούς των τρένων με τους οποίους θα εγκατέλειπαν από την πόλη. Ο Πλαστήρας, μόλις αντιλήφθηκε ότι ο στρατηγός Φράγκος και οι επιτελείς δεν μπορούν να επιβληθούν, με ένα τάγμα μηχανικού νεοσυλλέκτων, αλλά και το 5/42 εξακολουθεί να αγωνίζεται εκτός της πόλης, αποβιβάζει τους ανυπάκουους στρατιώτες από τα τρένα και φέρνει εις πέρας το έργο του, δηλαδή επιβάλλει την τάξη. Στις 23, απωθεί επίθεση απειθαρχητών ιππικού, ενώ την ίδια μέρα, επιδιώκοντας να έρθει σε επαφή με ομάδες ιππικού που υπήρχαν στο Σαλιχλί, κυκλοφορεί η είδηση ότι έχει σκοτωθεί. Μέσα από τους καπνούς του αγώνα και τις βολές των όπλων, ο συνταγματάρχης εμφανίζεται αδιαμέλιστος για ακόμα μια φορά στα γεμάτα ενθουσιασμό μάτια των ευζώνων του.

Λόγω έλλειψης πειθαρχημένου και θαρραλέου στρατού, το 5/42 αποτελεί για ακόμη μια φορά οπισθοφυλακή και παραδίδει επικούς αγώνες με τον τούρκικο στρατό. Τα τρένα με τους αμέτρητους αμάχους και τον Ε.Σ χάρη στη βοήθεια του 5/42 μπόρεσαν να ξεφύγουν και να συνεχίσουν την διαδρομή τους προς την Ελλάδα. Στο Γκιούλ Μπαχτσέ στις 30 Αυγούστου, ο Νικόλαος Πλαστήρας μάχεται για τελευταία φορά στη Μ.Α και όπως κάθε φορά νικάει. Το 5/42 και άλλες μονάδες δε θέλουν να επιβιβαστούν στα πλοία και αν δεν διασωθεί η Ερυθραία. Ο Πλαστήρας πειθεται τελικά και στις 2 Σεπτεμβρίου ανεβαίνει στα πλοία. Η μικρασιατική τραγωδία φτάνει στο τέλος της με την πυρπόληση της Σμύρνης, η οποία ήταν πρωτεύουσα του Μικρασιατικού Ελληνισμού. Τα τελευταία τραγικά δευτερόλεπτα διαδραματίζονται στην προβλήτα της πόλης υπό τα αδιάφορα κοιτάγματα των ξένων ναυτών οι οποίοι ήταν ανεβασμένοι στα πολεμικά καράβια τους που αγκυροβολούσαν στο λιμάνι, παρατηρώντας από μακριά τη συμφωρά των προσφύγων που συσσωρεύονταν αποζητώντας σωτηρία.

2.2.3. ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ 1922

Οι στρατιωτικές μονάδες που είχαν μεταφερθεί από τη Μ.Α στη Χίο και στη Λέσβο, επαναστατούν με επί κεφαλής τους Νικόλαο Πλαστήρα και Στυλιανό Γονατά και τον αντιπλοίαρχο Δημήτριο Φωκά. Στις 11 Σεπτεμβρίου 1922, η Επαναστατική Επιτροπή της Χίου στην οποία έλαβαν μέρος ο Πλαστήρας, ο συνταγματάρχης

Γαρδίκας και ο αντισυνταγματάρχης Κοιμήσης, καταργούν τις πολιτικές και στρατιωτικές αρχές της νήσου. Την ερχόμενη μέρα και με πλήρη μυστικότητα με το πρόσταγμα «Ελλάς – Σωτηρία» φεύγουν για τον Πειραιά με στόχο να ανατρέψουν το καθεστώς και να διασώσουν τη Δυτική Θράκη. Στις 13 Σεπτεμβρίου, προκηρύξεις πετιούνται πάνω από την Αθήνα με αεροπλάνο το οποίο έχει σταλεί από τον Γονατά, με σκοπό να θεωρηθεί ο αρχηγός του κινήματος, στερώντας τον αιφνιδιασμό από τους κινηματίες.

Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος εγκαταλείπει λόγω της πίεσης που ασκείται από αυτά τα γεγονότα και φεύγει για την Ιταλία. Στις 15 Σεπτεμβρίου, το επαναστατημένο στράτευμα «*με επικεφαλής έναν μαύρο, σκονισμένο, παλιοντυμένο, αδύνατο, άγριο με σφιγμένα τα δόντια και μάτια γεμάτα απελπισία*», όπως θα γράψει η Π. Δέλτα, εισέρχεται στην Αθήνα. Αρχηγός της νέας κυβέρνησης ορκίζεται ο Αλέξανδρος Ζαΐμης και υπουργό εξωτερικών ο Σωτήρης Κροκυδάς. Στις 9 Οκτωβρίου 1922, σε μεγάλη διαδήλωση (150.000) εκατόν πενήντα χιλιάδων ανθρώπων ζητείται από την «Επανάσταση»:

- η ποινή των υπαίτιων
- η προάσπιση των εθνικών δικαιών και
- η μέριμνα των μεταναστών.

Το κίνημα του ταλαιπωρημένου στρατού της Μ.Α έχει λάβει πια διευρυμένη λαϊκή βάση και υπερασπίζεται σε τεράστιο βαθμό όσα πρόκειται να γίνουν. Στις 15 Νοεμβρίου 1922, το επείγον στρατοδικείο με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Οθωναίο θα καταδικάσει σε θάνατο για προδοσίαν τους Έξι (Γούναρη, Πρωτοπαπαδάκη, Στράτο, Μπαλτατζή, Θεοτόκη και Χατζηανέστη) σαν υπόλογους της πανωλεθρίας. Ο Νικόλαος Πλαστήρας θέλησε να συμφιλιώσει την κατάσταση, όμως, υπέστη σοβαρές πιέσεις από τους συνεργάτες του, που εκφόβιζαν με δεύτερο πραξικόπημα και ομαδικές δολοφονίες, έτσι πείστηκε να υποστηρίξει την τελευταία πρόθεση του στρατοδικείου. Η Επαναστατική Επιτροπή του Στρατού καταργείται και ο Πλαστήρας αποκαλείται μόνος του Αρχηγός της Επαναστάσεως. Στις 14 Νοεμβρίου, μια μέρα πριν την τελική κρίση του στρατοδικείου και μετά από αρκετές απορρίψεις, αποδέχεται τελικά να έρθει σε επαφή με τον πρέσβη της Αγγλίας τον οποίο εκβιάζει να σταματήσει τις διπλωματικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών αν οι Έξι καταδικαστούν σε θάνατο. Ο Πλαστήρας σε μια αξιοπρεπή απάντησή του τον αποπέμπει. Ο Άγγλος πρεσβευτής αποχωρεί και αναστέλλονται οι διπλωματικές σχέσεις.

Οι ηγέτες των κυβερνητικών συνασπισμών του Κέντρου κατά την πρώτη μετεμφυλιακή περίοδο, Σοφοκλής Βενιζέλος και Νικόλαος Πλαστήρας.

Στις 15 Νοεμβρίου, κυκλοφόρησε το τελικό ψήφισμα που δημιούργησε μεγάλη εντύπωση και εφαρμόστηκε την ίδια ακριβώς στιγμή. Ο Βενιζέλος με εμπλοκή του, προσπαθεί να μεταπείσει τον Πλαστήρα προκειμένου να μην εφαρμοστούν οι εκτελέσεις και υποστηρίζει τη μεταβίβαση της εξουσίας στους πολιτικούς. Ο Καρδισιώτης στρατιωτικός ζητά να μην λυθεί υπόψη ο Βενιζέλος την ενέργεια αυτή, ώστε να μην καταρρακωθεί το όνομά του από τις εκτελέσεις. Αν και θαυμαστής του Βενιζέλου και εκλεκτή προσωπικότητα του βενιζελισμού, ο Πλαστήρας στο γεγονός αυτό δε θα συμφωνήσει με τον Κρητικό πολιτικό. Προέχει η ένωση της χώρας και του κινήματός του. Η αγανάκτηση των πολιτών δεν μπορεί να εκτονωθεί με διαφορετικό τρόπο.

Στη σύντομη χρονική περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας υπό την Διοίκηση του Νικολάου Πλαστήρα υπήρξε γρήγορη αναδιοργάνωση της εις βάθος. Η δημόσια διοίκηση και η οικονομία ανασυγκροτούνται. Στις 25 Μαρτίου 1923, με εντολή του Πλαστήρα εξαγοράζονται τα εναπομείναντα τσιφλίκια και τα κτήματα παραχωρούνται σε κολλήγους και ακτήμονες. Ο Στρατός ανασυγκροτείται και αυτός και με αιχμή του δόρατος τη Στρατιά του Έβρου είναι πανέτοιμος να επιτεθεί στην Τουρκία. Οι πηγές ότι οι Έλληνες θα κατακτήσουν την Κωνσταντινούπολη ταρασσουν τους Συμμάχους. Όμως, η τύχη της Ανατολικής Θράκης είχε αξιολογηθεί όχι στον τομέα του αγώνα αλλά στις διαπραγματεύσεις των Μεγάλων Δυνάμεων. Η εκστρατεία των ελληνικών δυνάμεων στη Θράκη ακυρώνεται και ο Μαύρος Καβαλάρης βουρκωμένος ενημερώνεται για την συμφιλίωση στη Λοζάνη. Τέλος, αποδέχεται τον συμβιβασμό διότι η χώρα έχει απομείνει τελείως αποκομμένη και εκβιάζεται από όλους.

Λόγω της ραγδαίας ανασυγκρότησης της Στρατιάς του Έβρου, οι Τούρκοι ελαττώνουν τις τελικές αξιώσεις τους και σώζεται το τμήμα της Δυτικής Θράκης. Η

πανωλεθρία, ωστόσο, είναι τεράστια (2.000) δύο χιλιάδες χρόνια ελληνικής εμφάνισης στην Μ.Α σταματούν.

Η Συνθήκη της Λοζάνης επανέφερε τη επιθυμία του στρατηγού Πάγκαλου να διευθύνει την «Επανάσταση». Ο Νικόλαος Πλαστήρας για να εξασφαλίσει την ένωση της χώρας και του Στρατού παραχωρεί την αρχιστρατηγία στον Πάγκαλο αποδίδοντας στον αντίπαλό του αντί της δίωξής του και της ταπείνωσης του, την εκτίμηση και την αναβάθμιση του. Οι ασταμάτητες, όμως, ενέργειες του στρατηγού εναντίον του Πλαστήρα έχουν ως αποτέλεσμα την αλλαγή του Πάγκαλου.

2.2.4. ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Ύστερα από την τακτοποίηση της τάξης στο Στρατό του Έβρου και την διακοπή του στρατηγού Πάγκαλου, ο Πλαστήρας αρχίζει τις ενέργειες για μεταβίβαση της εξουσίας στους πολίτες. Στο μήνυμά του καθιστά σαφές ότι οι προσχεδιασμένες για τις 16 Δεκεμβρίου 1923 εκλογές, αρμόζει να πραγματοποιηθούν μέσα σε περιβάλλον πλήρους ελευθερίας και στις 2 Ιανουαρίου 1924 ο Νικόλαος Πλαστήρας παραδίδει την κυριαρχία στην εθνοσυνέλευση αφαιρώντας τον εαυτό του την ίδια κιόλας στιγμή από τις παρατάξεις του στρατεύματος.

Η εθνοσυνέλευση τον αναβαθμίζει σε αντιστράτηγο και του απονέμει τον τίτλο **«Άξιος της Πατρίδας»**, έναν αξίωμα που ο ίδιος αρνείται να δεχτεί διότι υποστηρίζει ότι δεν υπήρξε κάτι σημαντικό πέραν ενός απλού στρατιώτη που εκτέλεσε το χρέος του για την πατρίδα.

Από τότε, ζούσε σαν πολίτης πότε στην Ελλάδα και πότε στο εξωτερικό βασανισμένος από την ασθένειά του. Έναν χρόνο μετά (1925), επέστρεψε στην Καρδίτσα όπου τον εντόπισε το κίνημα του Θεόδωρου Πάγκαλου και υποχρεώθηκε να ξαναφύγει εκτός χώρας. Ξαναγύρισε όμως, όταν ο Θ. Πάγκαλος είχε καταστραφεί από τον Γεώργιο Κονδύλη. Ο στρατηγός έχει απομακρυνθεί από τον πολιτική βίο και δεν δέχεται να λάβει μέρος ως υποψήφιος στις εκλογές του 1932, αλλά κάνει περιοδείες στους προσφυγικούς συνοικισμούς επιθυμώντας την ευημερία στο εσωτερικό του βενιζελικού κόμματος. Τον Απρίλιο του 1933, ο Νικόλαος Πλαστήρας πραγματοποίησε καινούργιο ριζοσπαστικό κίνημα, που όμως δεν πέτυχε.

Ωστόσο, δεν φοβήθηκε να συμμετάσχει και στο Κίνημα του 1935¹¹, που επίσης δεν ευδοκίμησε. Στις 6 Μαρτίου, δημιουργείται κίνημα αξιωματικών που υποστηρίζει τον Βενιζέλο, στο οποίο θέτει κι ο ίδιος συμμετοχή. Οι επαναστάτες αρχικά υπερτερούν κατακτώντας το υπουργείο Στρατιωτικών, όμως ο Πλαστήρας παρατημένος από τους συνεργάτες του και τον Βενιζέλο, που φαίνεται να μη

¹¹ https://el.wikipedia.org/wiki/Νικόλαος_Πλαστήρας

συμφωνεί με το κίνημα, εγκαταλείπει και διαφεύγει στο εξωτερικό. Τα πραξικοπήματα αυτά φαινόταν στον στρατηγό σα να αποτελούσαν μία ένδειξη δυσaréσκειας σχετικά με τη μείωση, κατά τη γνώμη του, του πολιτικού βίου και των δημοκρατικών θεσμών κι όχι έναν αγώνα εγκατάστασης δικτατορίας, κάτι που αν το επιχειρούσε θα το είχε καταφέρει σίγουρα το 1924 έχοντας την συμπαράσταση του στρατού και των προσφύγων.

Ο Νικόλαος Πλαστήρας, ο αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός και ο Τσόρτσιλ (Αθήνα, Πολεμικό Μουσείο, Βρετανική συλλογή).

Θα καταδικαστεί εν αγνοία του σε θάνατο από τους ανταγωνιστές του για αυτή του την πράξη. Για άλλη μια φορά, ο Νικόλαος Πλαστήρας μετατοπίζεται στην Ευρώπη, αλλά δίχως την επιθυμία να παραιτηθεί ούτε από το στόχο του, ούτε από τις φιλοδοξίες του για την πατρίδα. Το διάστημα που ήταν στην Ευρώπη επιχειρούσε με κάθε μέσο να διατηρεί την επικοινωνία με τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα. Όλη τη διάρκεια της Κατοχής θα εξακολουθεί να είναι εξόριστος στη Νίκαια της Γαλλίας. Λόγω του αντίκτυπου που είχε στο λαό, ο Ναπολέων Ζέρβας θα χρησιμοποιήσει το όνομα του στρατηγού για την δημιουργία του αντάρτικου ΕΔΕΣ και ο Πλαστήρας θα στείλει τον έμπιστό του Πυρομάγλου για να προετοιμάσει καλύτερα την αντάρτικη κίνηση.

2.2.5. Η ΕΜΦΥΛΙΑ ΔΙΑΜΑΧΗ

Ο Νικόλαος Πλαστήρας επανέρχεται στη δημόσια ζωή λόγω καλέσματος από την κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου. Η πολιτική τάξη τον προτρέπει τότε να αναλάβει το ρόλο του ειρηνοποιού. Εκείνος, εξάλλου, είχε κατηγορήσει τόσο την Αριστερά όσο και τους κυβερνητικούς για τις μεθοδεύσεις τους, οι οποίες είχαν φτάσει τη Ελλάδα σε αυτό τον αδελφοκτόνο πόλεμο, που πρώτος ο «Μαύρος Καβαλάρης» τον είχε χαρακτηρίσει ως «Εμφύλιο».

Το χρονικό διάστημα είναι πρωτοφανή για την περιοχή και ο εμφύλιος σπαραγμός έχει λάβει τεράστια έκταση. Ο στρατηγός αρχικά δεν επιθυμεί να αναλάβει πολιτικές ευθύνες, όμως λόγω του βάρους της καταστροφής αποδέχεται και γίνεται πρωθυπουργός για την ευημερία της πατρίδας κατόπιν συμφωνίας όλων των πολιτικών προσώπων. Η κυβέρνηση που δημιουργήθηκε είχε ως βασικό σκοπό την έννοια του συμβιβασμού.

Τη δέκατη μέρα μετά την κατοχή της πρωθυπουργίας από τον γέρο στρατηγό σταματάνε τα πυρά, και ένα μήνα αργότερα υπογράφεται η Συμφωνία της Βάρκιζας που παρά τις αδυναμίες της, τη στιγμή εκείνη έγινε μια συμφωνία εν μέσω του σπαραγμού. Η κατάσταση έδειχνε να εκτονώνεται και ο εμφύλιος να αποφεύγεται. Παρ' όλα αυτά, η ανυποχώρητη στάση του Νικολάου Πλαστήρα για τη πραγματοποίηση ελεύθερων εκλογών, η άποψη του για την ανεύρεση λύσης στο πολιτικό με ανοιχτό δημοψήφισμα, η θέληση του να αναδιαμορφώσει το στράτευμα και η επιθυμία του να μη δεχτεί Άγγλους συμβούλους στα υπουργεία και σε στρατιωτικά και αστυνομικά τμήματα στις αστικές κοινωνίες και στα χωριά οδηγούν το αγγλικό στοιχείο, που εξουσίαζε κατά τη διάρκεια εκείνη στην Ελλάδα, στην αντικατάστασή του. Τους δίνεται η ευκαιρία με αφορμή την δημοσίευση σε φιλομοναρχικό τύπο ενός διφορούμενου, για αρκετούς, διαστρεβλωμένου και ψεύτικου κειμένου του στρατηγού τον Ιούλιο του 1941, στο οποίο ισχυρίζεται πως η Ελλάδα θα έπρεπε το 1940 να είχε ζητήσει τη παρέμβαση της γερμανικής κυβέρνησης για να τελειώσει ο ελληνοϊταλικός πόλεμος και να μην μπλεχτεί η χώρα σε διμέτωπη μάχη. Ο Πλαστήρας του οποίου η επίδραση στον λαϊκό παράγοντα υπήρξε, αν και για μικρή χρονική περίοδο, συντελεστής για την ειρήνευση, αντικαθίσταται και σε μέσα σε λίγο χρόνο αρχίζει ο εμφύλιος που θα κρατήσει έως το 1949.

2.2.6. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΗ

Το 1950, επιστρέφει στην πολιτική ζωή, όχι για την κάλυψη δικών του συμφερόντων, αλλά λόγω της υποχρέωσης που πίστευε ότι έχει απέναντι σε αυτόν τον τόπο. Συγκροτεί την **Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου (Ε.Π.Ε.Κ.)** κάνοντας συνεργασία με τις παρατάξεις του κέντρου (Τσουδερός, Παπανδρέου, Σ. Βενιζέλος). Στις εκλογές της 5ης Μαρτίου του 1950, η ΕΠΕΚ ήρθε Τρίτη και ο Ν. Πλαστήρας υποστήριξε το σχηματισμό κυβέρνησης υπό τον Σοφοκλή Βενιζέλο, μα δεν μπόρεσε

να επιβιώσει. Στις 19 Απριλίου, σχεδιάζει ο ίδιος κυβέρνηση με αντιπρόεδρο τον Σοφοκλή Βενιζέλο. Είναι ο μοναδικός Θεσσαλός πρωθυπουργός της Ελλάδος. Με ταχύτατους ρυθμούς εφαρμόζει το πρόγραμμά του που αποβλέπει, στην δημοκρατία, την ειρήνη, την εθνική ανεξαρτησία και την κοινωνική νομιμότητα. Υποστηρίζοντας μέτρα συμφιλίωσης, μεγάλο μέρος Ελλήνων αποφυλακίζεται από τα νησιά και απολύονται από τις φυλακές. Ο αγώνας, ωστόσο, του Πλαστήρα για την υλοποίηση των στόχων του που επιδίωκαν τη μείωση των διώξεων σε βάρος των αριστερών, την επούλωση των πληγών από τον εμφύλιο πόλεμο και τον εθνικό συμβιβασμό είχε ως αποτέλεσμα την αντίδραση της αντιπολίτευσης που έκτοτε οδήγησε στην πτώση του στις 21 Αυγούστου 1950 με το κυβερνητικό του σχήμα να επιβιώνει μονάχα τέσσερις μήνες.

Στις 9 Σεπτεμβρίου 1951, το κόμμα του, η ΕΠΕΚ, κατέλαβε τη δεύτερη θέση και ανέδειξε 74 βουλευτές, οπότε σε συνεργασία με την παράταξη των Φιλελευθέρων ο Ν. Πλαστήρας ξαναφτιάχνει κυβέρνηση και στις 27 Οκτωβρίου 1951 επανέρχεται στην πρωθυπουργία. Και πάλι η κυβέρνησή¹² του διαρκεί μόνο ένα χρόνο. Στην περίοδο αυτή, με τη λήψη των μέτρων για ειρήνη και η πολιτική λήθη, προσπάθησε να θεραπεύσει τα βαθιά τραύματα του πολέμου και των συγκρούσεων στον ελληνικό τόπο, ενώ η απαλλοτρίωση των υπαρχόντων τσιφλικιών και ο καταμερισμός εδάφους σε ακτήμονες γεωργούς, δεν έλαβαν τέλος. Σχεδιάστηκαν αποστραγγιστικά έργα και έργα οδοποιίας. Ιδιαίτερη προσοχή έδειξε και για την πατρίδα του τη Θεσσαλία. Επινόησε τον σχεδιασμό του φράγματος του Ταυρωπού και την υδροηλεκτρική ανάπτυξη του ποταμού Μέγδοβα.

Η εφεύρεση αυτή του Πλαστήρα ήταν μεγάλη διότι με την δημιουργία του υδροηλεκτρικού εργοστασίου κατέστησε τον Θεσσαλικό τόπο ως τον πιο καρποφόρο κάμπο της Ελλάδας παρέχοντας αρκετές οικονομικές ευκαιρίες στους Θεσσαλούς αγρότες. Το έργο φτιάχτηκε, τελικά, από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή.

Επιζητώντας γενικότερα την εφαρμογή μιας συγκαταβατικής πολιτικής, επιχείρησε να πραγματοποιήσει τους στόχους του προγράμματός του με εθνικοποιήσεις, μεσολαβήσεις στις πλουτο παραγωγικές πηγές της Ελλάδος, αγώνες για την ορθή αξιοποίηση της αμερικάνικης συμβολής, τη εξασφάλιση κοινωνικών προσφορών, το ψήφισμα καινούργιου συντάγματος, την προώθηση δημοκρατικών νομοθετημάτων και του δικαιώματος ψήφου στις γυναίκες.

Κατά την περίοδο αυτή, πραγματοποιήθηκε και η δίκη και εκτέλεση του Νίκος Μπελογιάννη. Παρά το ότι η κατάσταση της υγείας του πρωθυπουργού επιδεινώνονταν, με επιστολή του κάνει παράκληση να δοθεί ευκαιρία στους καταδικασθέντες. Οι εσωτερικοί και εξωτερικοί εξαναγκασμοί καθώς και η άσχημη κατάσταση της υγείας του δεν εμποδίζουν τελικά την εκτέλεση. Η συντριβή του με τους Αμερικάνους σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, όπως το ότι αρνήθηκε να αναγνωρίσει το γιουγκοσλαβικό κρατίδιο των Σκοπίων σαν Μακεδονία, κάτι που του υπενθυμίζει τους αγώνες του στο μακεδονικό έδαφος και τον όρκο του να μην

¹² https://el.wikipedia.org/wiki/Νικόλαος_Πλαστήρας

τους προδώσει, τον καθιστούν ανυπόφερτο στους Ατλαντικούς συμμάχους. Τα διεθνή επεισόδια που διαδραματίζονται, η μάχη της Κορέας και η αποστολή στρατιωτικής μονάδας εκεί από την κυβέρνηση, οι εσωτερικές δυσκολίες, τα πολιτικά πάθη και οι έχθρες του παρελθόντος, η αδύναμη κυβερνητική του πλειοψηφία σε συνάρτηση με τη επαναλαμβανόμενη πίεση που του επέβαλλαν τον οδηγούν σε εκλογές, για τρίτη φορά μέσα σε δυόμιση χρόνια. Τις εκλογές του Νοέμβριου 1952, η ΕΠΕΚ τις έχασε παταγωδώς, συμβάν που έφερε το τέλος της πολιτικής καριέρας του Πλαστήρα.

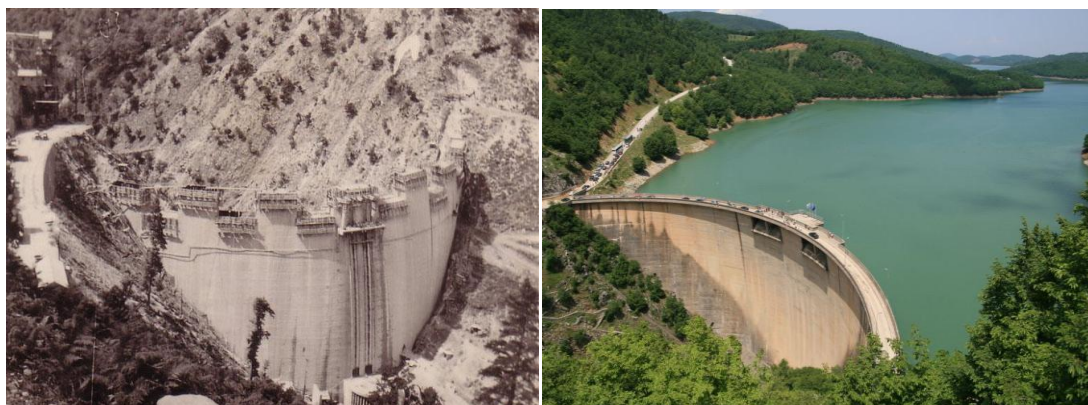
Η αυξανόμενη τάση της υγείας του στρατηγού, ο κατακερματισμός του πολιτικού χώρου του Κέντρου, στον οποίο βασιζόνταν κυρίως, η απόρριψη της ΕΔΑ για συνεργασία μαζί του και το κακόβουλο σύνθημα για τον στρατηγό **«Τι Πλαστήρας τι Παπάγος»**, σύμφωνα με τους οπαδούς του, συντελούν σημαντικά στην ήττα του στις εκλογές.

Η υγεία του «Μαύρου Καβαλάρη» είχε ξεκινήσει να χειροτερεύει από το 1951. Μετά από πολλά καρδιακά επεισόδια μετακινήθηκε, τον Δεκέμβριο του 1952, στην Αμερική για επιπλέον θεραπεία. Από τις 12 Ιουλίου, η κατάστασή του επιδεινώνεται σημαντικά. Στις 23 Ιουλίου, καλυτερεύει και δέχεται τον επίσκεψή του πρωθυπουργού Παπάγου. Και οι δυο, παρά την πολιτική εχθρότητα, κυριεύονται από αμοιβαία εκτίμηση που είχε τις ρίζες του στην δυνατή συνεργασία τους στη Μ.Α, στις μάχες για τη σωτηρία του Ε.Σ.

Ο μεγάλος σε ηλικία στρατηγός είχε έρθει σε επαφή με τον θάνατο πριν αρκετά χρόνια στα πεδία των μαχών. Τώρα πια, τον ένιωθε πιο κοντά από ποτέ. Τον αντίκρισε όμως θαρραλέα όπως και παλιότερα. Με τη συμπαράσταση αξιόπιστων του γευμάτισε και ξυρίστηκε. *«Τώρα είμαι έτοιμος»*, είπε. Τον πρόσμενε. Τα τελευταία του λόγια ήταν: *«Τετέλεσται»*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^Ο(ΤΡΙΤΟ) : Ο ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

3.1. ΛΙΜΝΗ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Η Λίμνη Πλαστήρα¹³ ανήκει στο Νομό Καρδίτσα και βρίσκεται 25 χιλιόμετρα, περίπου δυτικά της πόλης , σε ύψος 800 μέτρων. Έχει απόσταση 325 χιλιομέτρων από την Αθήνα και 250 χιλιομέτρων από τη Θεσσαλονίκη κάτι που την κάνει να είναι ένας από του πιο προσιτούς προορισμούς στην Ελλάδα. Το τοπίο είναι συγκλονιστικό διότι η πανέμορφη λίμνη κυκλώνεται από ψηλά καταπράσινα όροι, ενώ αρκετοί είναι αυτοί οι οποίοι χαρακτηρίζουν την περιοχή ως "παράδεισο" , καθώς τους δίνεται η δυνατότητα να λάβουν μέρος σε αθλήματα βουνού αλλά και σε άλλα όπως είναι το ψάρεμα.

Η Λίμνη Πλαστήρα κατασκευάστηκε εκεί όπου βρίσκονταν πριν από πολλά χρόνια ο ποταμός «Ταυρωπός», που κυλούσε νότια για να συναντήσει τον Αχελώο. Η περιοχή αυτή αποκαλούνταν «Νεβρόπολη», ενδεχομένως λόγω των πολλών ελαφιών που κατοικούσαν εκεί κάποτε. Περίπου το 1928 ένας σπουδαίος άνδρας για την Καρδίτσα, αλλά και για όλη την Ελλάδα, ο Στρατηγός Νικόλαος Πλαστήρας είχε την ιδέα για την δημιουργία ενός φράγματος που θα έλυne πολλά προβλήματα όπως είναι η άρδευση του θεσσαλικού κάμπου, η ύδρευση της Καρδίτσας και άλλων κοινοτήτων, αλλά και η παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, με την εκμετάλλευση της δύναμης του νερού. Βέβαια, η ιδέα του χρειάστηκε αρκετό χρονικό διάστημα μέχρι να πραγματοποιηθεί , διότι τα μετέπειτα χρόνια η Ελλάδα ήρθε αντιμέτωπη με πολλές κακουχίες.

Η τελική απόφαση πάρθηκε τη δεκαετία του '50 οπότε και ξεκίνησε η εκπλήρωση του οράματός του. Ως αρχική πρόταση τέθηκε η δημιουργία χωμάτινου φράγματος σε άλλη τοποθεσία (σχεδόν στο ύψος του Νεοχωρίου), αλλά τελικά επιλέχθηκε η θέση «Κακαβάκια» και η κατασκευή τσιμεντένιου φράγματος. Η κατασκευή του

¹³ <https://www.plastiras-lake.gr/index.php/istoria-limnis-plastira/2-istoria-tis-limnis-plastira.html>

φράγματος ολοκληρώθηκε το 1960, οπότε και άρχισε η πλήρωση του ταμιευτήρα με νερό από τους παραπόταμους του Ταυρωπού από εποχικά ρέματα.

Έτσι πραγματοποιήθηκε η λίμνη Ταυρωπού, που μετέπειτα μετονομάστηκε σε λίμνη Πλαστήρα. Βρίσκεται σε υψόμετρο 800 μέτρων, κατέχοντας έκταση περίπου 25.000 στρεμμάτων, με μήκος 12 χιλιομέτρων, πλάτος 4 χιλιομέτρων και βάθος περίπου 60 μέτρα. Το μήκος του φράγματος είναι 220 μέτρα και το ύψος 83 μέτρα. Για τη κατασκευή της λίμνης πάρθηκαν πολλά περιουσιακά στοιχεία από τους κατοίκους των γύρω οικισμών (χωράφια, αγροικίες κλπ). Όμως, αυτά επιστράφηκαν στον τόπο και με το παραπάνω όπως φαίνεται από το σημερινό τοπίο. Η μητέρα Φύση, ήταν αυτή που το έπλασε από την αρχή δημιουργώντας ένα εντυπωσιακό σκηνικό που ξεκίνησε να το εξερευνεί ο κόσμος και έτσι επωφελείται όχι μόνον ο κάμπος, αλλά και ολόκληρη η ορεινή περιοχή.

Από τις αρχές του 1980, πολλοί είναι αυτοί που επιθυμούν να ανακαλύψουν το κάλλος αυτού του τόπου και τη μοναδικότητα της. Η περιοχή την τελευταία δεκαετία, αποτελεί έναν από τους καλύτερους τουριστικούς προορισμούς ανεξαρτήτως εποχής και αυτό οφείλεται κυρίως στις επενδύσεις που έχουν γίνει σε βάθος χρόνων. Ο επισκέπτης μπορεί να αποδράσει από την καθημερινότητα του και να γεμίσει καινούργιες έμπειρες, οι οποίες του προσφέρονται μέσα από τις υψηλές προδιαγραφές που του παρέχονται από τις επιχειρήσεις της περιοχής.

3.2. ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Το μουσείο¹⁴ Νικολάου Πλαστήρα που βρίσκεται στο χωρίο Μορφοβούνι, περιέχει πληροφορίες σχετικά με το βίου και το έργο του «Μαύρου Καβαλάρη», καθώς και φωτογραφίες και προσωπικά αντικείμενα, ενώ δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να έρθει σε επαφή, με τυχόν γνωστές και άγνωστες πτυχές της ζωής του.

¹⁴ <http://www.520greeks.com/sights/moyseio-plastira/>

Μετά από αρκετές προσπάθειες αποκτήθηκε σπουδαίο αρχειακό υλικό που σχετίζεται με τον Νικόλαο Πλαστήρα. Συγκεκριμένα το Μουσείο απέκτησε τα ακόλουθα:

- Εβδομήντα πέντε (75) εφημερίδες με πρωτοσέλιδα άρθρα για τον Νικόλαο Πλαστήρα και τις προεκλογικές ομιλίες του το 1951.
- Εκατόν είκοσι τρία (123) προπολεμικά άρθρα που αρχίζουν από το 1922.
- Αρκετές εφημερίδες σε ένα φύλλο, με άρθρα για το Νικόλαο Πλαστήρα, για τα Δεκεμβριανά γεγονότα και τη νομιμία του ως πρωθυπουργού τον Ιανουάριο του 1945.
- Σαράντα πέντε (45) γελοιογραφίες από 1949-1950 που παρουσιάζουν με γλαφυρό τρόπο το κλίμα της εποχής.

Όλο το υλικό δημοσιεύεται στο Μουσείο και για τις γελοιογραφίες υπάρχει η σκέψη να συνταχθούν σε ειδικό λεύκωμα.

Το Μουσείο είναι ανοιχτό όλες τις μέρες και υποδέχεται σχολεία, σύλλογοι και άνθρωποι από όλη την Ελλάδα. Από το 1994 στον τόπο όπου κατάγεται οξακουστός «Μαύρος Καβαλάρης» δημιουργήθηκε το Κέντρο Ιστορικών Μελετών "Νικόλαου Πλαστήρα", με αξιόλογο πεδίο δράσεων.

3.3. ΚΕΝΤΡΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ "ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ"

Το Κέντρο Ιστορικών Μελετών¹⁵ "Νικόλαος Πλαστήρας" είναι ένας καινούργιος χώρος, που έχει ως στόχο τη διαχείριση ιστορικών στοιχείων, τοπικής και εθνικής ιστορίας. Υπηρετεί το Νομικό Πρόσωπο του Δήμου Πλαστήρα Καρδίτσας.

Συγκροτήθηκε το 1994 για να δοξάσει και να διαφυλάξει τη μνήμη του ξακουστού "Μαύρου Καβαλάρη", του ηθικού αυτού πατριώτη, προβάλλοντας την ανιδιοτελή συνεισφορά του στο Έθνος. Ένας από τους στόχους, με βάση το βίο και το έργο του Νικολάου Πλαστήρα, είναι να προάγει αξίες και λησμονημένες πτυχές της νεώτερης και της σύγχρονης ιστορίας μας. Πραγματοποιώντας μόνιμες και περιοδικές εκδηλώσεις προσπαθεί να τονώσει την ιστορική μνήμη. Αποθηκεύοντας πρωτογενές υλικό ιστορικών πηγών, έχει ως στόχο να γίνει ένας σύγχρονος και ευέλικτος επιστημονικός φορέας. Να διευκολύνει την έρευνα με σεβασμό στις αρχές της ιστορικής - επιστημονικής δεοντολογίας και την πρόσβαση στα ιστορικά δεδομένα με επιστημονικά κριτήρια. Τέλος, να παρέχει βοήθεια στην Τοπική και Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και σε υπόλοιπους οργανισμούς σε ιστορικά ζητήματα.

Η αναγκαιότητα του σχηματισμού του πρωτοαναφέρθηκε σε εκδήλωση που έκανε για το Νικόλαο Πλαστήρα, ο Σύλλογος Καρδίσιων Αθήνας το 1993. Υπήρξε ως πρότασης τριήμερο Πολιτικό - Ιστορικό Συνέδριο που οργάνωσε η Νομαρχία Καρδίτσας για το Νικόλαο Πλαστήρα το Μάιο του 1994. Το Κοινοτικό Συμβούλιο Μορφοβουνίου, με την αριθ. 114/25.11.94 απόφασή του, σύστησε ίδιο Νομικό Πρόσωπο με την επωνυμία **ΚΕΝΤΡΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ "ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ"**. Επισημοποιήθηκε με την Β. 26282/20-12-94 απόφαση της Νομαρχίας Καρδίτσας και κοινοποιήθηκε στο αρ. 982/30.12.94 ΦΕΚ τ. Β. Την ίδια περίοδο εντοπίστηκε κατάλληλος χώρος και με την καταλυτική συνεισφορά του Κράτους εξασφαλίστηκε ανάλογη πίστωση με την οποία πραγματοποιήθηκε η αγορά και η ανακαίνιση. Στις 4 Αυγούστου 1996 από τον Πρόεδρο της Βουλής κύριο Απόστολο Κακλαμάνη διαδραματίστηκαν τα εγκαίνια.

Από τον Οργανισμό και τον κανονισμό λειτουργίας περιλαμβάνονται και εκτελούν έργο τα εξής τμήματα:

- **Βιβλιοθήκης**, το οποίο συλλέγει, αξιολογεί και παραχωρεί μέσω του αναγνωστηρίου της την βιβλιογραφία σε μελετητές και κοινό.
- **Αρχείου Χειρογράφων**, το οποίο είναι υπεύθυνο για την συγκέντρωση και ταξινόμηση χειρογράφων και εγγράφων που συσχετίζονται με την τοπική ή εθνική ιστορία.

¹⁵ <http://plastiras-ota.gr/building/kentro-istorikon-meleton-n-plastiras/>

- **Ειδικό τμήμα Αρχείου Χειρογράφων και εγγράφων Νικολάου Πλαστήρα**, το οποίο συγκεντρώνει χειρόγραφα και έγγραφα υπογεγραμμένα από τον "Άξιότης Πατρίδας", ή αντίγραφα αυτών.
- **Μουσείο Ν. Πλαστήρα**, στο οποίο διατηρούνται και παρουσιάζονται στο κοινό προσωπικά του είδη αλλά και αντικείμενα που σχετίζονται με την ιστορία της εποχής
- **Οπτικοακουστικού Υλικού**, το οποίο συλλέγει φωτογραφικά, κινηματογραφικά, ηχητικά τεκμήρια και σχετικό υλικό με ιστορικό περιεχόμενο.
- **Εντύπων**, το οποίο περιέχεικάθε φύσεως έντυπο υλικό. (Ημερήσιο και Περιοδικό Τύπο, άλλα έντυπα, κ.λπ).
- **Καταγραφής** προφορικών πληροφοριών και ιστορικών πηγών.
- **Ιστορικών Σπουδών**, το οποίο κάνει σεμινάρια, ειδικά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, συνέδρια, ημερίδες και γενικά εκδηλώσεις που βελτιώνουν τις ιστορικές και αρχειακές γνώσεις.
- **Εκδόσεων**, το οποίο φροντίζει για την έκδοση βιβλίων, αφισών, καρτών και γενικά κάθε μορφή εντύπων που οι ανάγκες του ΚΙΜΕΝΠ προϋποθέτουν.

3.4. ΈΦΙΠΠΟΣ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Ο μπρούτζινος Έφιππος Ανδριάντας¹⁶ του Νικολάου Πλαστήρα είναι τοποθετημένος απέναντι από την είσοδο του Παυσιλύπου, στην λεγόμενη πλατεία Πλαστήρα.

Κατασκευάστηκε από το γνωστός γλύπτη Στέλιο Τριάντη το 1986-1987. Ο Νικόλαος Πλαστήρας (1883-1953) απεικονίζεται ευθυτενής, υπερμεγέθης και επιβλητικός, με στρατιωτική ενδυμασία και με γυμνό σπαθί, πάνω σε βραχώδης ψηλήβάση.

Το σημείο όπου έχει τοποθετηθεί το γλυπτό, δηλαδή στην πολυσύχναστη πλατεία φανερώνει τον ιδιαίτερο σεβασμό της γενέτειράς του για τον «Μαύρο Καβαλάρη», ήρωα της Μικράς Ασίας και επικεφαλής της επανάστασης του 1922, ο οποίος έπαιξε σπουδαίο ρόλο στα μεσοπολεμικά πολιτικά γεγονότα και υπήρξε τρεις φορές πρωθυπουργός κατά τη χρονική περίοδο 1945-1953. Το γλυπτό τοποθετήθηκε με πρωτοβουλία της Ένωσης Επιστημόνων Νομού Καρδίτσας.

¹⁶ <https://dimoskarditsas.gov.gr/building/andriantas-nikolaoy-plastira/>

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο Νικόλαος Πλαστήρας γνωστός και ως Μαύρος Καβαλάρης κυβέρνησε από τις 27 Οκτωβρίου 1951 έως τις 11 Οκτωβρίου 1952 και παρά τις κακουχίες προσέφερε σπουδαίο έργο. Επιχείρησε να πραγματοποιήσει ένα σοσιαλδημοκρατικό πρόγραμμα πρωτοφανή για τις τότε συνθήκες, το οποίο μεταξύ άλλων θα παραχωρούσε δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες, εκμετάλλευση της αμερικανικής βοήθειας, ψήφισμα νέου δημοκρατικού συντάγματος, εθνικοποιήσεις όπως και αρκετά άλλα ωφέλει για τη Ελλάδα. Ο Πλαστήρας πλέον καταρρακωμένος από τις εκλογικές συνεργασίες υποστήριξε την ψήφιση νέου εκλογικού νόμου, με υιοθέτηση ενός πλειοψηφικού συστήματος, με σκοπό να σχηματιστούν στη χώρα σταθερές κυβερνήσεις. Ύστερα από συζητήσεις ο νόμος ψηφίστηκε και προαναγγέλλονται εκλογές. Στις 16 Νοεμβρίου του 1952, δεν κερδίζει τις εκλογές λόγω του εγκεφαλικού επεισοδίου που υπέστη το 1952, της διαλυμένης παράταξης αλλά και του αμερικανικού στοιχείου που υπερασπίζονταν την Αριστερά και απέτρεπε του πολίτες να δώσουν την ψήφο του στο κόμμα του Νικολάου Πλαστήρα. Στις 26 Ιουλίου το 1953 άφησε την τελευταία του πνοή από καρδιακή προσβολή. Το περιστατικό αυτό σκόρπησε μεγάλο πόνο στο Πανελλήνιο.

Ο Πλαστήρας υπήρξε ένα σημαντικό πρόσωπο για την εποχή του, μιας αναστατωμένης εποχής που αρχίζει με το κίνημα στο Γουδί και την ανορθωτική προσπάθεια του Ελευθερίου Βενιζέλου μέχρι και το τέλος του εμφυλίου πολέμου, μιας φάσης με έντονες κοινωνικές ζυμώσεις και ιστορικές μεταβολές που δημιούργησαν όχι μόνο την μορφή της σημερινής Ελλάδας αλλά και όλου του βορείου ημισφαιρίου. Ξεκίνησε τον στρατιωτικό του βίο ως χαμηλόβαθμος ένστολος ταπεινής καταγωγής και κατέκτησε όλες τις βαθμίδες της εξουσίας. Εμβληματική μορφή των στρατιωτικών κινήματων της δεκαετίας του '20 και του '30, που φαίνονται να είναι μακρινά και ξένα στις μέρες μας, μπορεί όμως, και απαραίτητα και νόμιμα όπως αναφέρουν πολλοί άνθρωποι της εποχής μας, που αναζητούν την εξέλιξη και την κοινωνική πρόοδο. Όπως γίνεται με όλους τους σημαντικούς και πολυ σύνθετους ανθρώπους που πρωταγωνιστούν στην ιστορία, υπάρχουν και για το Νικόλαο Πλαστήρα αρκετά ζητήματα ανοικτά για ιστορική συζήτηση όπως το ότι έλαβε μέρος στη δίκη και την εκτέλεση των Έξι, η συμμετοχή του στο Κίνημα του 1933 και του 1935, η κρίσιμη εποχή που δημιούργησε κυβέρνηση το 1945, η συμφωνία της Βάρκιζας, η επιθυμία του να ορίσει τα μέτρα του για την ειρήνευση του τόπου, τα οποία τον έφεραν σε αναμέτρηση με ξένα ωφέλει διαφορετικά από αυτά του έθνους.

Ο Μαύρος Καβαλάρης έχει χαραχθεί στην εθνική συνείδηση ως επιδέξιος στρατιωτικός με σπουδαία πολιτική δράση. Παράλου που έχει χαρακτηριστεί από αρκετούς αντιπάλους του ως ιδιότροπος, ήταν ένας λαμπρός άνθρωπος, πρότυπο εντιμότητας, αρετής, ανιδιοτελούς προσφοράς και ήθους. Αρκετές φορές, μάλιστα,

παραχωρούσε αθόρυβα και διακριτικά την αμοιβή του σε άτομα που είχαν οικονομικά προβλήματα. Ήταν θαρραλέα και ξεπερνούσε κάθε κίνδυνο. Δεν κοιτούσε το προσωπικό του όφελος παρά μόνο της πατρίδας του και για αυτό πέθανε φτωχός, πάντα μάχονταν σκληρά στους αγώνες και ιδιαίτερα τις δύο φορές της νεότερης ιστορίας της που οι έλληνες απειλούνταν να χαθούν μέσα στον κυκεώνα της ήττας και του εμφύλιου πολέμου. Ο Νικόλαος Πλαστήρας υπήρξε πιστός στρατιώτης στον όρκο που έδωσε μπροστά σε Θεό και ανθρώπους να προστατεύει για πάντα την πατρίδα του. Την πρώτη φορά, το 1922, χρησιμοποίησε ως τρόπο απελευθέρωσης την πειθαρχία και ίσως και τη αυστηρότητα αλλά και τον ανθρωπισμό για να ανατρέψει το θλίψη της μικρασιατικής καταστροφής σε ένα νέο ξεκίνημα και σωτηρία για τους πρόσφυγες της Ιωνίας και του Πόντου, ενώ τη δεύτερη, το 1945, την επιείκεια και την κατανόηση για να αποφύγει τον εμφύλιο πόλεμο και την εθνική συμφορά και να τακτοποιήσει τα εθνικά θέματα της εποχής του.

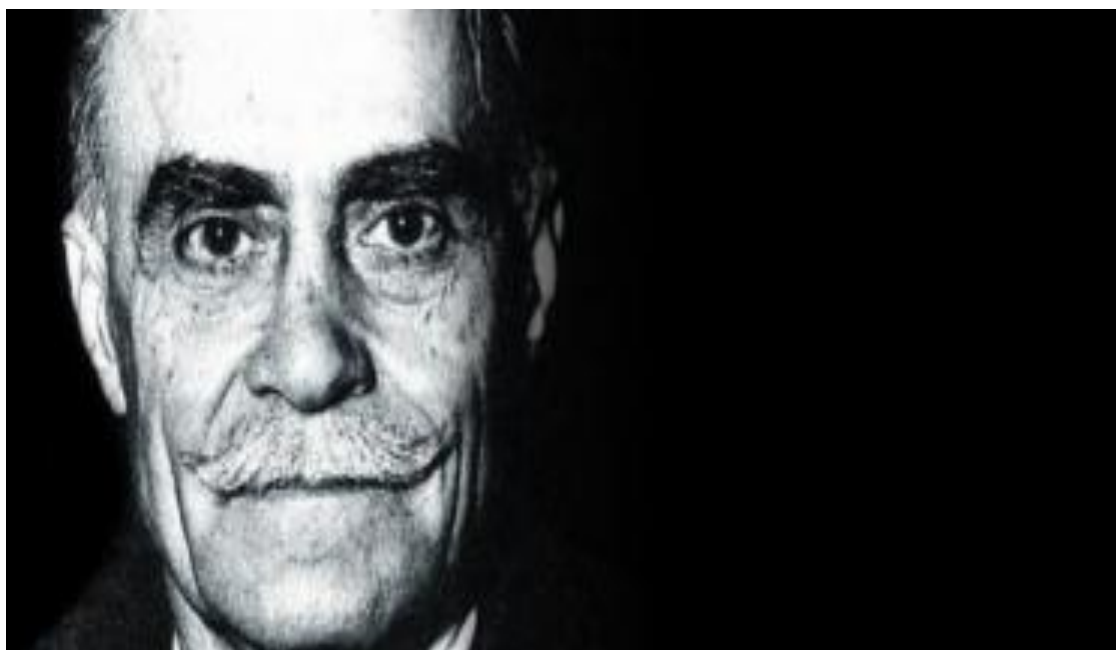
Ο Πλαστήρας αγαπήθηκε από το πλήθος και ιδιαιτέρως από τους μικρασιάτες σε τέτοιο σημείο που βαφτίζουν τα παιδιά τους και τα ονομάζουν «Πλαστήρας», διότι έδωσε για την απελευθέρωση τους ένδοξους αγώνες παλεύοντας σχεδόν μόνος του με το 5/42 τον στρατό των Τούρκων. Βιώνοντας όπως κανείς άλλος την ανησυχία και τον λύπη αυτών των ξεριζωμένων ανθρώπων έκανε τα παν για να τους αποκαταστήσει στην καινούρια ελεύθερη πατρίδα. Υιοθέτησε ορφανά παιδιά και τα έστειλε στην Καρδίτσα να ανατρέφονται κάτω από την άγρυπνη εποπτεία των γονιών του, ενώ ως επί κεφαλής το 1922, παραχωρούσε στους πρόσφυγες σε μικρή χρονική περίοδο κατοικία και όλα τα απαραίτητα για να ξεκινήσουν μια νέα ζωή.

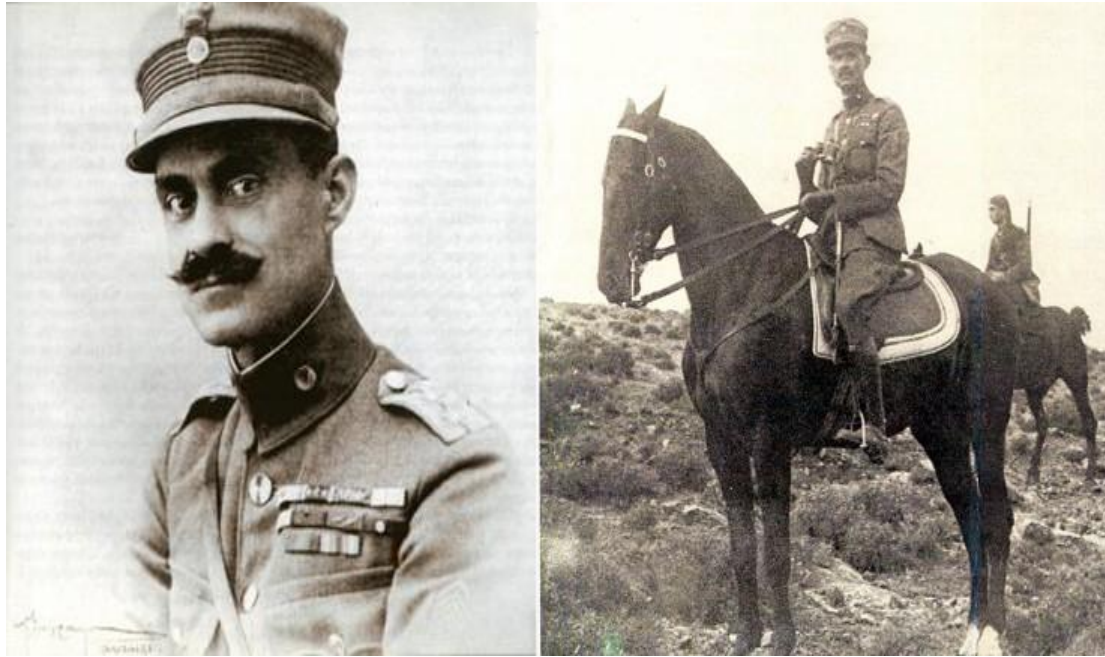
Η πολιτεία και η κοινωνία έχουν δοξάσει πολλάκις τη μνήμη του Νικολάου Πλαστήρα, με διαδοχικότητες εκδηλώσεων, έργων και αποφάσεων. Η τεχνητή λίμνη στην Καρδίτσα, το στρατόπεδο στη Λάρισα, το τρένο της Δυτικής Θεσσαλίας κατέχουν το όνομά του.

Ο Νικόλαος Πλαστήρας, ο Μαύρος Καβαλάρης του Μικρασιατικού Αγώνα, παραμένει στη μνήμη των Ελλήνων ως πρότυπο ηθικής, σύμβολο πατριωτισμού, ευθύτητας και τόλμης, που μπορεί να θεωρηθεί πιο αξιόλογο από οποιαδήποτε από τα επιτεύγματα της πλούσιας δραστηριοποίησης του ως στρατιωτικός και πολιτικός, πλουτίζει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων και δρα συγχρόνως σαν υπόδειγμα για τις μετέπειτα γενιές κατέχοντας τον τίτλο του θρύλου.

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

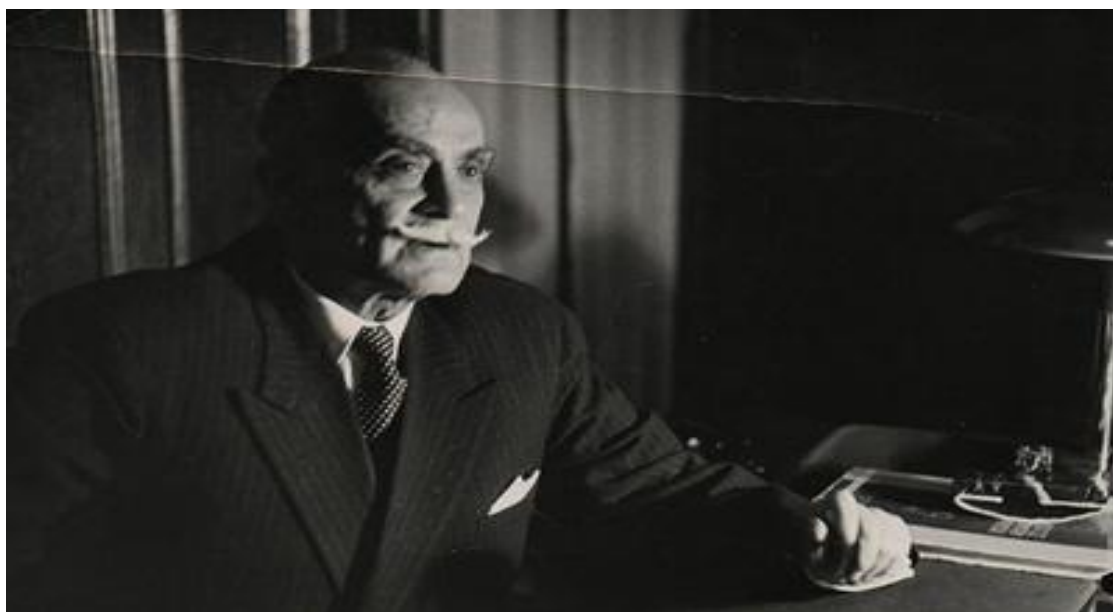

Σε μια ανατριχιαστική φωτογραφία, Παπάγος και Πλαστήρας με φόντο όλη την καμαρίλα της αμερικανοκρατίας στη χώρα μας.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΝΙΚ. ΠΛΑΣΤΗΡΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟ

Σεβαστέ μου κ. Πρόεδρε

Έλαβον την από 8-21 π.μ. επιστολήν Σας και όφειλον να Σας διαβεβαιώσω ότι συμφωνώ απόλυτος με τας εν αυτή διατυπωμένας σκέψεις.

Επιτρέψατέ μοι όμως να διατυπώσω ενσωματώσαν διά της παρούσης τας σκέψεις μου, ένα δοξήν πλήρη ή εξήγησις εις τα εν τή σημειώματι γενομένα μου.

Δέν άμφισβητώ ότι τα δημοκρατικά πολιτεύματα είνε τα ώριστα και ελευθερωτέρα και σύμφωνα προς την αντείδωσαν του τωτότερου πολιτισμού· αλλά νομίζω ότι δέν πρέπει να παραγνωρίζωμεν ότι η παρούσα εποχή διά την Ελλάδα παρουσιάζει όλως ιδιαίτερας ιδιόμορφους πολιτικές εμφανίσεις.

Μία έπταετής πολιτική περίοδος πλήρης εξαιρετικών γεγονότων, κατά την οποίαν ανεπτύχθησαν αι μεγαλύτεραι διαίρεσεις και εδημοιογρήθησαν τά άσπούνότερα μέσα και πάθη, εκδηλονήθησαν εις την Ελλάδα δύο πολιτικούς κόσμους αλληλοπαράστροφέντος, δύο μεγείδας έαυτά των οποίων έννοιαι την αντίπαλον ως έχουσιν της Πατρίδος, αδιόφορον άν ή έτέρα εξ αυτών επανέκτο από τα παλαιωτικότερα αισθήματα και προσέφερε ανεκτίμητους έπηρεασίς εις την Πατρίδα.

Και ή διαίρεσις αυτή ούδείς άμφισβητεί ότι έφερε εις την χώραν καλοσυναιτίας ζημίας και εδημιόερθεν ενόχτους και την ανεπαρόδωτον Μικρασιατικήν συμφοράν, εξ ής προήλθεν και ή Έπανόστασις.

Η Έπανόστασις έλλοιπα εις Αθήνας ενόβη από ύψαιτάτων δεσζερεσιών. Ο Στρατός ήτο εν τελεία σχεδόν άποσυνθέσει, έστειρημένος των πάντων, άντε ήθικόν και έτοιμος να άρρήη ελάνθον τον δρόμον διά της Θράκης και Μικρασίας προς Αθήνας και εις τον πλέον καταφρονημένον αντίπαλον.

Παράλληλα τέλεια εν τή έσωτερική διοικήσει της χώρας, ήν ελναιμετο ή κακοχρηστική συνυπαλή και ή διασπάθισις του δημοσίου πλούτου.

Οι λιποτάκται και φυγάδες κατά χιλιάδας κατέκλειζον την χώραν και ληστρικά σαρπηρόν εν αυτών εκωθίστων προβληματικών τον βίον εν τή εαυτήν.

Και τό λυσιπρότερον, εν εαυτομυήτοις προσφύγων εν άξιοδομηρήτω κατωστάσει αντιστοιχούνη εν βραχυτάτω χρονικό διαστήματι εις κοάτος· σχεδόν εν διαλύσει, με έντελως γενά τά ταμεία των και με έλαχίστας προμήθιας αίτου.

Νομίζω όθεν ότι από τωούτης χωρίσμον κατωστάσεως μόνον μία Κνρήεργισ· Έπαναστατική, απληλγμένη κομματικών έσχερεσεών διά ήν άτατο να άνταποκρίνη έπαρκώς.

Και ή Έπανόστασις μετά τούτης ενόβη προς όλα τά σημεία. Επέβηλε την τάξιν εν τή έσωτερική παραοχήν και μετά πέισμοσος ανεκτότου επανόβη εις την ανανότατην του Στρατού.

Η Έπανόστασις έγρασα ως άρχή την συμφορίαν, μετεχειρίσθη πόν ήτοι μόνον προς έντιμότητα των σωστών της. Η πολιτική της έπηρεα δημοκρατικωτάτη ώστε να επικραρή και Έκεί Σύντακος. Ειδήθς όμως από των πόντων ήμωών ή αντίθεσις, ή ανανόβητος Κωνσταντινατός, ήρτισε ανιθωδός την γενικήν σκοπών να άντιβίση επί των έρωτήσεων προσέπειον της Έπαναστάσεως, ήτις και λόγω και έργον εναντίον ήσαν τά κόμματα.

Η προσηνάρδια του εναντίον εν τε τού Στρατεύματι και τού λαού και ιδίω εν τού διατιγνόντι παραστρεφική κόσμη.

Πρό τωούτης κατωστάσεως ή Έπανόστασις· ενόβη εις την λεπτοράν θέσιν να σφηνή κατά μέρος τας δημοκρατικές της άρχας και να επινόηη την σωτηρίαν της Πατρίδος· διά των μέσων εκείνων, άτινα μόνον τα δημοκρατικά πολιτεύματα δέν παρεχόνται.

.....

Ός προς την διάφωσιν της έπαναστατικής περιόδου έχω την εξής γνώμη. Αύτη έπρεπε να είναι διά των Έλληνικών λαών, όπως σήμερα τον κατήτησαν οι άνάδοι πολιτικοί του της τελευταίας διτίας, πολύ μικρό ήθος και διά δύο ή τρία έτη, από τον όρον ή Έπανόστασις να έκοιχε τον έαυτον πολιτικόν άνδρα, όστις θα ήνέκτο να επιβλήθη και έσωτερικώς, αλλά και να εναντιώση τά πράγματα προς έσωτερικήν κατεχόνται εξωρηλίσσοναι την πίστιν του Κράτους εις τον έξω Κόσμον.

Ατυχώς όμως ή Έπανόστασις, τρέφοντα τάς ήτοιχίας των προσέπειον, στερείται του πολιτικού τούτου άνδρος και διά τούτο ήτοιμα εις τό σημερινόν ότι ή χώρα πρέπει να επανέλθη τό ταχύτερον εις τον ήμιον πολιτικόν βίον διά της ενεργείας εκλογών, καίτοι είμαι βέβαιος ότι και μετά ήτοιχόν Έθνοανέλειπον, όστις και έπαναστατικής φρεσιντομίας, δέν θα έπάρξη ενήνεστος διά την Ελλάδα κατόστασις, όσον τό βραχυρότερον Έπαναστατικόν καθεστώς δέν θα έχη προλάβει να επανόβη θεμελιωτικώς επί του συνηπτός δημοκρατικού όργανισμύ της. Παραδέρχουμ όμως την λείαν ταύτην χώραν των Έθνικών ζητημάτων.

Τό ότι κατά τό μάλλον και ήτοι μεσώδς έπαναστατικόν καθεστώς είνε ένδεσχεγμένον διά την χώραν, όπως κατήτησε σήμερα, είμαι πλήρως πεπεισμένος και ούδείς θα δινηθή να με πείση περί τού εναντίον. Έν μόνον παράδειγμα άρκεί να τό άποδείξη.

Έπαναστατικόν διάτημα από της 1ης Αβριλίον επιβάλλει την ποινήν του θανάτου εις πάντα λιποτάκτην. Τούτο έπιφέρει τωούτον αποτέλεσμα, όσον δέν θα ήνέκτο να έπιτόχον ούτε χιλιάδας κατωδικοντικά άποσπάσματα. Και προσήλθον κατά χιλιάδας στίβαζόμενοι επί των τρωικών λιποτάκται όλων των εποχών και όλων των κλάσεων και παρουσίαν εν μέσθ χειμώος την όγνη μιάς ένθοναστικής έπιστρατεύσεως. Τόση δέ άδρά ήτο ή προσέλεισις ώστε ηρακάσθημεν διά την άνεπάρκουν στεγνίσεως και την έλλειπν ήτοιχισμύ να εκδόσωμεν εγκάκλιον, διά της οποίας οι λιποτάκτες των απολινειών κλάσεων επανέρχονται εις τάς έπτάς του άφού εγχερεσιών εις τάς πληρωστέρας άσων. άρχας· ούτω δέ γνωρίζοντες και τον άδελφόν των λιποτακτών και άνοποτάκτων κατά την παρελθούσαν περίοδον θα είμεθα εις θέσιν αντί νέας έπιστρατεύσεως να καλέσωμεν τούτους άνακαταλόμενος άλλους εκτελέσαντας τό προς την Πατρίδα καθήκον. Έπαναστατικόν όμως καθεστώς ήνόν ήνέκτο να επιβλήθη ούτω.

Αν δέ σκεφθή τις άποία κρίσις έργασίας έπάρχει και ποία ή κακοδιαμονία των λαϊκών τάξων εν της άκαμείας του βίον θα έσοπειν άσφαλός και να θεωρήση την Ελλάδα εν διαλύσει εν των άπεργειών και εν της επικινδύνου επιδωρεσις των κοινοεπαιτικών ίδεων.

Εν τή επιστολή Σας, κ. Πρόεδρε, διέκρινα άντιλήψεις ως προς ήν αι όποιαί όμολογώ ότι με εξέπληξαν και δέν γνωρίζω ποιά ήσαν να αποδοθώται αυτών. Δέν εθεντοίμαι άν δίδονται ήτοιχμή εν τή σημειώματι, όποτε να μοι αποδοθώται τάσεις φιλαρχίας. Θα επεθύμουν να πιστεύνη ότι ούδεποτε ήσκήληνη εις τό παρελθόν ούτε σκέπτοιμαι και διά τό μάλλον να άναμειχθώ εις την πολιτικήν προς την οποίαν ούδαμώς προσαναμύεται ή χαρακτηρη μου.

Ίσως δι' άλλους να έχρητε ήτοιχμής προς τωούτας έπαθείας, άλλ' ήσθελον να Σας δηλώσω, κ. Πρόεδρε, έπειδή δέν γνωρίζετε των χαρακτήρα μου, ότι όχι μόνον τωούται σκέψεις δέν έπάρσαν ποτέ από των πόντων μου, αλλά και είμαι άπορρατισμένος, ενόβς ως λήξη ή Έπαναστατική περιόδος να παραμειθώ και τον τάξον του Στρατού, διότι άναμειχθός εξ άρχής της Έπαναστάσεως θεωρώ άνασπώτηρον να άποσπώλη της έννογής έπηρεσις, με την έλπίδα ότι κατέ θα ανανόβητος εις την γνήλην του Στρατεύματος, τά άποιν κατωπιν τωούτων γεγονότων έχη άνάγκην άπολύναν ήτοιχμής διά να άντιστη κοθή σταθεράς ή πειθαρχία του. Θα έθεώρουν δέ έμνηστον εξωρετικώς εντεζή άν ή ήμεία αύτη ήτο πολύ πλησίον.

Θέλω να πιστεύητε, κ. Πρόεδρε, ότι ήτοιχμής επί δικαίων όλως νέας δυναμεις μου άπάσας διά να εξισορρετήσω την Πατρίδα, έχω την ανειδίχιστ μου ήτοιχον ότι δέν την έλλανη μέγχι τούδε, όστις και άκονισμός, και θα καταβάλω και τούτα πύων προσπάθειαν, ως Ασχρητός Έπαναστάσεως, να μη την βλάψω, και δέν θα την βλάψω, άλλ' ούτε και θα παύσω εις άλλον τινα την εναντίον να την βλάψω. Αισθάνομαι πλήρως τό βήθος των έπηρεσεών μου κατά τάς έσωτερικές και χωρίσμον ταύτας στιγμής και θα ήμην εντεζής άν ατιλλασομην τό ταχύτερον από αυτόν.

.....

Καὶ τόσα θὰ μοὶ ἐπιτρέψετε νὰ ἐλθέσω τὰς γνώμας μου ἐπὶ τῆς τελευταίας πορείας τῆς Ἑπαναστάσεως.

Μετὰ τὴν κατὰ τὴν κοινὴν ἐπεφάνθησαν σχεπτόμην νὰ δώσωμεν πύρις εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῶν δικῶν διὰ τοὺς πολιτικούς καὶ νὰ μὴ προσβῶμεν ὥστε εἰς τὴν ἐκδικασίν τῶν ἰδίων ὑποθέσεων. Ἐπειροῦν, παραπέμψαι αὐτοὺς εἰς τὸ εἰδικὸν δικαστήριον τῆς μελλούσης Ἑθνοπρονομιεῖας, ἀλλὰ διατάσσωμεν νὰ τὸ ἀποφασίσωμεν πρὸς τὸ παρὸν διὰ νὰ μὴν νομισθῇ ὅτι ἡ Ἑπαναστάσις πιστεύεται ἐξ ἐξωτερικῶν ἐπιρροῶν καὶ κλονισθῇ τὸ κύριον της. — Κατασκευάζομεν ὅθεν νὰ θέσωμεν τέμνη εἰς τὴν περίοδον τῶν πολιτικῶν ἐπιρροῶν ἐπὶ ὡς γρηγορῶς τὰ μὲν συντάξει εἰς τοῦτο, ὡς ἐπὶ παραδείγματι, ἐπαύλῃς σχέσεων μετὰ τῆς Ἀγγλίας (διουσιμὸς πρὸς αὐτήν), ἡ παραχώρησις ἐξουσιᾶς αὐτοῦτος κλπ.

Τὴν εἰς τὴν περίοδον θὰ τὴν ἀνεργεῖτομεν εἰς τὸν λαὸν μὲ ἀνταρξίαν καὶ θὰ γινώσκωμεν αὐτὴν τὰς ἀνάγκας τῆς Ἑπαναστάσεως ἐπὶ τῆς ἐνεργείας ἐκλογῶν προσδιορίζοντες ἐν ὅσῳ καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν θὰ λάβωσι χώραν.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον διὰ τὰς ἐκλογὰς ἐπικρατοῦν αἱ ἐξῆς ἀνάγκαι.

Εἴναι ἡ συνδυαστικὴ τῆς Ἀσκήσεως κατελέγη εἰς εὐρίστην αἱ ἐκλογαὶ θὰ πραγματοποιηθῶσι τὸ ταχύτερον· εἰς ὅσον δὲν καταλήξῃ εἰς ἀποτέλεσμα τι θετικὸν θὰ κινωσώμεθα τὴν στίαν μας ἀνελόντες τὸν ἐπικρατούμενον ἐνδεχομένως, πρὸς τὸν ὁποῖον νομίζομεν ὅτι θὰ ἔχωμεν τὰς γνώμας Ὑμῶν. Εἴναι δὲ πάλιν δυνατὴ ἡ συνδυαστικὴ καὶ ἀνελόντων αἱ ἐκλογαὶ τῆς δι' ἀπώτερον χρόνον, τότε δύο πραγματικαί παρουσιάζονται, ἡ ὁ μεσολαβῶν χρόνος θὰ εἴνε μικρὸς (1-2 μῆνες), ὅποτε δὲν εἴνε δυνατόν τεχνικῶς ἐν μίῳ χειμῶνι νὰ γίνων ἐκλογαὶ καὶ αὐτὰ μετὰ τὴν εἰς συνδυάζωμεν, ἡ θὰ εἴνε ἀπώτερος, τὸν τρίτον μῆνον, ὅποτε εἴνε δυνατόν νὰ γίνων πρὸς τῆς συνδυάζωμεν, ἡ κατὰ ταύτην παρουσιάζεται ἡ Ἑλλάς μὲ νόμιμον Κεφάλαιον.

Ἐξ ἄλλων ἔρχομαι καὶ ἀνάγκη χρονικῶν τιμῶν διαστήματος: διὰ νὰ παρουσιάζωμεν τὰς ἐκλογὰς διαρρυθνόντες τὸν λαὸν καὶ πρὸς τοὺς αὐτοὺς τὰ μέτρα νὰ διενεθῇ, ὅπως ἐν ἡμεῖς ψυχρῇ ἀποφασίσῃ νὰ κινωσῇ τὴν τάχην τοῦ διὰ πραγματικῆς ἐνταρξίσεως. Νομίζω δὲ ὅτι ἡ Ἑπαναστάσις, ὡς δὲν θέλῃ νὰ τὴν καταπύσῃ ἡ ἰστορία, ἔχει ἑαυτὴν ἐπικρατοῦσαν νὰ πράξῃ ὅτι εἴνε δυνατόν διὰ νὰ διαρρυθμίσῃ τὸν λαὸν παρουσιάζωμεν γρηγορῶς τὴν ἀλήθειαν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡμεῖς ἐργασίαν ἐπὶ τὴν ἄμεσον ἐποπτεῖαν μου συστημένην ἐν γνησίαις γραμματικαῖς ἀπὸ τὰ ἐξῆς.

Ἀνεκρινόντες τὸν ὅγκον τῆς Ἑπαναστάσεως τὸν ἰκτεθεῖτον ἐν τῇ ἀνταρξίᾳ καὶ τοῖς ἐκπονήσεσιν λόγους, διὰ τὸν διωδικόν, ἱερῶν καὶ εἰδικῶν ἡμετέρων ἀποσταλέντων ἐντὶ τὸν εἰς τὰς ἐκλογὰς.

Σύστασις ἀλλόθεν ἐφάρμοσον πολεμιστῶν ἐκπεποτισμένων μὲ τὰς ἀνάγκαις τῆς Ἑπαναστάσεως καὶ μὲ κίνησιν σκοπὸν τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἀνθρῶπων σκλάβων τῶν ἐπιστολῶν, ὅπως σχεδὸν ἐξέλκων παντελῶς. — Ὁ καταποτισμὸς τοῦτον μάλιστα καθ' ὅσον τὸ κράτος ἐπὶ τῇ βίσει τῶν ἐννεστέων ὡρῶν καὶ θὰ ἔχων στενὴν ἐκπύρην καὶ ἐξώτερην ἀπὸ τὸ εἰδικὸν γρηγορῶν τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τὸ ὅσον θὰ λαμβάνωσι ὁδρινὰς καὶ θὰ ἐμπεύονται. Ἐνταῦς μὲν ἐλπίσμεν νὰ φθίσῃ ἡ ὁργάνωσις εἰς καλὸν σημεῖον, ἐν δὲ ἐκ παραλλήλου θὰ γίνηται ἐργασία πρὸς ἀπορροφήσιν τῶν διαφορῶν ἄλλων ἀλλόθεν ἀνεξαρτήτως πολιτικῶν φρονιμάτων, ἀποκρινόμενον μόνον τῶν Κωνσταντινικῶν ὡς ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος.

Τέλος θεωρῶ σκόπιμον νὰ Σὺς πληροφορήσῃ ὅτι ἡ Ἑπαναστάσις κατακτείνουσα τὴν κοινὴν ἐμπροσθέντην ὡς στηριχθεῖσα ἐπὶ ἡγετῶν βίσεως καὶ ἡγετῶν ποσέσεων ἐξαρτάσκει κατὰστασιν ἐπιτρέπονται αὐτῇ νὰ ἐπιβλήῃ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τὸ πρόγραμμά της. Ἐν ὅσῳ σοβαρώτατον ἐμπόδιον ἀναστὰ εἰς τὸν ὁδόν της ἡ Ἑπαναστάσις τῶν Οἰκονομικῶν Ἐφαπτῶν, ὅν ἐκκληροδότησαν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸ παρελθόν. Εἴναι ἡ δυνατόν νὰ ἀρθῇ ὁποῖον τὸ ἐμπόδιον αὐτὸ, ἡ Ἑπαναστάσις θὰ εἴχῃ τὴν δύναμιν νὰ παρουσιάζῃ καὶ θαύματα ἰσχυρῆς ἀναδημοσιεύσεως.

Καὶ διεξέρχονεν δευτὴν πύλιν διὰ νὰ ἀντικειμενίσωμεν τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα, εἴτε κίνησιν οἰκονομίας, εἴτε ἀντικειμενίσωμεν νὰ καταστήλωμεν τὴν ὁδὸν τοῦ ἀναλλύγματος, τὸ ὅποιον καὶ ἐν μέρει ἀναβιβάζει καὶ ἡ ἀντιθέσας προσπαθῶσα διὰ τοῦ μέτρου τοῦτον νὰ πλῆξῃ τὴν ἐπαναστάσιν, ὅπ' οὐ δὲν δίνεται ἄλλως νὰ τὴν πλῆξῃ.

Καὶ ἐν ἄλλῳ ἔργῳ νὰ εἴπω, κ. Πρόεδρε, Ἐκ τῶν γραφομένων Σα; καὶ ἄλλων τιμῶν ἐνδείξωμεν ἔχον σχηματίζει τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἀισθάνεσθε φάλλον

μὴ τυχόν ἡ Ἑπαναστάσις παρουσιάζῃ εἰς πράξεις ἐκθετοῦς τὸ πολίτευμα καὶ δημονομοῦσας ὡς ἐκ τοῦτον δεσχεῖας εἰς τὴν εὐνοίᾳ λίαν τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων. — Ἰσως οἱ φόβοι Σας οὗτοι νὰ εἴνε δικαιολογημένοι ἐκ τῶν ἐντείνων ἀποστελλόμενων πρὸς Ὑμᾶς ἐπιστολῶν ἰσως ὁ ἐνφάνταστος χυρακτὴρ τοῦ Στρατηγοῦ Παγκάλου νὰ Σὺς γενῇ ἀνηγνίας, κατὰ τὴν μάλιστα τῆς ἐπὶ τοῦτον ἀνελόντος τοῦ Ὑπονομοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ὅποτε ἀπὸ ὁλίγων ἡμερῶν τῆς Διοικήσεως τῆς Στρατιᾶς.

Ἀλλὰ βεβαιώθετε ὅτι οὐδαμῶς ἐπάρχει λόγος ἀνηγνίας. Ὁ Στρατηγός, εἴπωμεν νὰ εἴχῃ ὅσας θέλει φιλοδοξίας, ἀλλὰ φέινει δύναται νὰ κέρη ἄλλως ἢ νὰ ἐνεργῇ συμφέροντος πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τῆς Ἑπαναστάσεως.

Ἡ Ἑπαναστάσις τῇ πρωτοβουλίᾳ μου κατ' ἀρχὰς δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν χρησιμοποιοῦσιν εἰς ἐπικρασίαν τινὴ ἐνεργητικῇ ὡς ἔχοντα πολλὰς ἀντιπαθείας ἐν τῇ Στρατιᾷ, καὶ τοῦ ἀνταρξίσεως ἡ ἐπικρατικὴ τὸν ἄλλα καὶ ἰδίως ἡ ἐξωτερικὴ τὸν εὐνοσίφεια καὶ δραστηριότης. Ἐν τοῖς ἐργῶ ὁ ὅσος ἐνέβη εἰς τὴν ἀνταρξίαν νὰ ἀποδεχθῇ πρότασιν, ὅπως ὁ κ. Παγκάλος ἀνελόντες δι' ὁλίγων ἡμερῶν τὸ Ὑπονο. τῶν Στρατ. διὰ νὰ διεκτείνῃ πολλὰ κακὰ τοῦ Ὑπονομοῦ, τὰ ὅποια παρ' ἑλπίδα ὁ Στρατηγός Χαραλμπίτης δὲν ἔσχε ἀσκήσας θέλῃσαν καὶ ἰκανότητα νὰ διορθώσῃ. — Ἡ ἐπικρατικὴ δὲ ἀνταρξίαν τῆς ταχέως ἀνταρξίσεως τοῦ ἐν θύρῃ Στρατοῦ ἐπιβλήκει νὰ τὸν ἀναθέσωμεν ἰδίᾳ τὴν διοίκησιν τοῦτον, ὅπ' οὐ οἱ ἀρχαιότεροι τῶν στρατηγῶν Νότος, Σηληωνίης, Χατζηγεωργίου, Νεφελῶντης, Λεωνοφάντου εἴνε μὲν καλοὶ ἀνθρώποι, ἀλλὰ δὲν εἴνε καὶ τῶσον ἰκανοὶ στρατιωτικοί, ὥστε νὰ ἀντεπεξέλθουν εἰς τὰς ποσείας περιστάσεις.

Αὐτοὶ εἴνε οἱ λόγοι, ὅπως ἐπὶ πάλιν τὴν μεταβολὴν ταύτην, καὶ νομίζω ὅτι ἡ ἐνεργεία μου αὐτῇ ἦτο πρῶτον πρὸς ἀποδοχὴν μισοποστικῆς, ἀλλ' εἴμαι βέβαιος ὅτι θὰ φέρῃ, ἡ μάλλον ἔφερε ὁλοκληρῶς θαύματα ἀποτέλεσματα.

Αἱ διοικήσεις τῶν τριῶν Σωματίων Στρατοῦ ἀνελθόντες εἰς τοὺς Στρατηγούς Ὀθωνίου, Γεωργίου καὶ Τσερούλην, αἱ δὲ διοικήσεις τῶν ἐνέα Μεραρχιῶν εἰς τοὺς ἰκανοτέρους ἐκ τῶν Συνταγματάρχων ἀνεξαρτήτως ἀρχαιότητος, καὶ τοὶ ὡς πρὸς τοῦτο δὲν εἴμαι ἐξ ὁλοκληρῶν ἐνδοκρινόμενος· πῶς γινώσκωμεν ἀπὸ λευκαφάνων ὅπως εἰς τὴν πολιτικὴν οὐτο καὶ εἰς τὸν Στρατὸν.

Ἡρῶς ὅμως νὰ μὴ θεωρήτῃ κ. Πρόεδρε, ὅτι μία τοιαύτη ἐξουσία εἰς τὸν κ. Παγκάλου, θὰ τὸν παρασχῇ ἔδαφος πρὸς καλλιέργειαν τυχόν φιλοδοξῶν σκοπῶν, διότι γνωρίζει καλῶς ὅτι εἰς καθὲν τὸν προδίδει τὸν αὐτὸν θὰ τὸν προβλῇ ἡμετέρας ἐπαναστατικῆς δυνάμεις.

Ἐθεώρησα ἐπιβεβλημένον καθίκαν νὰ παρουσιάσω πρὸς Ὑμᾶς, κ. Πρόεδρε, ὅσον τὸ δυνατόν ἐνδοκρινόμενος τὴν εἰκόνα τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως φρονῶν ὅτι ἡ γνώσις ταύτης θὰ Σὺς βοηθήσῃ ὡς οὐκ ὀλίγον καὶ βαρὺ ἔργον τῶν διαπραγματεύσεων, τὸ ὅποιον τόσο γενναίως ἀνελόντες ἀνταρξίσεως τὴν ἡγεμονίαν Ἑλλάδα.

Ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμὸς στρέφον καὶ σήμερον πάλιν πρὸς Ὑμᾶς τὰ βλεμμάτια του καὶ ἀναμένει μὲ πᾶσιν νὰ ἐξέλθῃτε Νικητὴς ἀπὸ τῶν ὁλοκληρῶν ἀγῶνι εἰς τὸν ὅσον ἡ κακὴ τύχη Σας ἔσφαγε.

Πρὸς τῆς ἐπερχομένης γενναίως ἀνελόντες Σας, πρὸ τοῦ φλογεροῦ Πατριωτισμοῦ Σας, πρὸ τῆς ἀφύστου μεγαλοπρεπείας Σας ἐναντὶ τοῦ ἐξυπαταχθέντος λαοῦ τοῦ νὰ δεχθῇτε νὰ ἐπαστῇ τὴν ταπεινότητα ἀνταρξίσεως τὴν ἡγεμονίαν Ἑλλάδα, ὁλόκληρον τὸ ἔθνος σήμερον κλίνει μετ' εὐλαβείας τὴν κεφαλὴν του.

Αἱ εὐχαὶ ἐνὸς ἑκατομμυρίου δισσεύων προσφύγων, αἱ εὐχαὶ ὁλοκληρῶν τῆς φιλίας, ὡς Σὺς σπεύδοντες εἰς τὸν μεγάλον Ἀγῶνα Σας.

Μὲ ἀπειροσθεῖς θαύματα καὶ μὲ βαθύτατον σεβασμὸν.

Ν. Πλαστήρας

Μουσείο Μπενάκη, Αρχεῖο Ελευθ. Βενιζέλου, φακ. 319. — Βερέμη Θάνου: Οι επεμβάσεις του Στρατοῦ στην Ελληνικὴ πολιτικὴ 1916-1936. (Οδυσσεύς), Αθήνα 1983, σελ. 580-588.

Ἡ Ἐπανάστασις εὐλαβὴς πρὸς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Λαοῦ καὶ συνεπὴς πρὸς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ἐπαγγελίαν προέβη σήμερον εἰς τὴν προκήρυξιν τῶν ἐκλογῶν καὶ λυπεῖται βαθύτατα, διότι λόγοι ἐξαιρετικοί, πολιτικοὶ τε καὶ τεχνικοὶ, ἐπεβράδυναν, παρὰ τὴν ζωηράν αὐτῆς ἐπιθυμίαν, μέχρι τῆς 2ας τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν. Μέχρι τοῦ χρόνου ἐκείνου ἡ Ἐπανάστασις κυβερνώσα, συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ καθήκον αὐτῆς κυριαρχικῶς, θὰ διατηρήσει τὴν ἀρχὴν καὶ θὰ παραδόσει αὐτὴν εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.

Αἱ ἐκλογαὶ θὰ ἐνεργηθοῦν ἀπολύτως ἀνεπηρέαστοι, γνήσιοι καὶ ἐλεύθεροι. Οὐδεμία θὰ ἐπιτραπῇ, εἴτε βία, εἴτε νοθεία τοῦ λαικοῦ φρονήματος. Οἱ εἰσαχθέντες ἐκλογικοὶ νόμοι ἀδίκως ἐπικρίνονται ὑπὸ μερίδος τοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Ἡ στενὴ περιφέρεια ἴσχυεν εἰς τὴν Χώραν ἐπὶ δεκαετηρίδας, χωρὶς οὐδέποτε νὰ ἐπικριθῇ ὡς σύστημα, οὔτε βίας, οὔτε νοθείας. Καὶ γνωρίζομεν, ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ Ἐπαρχίαι ὁμοθυμῶς ἐγκρίνουν τὸ γνῶριμον σύστημα. Τὸ ψηφοδέλτιον ἰσχῦσαν ἤδη καὶ διὰ τὰς Κοινοτικάς ἐκλογάς ἀποτελεῖ τὸν πλέον σύγχρονον τρόπον ψηφοφορίας, ἡ δὲ βαθμιαία καὶ μερικὴ αὐτοῦ εἰσαγωγὴ ἐκρίθη εὐλόγως ἐπιβεβλημένη καὶ δι' ἑλλειψιν ἐκλογικῶν εἰδῶν καθὼς καὶ ἔνεκα τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν τῆς Θράκης, Μακεδονίας καὶ Ἀθηνῶν.

Οἱ ἀδελφοὶ πρόσφυγες καταστάντες πολῖται Ἕλληνες, ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῶν προσεχῶν ἐκλογῶν ἐξαρτῶντες καὶ οὗτοι τὴν τύχην αὐτῶν καὶ ἐδικαιοῦντο καὶ ὠφείλον νὰ ἀποτελέσουν μετὰ τῶν ἐντοπίων κοινοὺς ἐκλογικοὺς συλλόγους καθὼς ἐξ ἄλλου οἱ Ἰσραηλῖται τῆς Θεσσαλονίκης καὶ οἱ μὴ ἀνταλλασσόμενοι Μουσουλμάνοι τῆς Δυτικῆς Θράκης ἀπαιτεῖ τὸ κοινὸν συμφέρον, ὅπως ἀποτελέσουν ἰδίους ἐκλογικοὺς καταλόγους. Οἱ ἐκλογικοὶ οὗτοι νόμοι δύνανται βεβαίως ἀπὸ θεωρητικῆς ἀρχῆς καὶ νὰ ἐγκρίνωνται καὶ νὰ ἐπικρίνωνται ἐφόσον μάλιστα, ὡς γνωστὸν ποικίλα πανταχοῦ ἰσχύουν ἐκλογικὰ συστήματα, οὐδεμία δὲ ὑφίσταται ὁμοφωνία, ὡς πρὸς τὴν ἀριότητα, οἰουδήποτε ἐξ αὐτῶν. Εἰς οὐδένα ὁμως καλῆς πίστεως κριτὴν ἐπιτρέπεται ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα κλονίζουν, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον, τὴν γνησιότητα τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ λαικοῦ φρονήματος.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου, ἡ Ἐπανάστασις εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀφεθῇ πλήρης, ἀλλὰ ἔπρεπε ἐπίσης καὶ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ θλιβεροῦ παρελθόντος, ἥτις ἐξάπτουσα τὰ πολιτικά πάθη καὶ δυναμένη καὶ διασάλευσιν τῆς τάξεως νὰ προκαλέσῃ, οὐδόλως ἤθελε συμβάλει, ὅπως ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς ἀνεπηρέαστος καὶ ψυχραίμος κρίνῃ περὶ τῶν τυχῶν του. Κατόπιν ὁμως τῆς ὁμοφώνου ἀντιρρήσεως τοῦ πολιτικοῦ κόσμου ἀναλαμβάνοντος οὕτω ἀκεραίαν καὶ τὴν εὐθύνην τῶν ἐνδεχομένων συνεπειῶν, ἡ

Ἐπανάστασις ἔκρινεν, ὅτι ὠφείλεν, ἐν τῇ μερίμνῃ αὐτῆς, ὅπως περιφρουρήσῃ καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τύπους τὸ κύρος τῶν ἐκλογῶν, ὅπως ἄρῃ πάντα περιορισμὸν. Κατόπιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἡ Ἐπανάστασις ἐκφράζει τὴν εὐχὴν, ὅπως ὁ τύπος θέσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ χαλινὸν καθιστάμενος ἄξιος τοῦ ὑψηλοῦ του προορισμοῦ, ἀποφύγῃ δὲ ἐπιμελῶς πᾶσαν βιαιότητα καὶ ἀκολασίαν ἐκφράσεως.

Ἐπικαλεῖται τοὺς σώφρονες καὶ τιμίους πολῖτας, ὅπως ἀποδοκιμάσουν διὰ παντός τρόπον τὸν τυχόν ἀκολασταίνοντα τύπον καὶ δηλοῖ, ὅτι οἱ κείμενοι νόμοι θὰ τηρηθῶσιν αὐστηρῶς. Καὶ ὅτι ὅσοι τολμήσουν νὰ ἀπειλήσουν τὴν δημοσίαν τάξιν, θὰ συναντήσουν ἀποφασιστικὴν καὶ σκληρὰν τὴν δύναμιν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐπειδὴ ἡ Ἐπανάστασις θεωρεῖ καθήκον ὑπέρτατον καὶ ἔχει ἀπόφασιν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ γνησίαν ἐκδήλωσιν τοῦ λαικοῦ φρονήματος.

Δύο κόσμοι πρόκειται νὰ ἀντιμετωπισθοῦν κατὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογάς. Ὁ κόσμος τῆς καταστροφῆς καὶ ὁ κόσμος τῆς δημιουργίας. Ὁ κόσμος τῶν Ἐθνοκτότων παθῶν καὶ ὁ κόσμος τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς γαλήνης. Ὁ κόσμος τοῦ κακοῦ παρελθόντος καὶ ὁ κόσμος τοῦ αἰσίου μέλλοντος. Ἡ Ἐπανάστασις ἀπηλλαγμένη πάσης ἰδιοτελοῦς βλέψεως, ὑπεράνω τῶν συμφερόντων καὶ παθῶν, τάσσα ἑαυτὴν ἀνέκαθεν εἰς μόνην τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κοινῶ ἀγαθοῦ, αἰσθάνεται σήμερον, ὅποτε οἱ καιροὶ εἶναι τῶσον κρίσιμοι, τὸ καθήκον καὶ τὸ δικαίωμα, ὅπως ἀπευθύνῃ ἐκκλησίαν θερμὴν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν καὶ πιστεύει, ὅτι ἡ φωνὴ αὐτῆς θὰ εὖρῃ εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν βαθεῖαν ἤχώ.

Ἡ πατρίς ἔχει δοκιμασθεῖ. Εἶναι πλέον καιρὸς διδασκόμενοι ἀπὸ τὰ σκληρὰ παθήματα τοῦ παρελθόντος νὰ δαμάσωμεν τὰ πάθη καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν πιστῶς τὴν ἐπιταγὴν τῆς συνειδήσεως. Καὶ ἡ κατεύθυνσις τότε εἶναι σαφής. Μόνον ὅταν καταδικασθῇ ὀριστικῶς καὶ πανδημῶς ὁ παλαιὸς καὶ ἔνοχος πολιτικὸς κόσμος. Μόνον ὅταν ἐκδηλωθῇ ἀμέριστος ἡ λαϊκὴ ἐμποστοσύνη πρὸς τὰ πολιτικά κόμματα, ὅσα ἐμφοροῦνται ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸν πνεῦμα τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ὑπόσχονται νὰ συνεχίσουν τὸ τίμιον ἔργον τῆς, μόνον τότε θὰ ἐπουλωθοῦν αἱ μεγάλοι πληγαὶ τοῦ παρελθόντος καὶ θὰ παγιωθῇ τὸ ἔργον τῆς περισυλλογῆς καὶ τῆς ἀναγεννήσεως. Καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ ζήσῃ. Καὶ μέσα εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς πατρίδος θὰ ὑπηρετηθῇ τότε καὶ ἡ εὐτυχία τῶν ἀτόμων.

Μετὰ τὴν θερμὴν αὐτὴν πίστιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνέκαθεν ἐνεπνεύσθη ἡ Ἐπανάστασις, ἀπευθύνει καὶ σήμερον πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν ἐγκάρδιον ἀδελφικὸν χαιρετισμὸν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18ῃ Ὀκτωβρίου 1923

Ὁ Ἀρχηγός
Ν. Πλαστήρας

Πεπονὴ Ἰωάν.: Νικόλαος Πλαστήρας, (Σύλ. Μεσσηνικολίτων), Αθήνα 1993, (α' ἐκδοση 1948), σελ. 321-323.

«Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ '22 ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

Ἔργον τοῦ Στρατοῦ δὲν εἶναι ἡ ἀνάμιξις αὐτοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν. Ἔργον τοῦ Στρατοῦ εἰς τοὺς δημοκρατομένους Λαοὺς εἶναι ἡ πειθαρχικὴ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τῶν πολιτικῶν Κυβερνήσεων. Εἶναι ἡ ὑποταγὴ εἰς τὰ κελεύσματα τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Καὶ ὁ Στρατὸς ὁ Ἑλληνικὸς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ αἰῶνος τῆς ἐλευθερίας ἐτήρησε πιστῶς τὸ καθήκον του.

Ἀλλ' ὑπῆρξαν περιστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἡ θέλησις ἀκριβῶς τοῦ Λαοῦ κατεδυναστεύετο, ἄλλοτε ἀπὸ τὴν ἀπολυταρχίαν τῶν Βασιλέων καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν διαφθορὰν τῶν φατριῶν. Καὶ τότε ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς, σὰρξ ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ ὁσποῦν ἀπὸ τὰ ὅσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, αἰσθανόμενος καὶ ὄρων ὡς συνείδησις τοῦ Ἔθνους, ἐξηγείρετο, οὐχὶ διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ θέλησιν ἰδίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν σεβασμὸν καὶ διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ κύρος τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία καὶ τῶν τριῶν παλαιότερων Στρατιωτικῶν Ἐπαναστάσεων:

Τοῦ 1843, ὅταν ὁ Συνταγματάρχης Καλλέργης ἐπικεφαλῆς τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν ἐπέβαλλεν εἰς τὸν Ὀθῶνα τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Σύνταγμα.

Τοῦ 1862, ὅταν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐκήρυττε τὸν ἀπολυταρχικὸν Ὀθῶνα ἔκπτωτον τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου.

Καὶ τοῦ 1909, ὅταν ὁ Στρατὸς καὶ ὁ Στόλος, συναισθανόμενοι καθύστατα τὴν ταπείνωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκπέσει τὸ Ἔθνος, ἐτίθεντο ἐξ ὀνόματος τοῦ Λαοῦ ἀντιμέτωποι τῆς πολιτικῆς διαφθορᾶς, ἡ ὁποία ἐξεπορεύετο ἀπὸ τὴν Αὐλὴν καὶ τὴν φαυλοκρατίαν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔθετον τὰς βάσεις καὶ ἐγίνοντο ἀφετηρία διὰ τὴν εὐτυχὴ καὶ ἀληθινὴν ἑκείνην περίοδον τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ μεγάλου τῆς Πατρίδος.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, μὲ τὴν μεγάλην διαφορὰν ὅτι οἱ καιροὶ τοὺς ὁποίους διεδέχθη καὶ αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπάλασεν ὑπῆρξαν ἀπείρως περισσότερον κρίσιμοι. Εἶναι ἀληθὺς τραγικὴ ἡ ἀνάμνησις.

Ἐπὶ μίαν δεκαετίαν αἱ θυσαὶ καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς υγείας καὶ τῆς νεότητος προσεφέροντο — ἀνάθημα χαρμόσυνον — εἰς τὸν ὀνύκον τῆς Πατρίδος, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς καθ' ὅλην τὴν δεκαετίαν ἵπτατο διαρκῶς πρὸς τὰ ὑψηλὰ πεπρωμένα τῆς...

Ἀλλὰ ἦλθεν ἡ πρώτη Νοεμβρίου... — τὸ σφάλμα ἐνὸς λαοῦ — αἰσθηματικῶς, φιλοτίμου καὶ πείσμονος — ὁ ὁποῖος παρεπληνῆθη ἀπὸ τοὺς ἐνόχους ἡγέτας του.

Καὶ ἦλθε κατόπιν ἡ ἑκτὴ Δεκεμβρίου... τὸ ἔγκλημα ἐνὸς Βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἐλατρεύθη καὶ ἀπὸ τὸν Λαόν καὶ ἀπὸ τὸν Στρατὸν ὅσον σὺδεις καὶ σὺδέποτε, ὁ ὁποῖος εἰδοποιήθη κατὰ τὸν πλεόν ἐπίσημον τρόπον ὅτι ἡ ἐπιστροφὴ του εἰς τὸν θρόνον θὰ ἐσήμαινε καταστροφὴν τῆς Πατρίδος καὶ ὁ ὁποῖος μολαταῦτα ἐπροτίμησε νὰ ἐπανεέλθῃ.

Ἵπεκύψαμεν. Ὅσοι δὲν ἀνεκλήθημεν ἀπὸ τὴν δυσπιστίαν τοῦ κωνσταντινικοῦ καθεστώτος ἐπειθαρχήσαμεν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Λαοῦ καὶ παραμείναμεν εἰς τὸ μέτωπον, προαισθανόμενοι τὴν καταστροφὴν καὶ εὐχόμενοι τὴν σωτηρίαν.

Ἀλλὰ ταχεῖα ὑπῆρξε καὶ γενικὴ ἡ ἀνάνηψις. Ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος τῶν μυριάδων τοῦ Σαγγαρίου, οἱ ὁποῖοι ἐσφαγίσθησαν οὐχὶ χάριν τῆς Πατρίδος, ἀλλὰ χάριν μόνον τῆς πορφύρας τοῦ θρόνου, συνεκλόνησε τὴν συνείδησιν τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ τότε ἡ λαοφίλος Βασιλεία μετεβλήθη εἰς Ἀπολυταρχίαν. Ἡ κραυγὴ τοῦ ἀγωνιῶντος Λαοῦ κατεπνίγετο πλεον με διωγμούς, φυλακίσεις, δολοφονίας...

Τὸ μέτωπον συνεμερίζετο καθύστατα τὸν πόνον, τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν ὀργὴν τῆς Φυλῆς. Ἀναμέτρυσεν ὁμοῦ ἐνδρίσκετο ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ στρατιωτικὸν κίνημα εἰς τὸ μέτωπον, ἀντὶ νὰ προλάβῃ, θὰ διηγκύλευεν ἰσως ἀκόμη περισσότερον τὴν ἤτταν... Καὶ ἀπλῶς ἡ εὐθύνη, ἀντὶ νὰ βαρύνῃ τὸν ἔνοχον θρόνον, θὰ ἐβάρυνε τότε τὸν ἀθῶον Στρατόν.

Καὶ ὕπεκύψαμεν πάλιν. Καὶ ἐξηκολούθησαμεν, ἐκεῖ μακράν, ματαίως μαχόμενοι καὶ πλεττό-

μενοι ἐκ τῶν νῶτων, ἡθικῶς, οἰκονομικῶς, διοικητικῶς, διπλωματικῶς, μέχρις οὗτο, ὅπως ἦτο φυσικὸν καὶ μοιραῖον, ἢ κατάρρευσις συνετελέσθη... Ὅτε ἡ σῆψις εἶχε πλέον γενικευθῇ, ἐπηκολούθησεν ἡ ἀποσύνθεσις.

Καὶ τότε μία Ἑλλάς δόλκλῃρος, ἄφθονος εἰς ὑγείαν καὶ πλοῦτον καὶ πολιτισμόν, μετεβλήθη εἰς παρανάλωμα τοῦ πυρός...

Καὶ ὁ γενναῖος Στρατὸς μας — ὁ ὅποιος πάντοτε ὑπῆρξεν ἄξιος τῆς Ἑλλάδος — προδοθεὶς ἐκεῖ, ἡρμιεῖτο πλέον εἰς αἰχμαλώτους, νεκροὺς καὶ φυγάδας.

Καὶ ἀπεχαιρετήσαμεν διερχόμενοι τὴν ἀλγισμώνητον Σμύρνην κατὰ τὴν ὑστάτην ἐκείνην ἀποφράδα ἡμέραν, καθ' ἣν αὕτη συνείχετο ἀπὸ τὸν ἐφιάλτην τῆς ἐπιδρομῆς καὶ ἀγωνιώσα εἶχε θυθισθῇ εἰς τὴν αἰγὴν τοῦ θανάτου.

Καὶ ἡσπασθήμεν εἰς τὴν Ἐρυθραίαν, διὰ τελευταίαν φοράν, τὴν ἱερὰν γῆν, ἐν τῇ μέσῃ τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῶν θρήνων καὶ τῶν κοπετῶν τῆς αἰωνίας Φυλῆς, τῆς ὁποίας τὰ τέκνα — μαρτυρικοὶ ἀδελφοὶ εὐτυχεῖς ἕως τότε — μετεβάλλοντο αἰφνης, ὅσοι ἐωζόντο, εἰς ῥάχην ἀνθρώπινα, ναυάγια τραγικὰ τῆς μεγάλης καταστροφῆς, τὰ ὅποια προσέφευγον εἰς τὴν στοργὴν τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου...

Καὶ ὑπεσχέθημεν — εἰς τὰ βάθη τῆς ἐθνικῆς τοῦ ψυχῆς, ἢ ὅποια εἶχε πληρωθῇ ἀπὸ τὴν ὀργὴν καὶ τὸν πόνον.

Στόλος καὶ Στρατὸς ὑπεσχέθη τιμωρίαν καὶ ἐπανόρθωσιν. Τοιοῦτοτρόπως ἐξεργάγη ἡ Ἐπαναστάσις.

Τὸ πρῶτον καθήκον τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο ἡ ἄμεσος δελτιώσις τῶν διπλωματικῶν ἡμῶν σχέσεων, καθὼς καὶ ἡ ραγδαία ἀνασύνταξις τοῦ Στρατοῦ, διότι ἡ ἀποσύνθεσις εἶχε μεταδοθῇ καὶ εἰς τὸ μέτωπον τῆς Θράκης. Καὶ ὁ ἐχθρὸς εἶχε καταστῇ ὑπερφίαλος, μετὰ τὴν νίκην... Δι' αὐτὸ ἡξιώσαμεν τὴν ἄμεσον παρὰ τῃσιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Δι' αὐτὸ παρεκαλέσαμεν τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διπλωματικὴν ἐκπροσώπησιν τῆς ἡττημένης Πατρίδος του.

Καὶ συνετελέσθη ἐπίσης ἄμεσως ἡ ἀνασύνταξις τοῦ Στρατοῦ. Κληρονόμος ἡ Ἐπαναστάσις μᾶς μεγάλης καταστροφῆς, ἐπεδίωξεν ὅμως καὶ κατώρθωσεν, ὅπως ἐφοδιάσῃ τὸν Στρατὸν τῆς Θράκης μὲ νέον πολεμικὸν ὕλικόν, μὲ συντήρησιν ἐπαρκῆ καὶ πρὸ παντὸς μὲ νέαν ψυχὴν.

Οἱ ἡγήτορες τοῦ Στόλου καὶ τοῦ Στρατοῦ ἀνεδείχθησαν ἀληθεὶς ἐμψυχωταί. Μετήγγισαν τὸ φρόνημα τῆς πατριωτικῆς τῶν ψυχῆς εἰς τὰ στήθη τῶν μαχητῶν. Καὶ αἰφνης ἡ

ἄμορφος μᾶζα τῶν φυγάδων μετεβλήθη ἐντὸς ὀλίγων ἐβδομάδων εἰς τὸ θαῦμα τοῦ Ἑβρου καὶ ὁ Στόλος ἀνέκτησε τάχιστα σπανίαν ναυτικὴν ἱκανότητα.

Καὶ ἀπεδείχθη τοιοῦτοτρόπως διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος καὶ Στρατὸς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Λαός, ὅταν καλῶς ὀδηγῆται, γνωρίζει νῆθ' θαυματουργῆ.

Βασίζόμενοι ἐπὶ τῆς νέας συντάξεως καὶ τῆς νέας ψυχῆς τοῦ Στόλου καὶ τοῦ Στρατοῦ εἶχομεν ἐλπίσει εἰς ἐπανόρθωσιν. Εἶχομεν ἐλπίσει καὶ εὐχρηθῇ ὅτι αἱ διεθνεῖς συνθήκαι καὶ πρὸ παντὸς αἱ παράλογοι καὶ ὑπερφίαλοι ἀξιώσεις τοῦ ἐχθροῦ θὰ μᾶς ἐπέτρεπον ἴσως μίαν νέαν πρόελασιν πρὸς τὴν Πόλιν τῶν Ὀνείρων... ἢ τουλάχιστον τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τῆς ὁποίας δυστυχῶς ἡ καταδικη εἶχεν ἀπαγγελθῇ, ὅπως καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἀλλὰ διεφύεσθησαν αἱ ἐλπίδες μας. Οἱ Τούρκοι, ἀντιληφθέντες καὶ τὴν ὀριστικὴν μας ἀπόφασιν καὶ τὴν μαχητικὴν ἰσχὺν τοῦ Στρατοῦ μας, ἔσπευσαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Καὶ ὑπεγράφη ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάννης, συνθήκη ἡ ὁποία θλίβει βαθύτατα τὴν ἐθνικὴν μας ψυχὴν, διότι κατακυρώνει τὴν καταστροφὴν τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος, ὅπως εἶχε συνετελεσθῇ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰρήνην ὅμως διὰ τὴν Ἐπαναστάσιν ἔντιμος. Διότι ἡρνήθημεν ἡμεῖς οὐδὲν πτερόν περαιτέρω θυσίαν, ἐδαφικὴν, ὕλικήν, ἡθικὴν. Ἠρνήθημεν τὴν καταβολὴν οἰασθῆναι ἀποζημιώσεως. Καὶ οἱ Τούρκοι, οἱ ὅποιοι κατ' ἀρχὰς ἀπέβλεπον εἰς τὸν πολεμικὸν Στόλον μας καὶ τὰς Νήσους, οἱ ὅποιοι κατόπιν ἡξίωσαν ἀποζημιώσιν δισεκατομμυρίων, ἐπὶ τέλους ὑπέκυψαν εἰς τὰς θελήσεις μας.

Ἡ ἐντιμος εἰρήνη ὑπῆρξεν ἔργον τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου καὶ Στρατοῦ. Ἐκφράζω καὶ πάλιν πρὸς ἀμφοτέρους τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὸν θαυμασμόν τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἐπαναστάσεως προσδιορίσθη διὰ τοῦ πρώτου ἐπαναστατικοῦ διαγγέλματος. Διεκήρυξεν ἡ Ἐπαναστάσις τότε ὅτι θὰ ἐτάσσετο «ὑπεράνω τῶν Κομμάτων» ὅτι θὰ ἐτήρη, μέχρι τῶν ἐκλογῶν, κατὰ τὰς ὁποίας θὰ ἐξεφράζετο ἐλευθέρως ἡ κυρίαρχος θέλησις τοῦ Λαοῦ, καὶ δικαιοσύνην καὶ εὐνομίαν καὶ τάξιν ὅτι θὰ ἀπέβλεπεν εἰς συναδέλφωσιν τοῦ πλανηθέντος Λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐθεώρει ἐπιβεβλημένην τὴν παραδειγματικὴν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων αὐτοῦ ἡγετῶν.

Τὴν ἐξαγγελθεῖσαν πολιτικὴν ἐτηρήσαμεν πιστῶς. Οἱ με-

γάλοι Ξενοχοί ετιμωρήθησαν. "Ανθρωποι και ήμεϊς, συνεκινήθημεν και ήλυπήθημεν θαύματα δια τόν θλιβερόν κληρόν δοτις ήλαχεν έφ' ήμᾶς. "Αλλά τὸ ανθρώπινον αίσθημα υπέκυψεν εις τήν συνείδησιν τοῦ καθήκοντος. Διότι ή σκληρά καταδίκη ἀπετέλει τόν ἀπαραίτητον δια τὸ μέλλον πολιτικόν παραδειγματισμόν, ἀπετέλει τήν στοιχειώδη προϋπόθεσιν πρὸς ἀνασύνταξιν και πειθαρχίαν τοῦ νέου Στρατοῦ, εκ τοῦ ὁποίου εξηρτάτο ή σωτηρία τῆς Χώρας, και ἀπετέλει ἀκέρμη κατηγορηματικὴν προσταγὴν τῆς "Εθνικῆς Νεμέσεως, τήν μοιραίαν κάθαρσιν τῆς μεγάλης τραγωδίας τοῦ Γένους.

"Ολόκληρον τὸ λοιπὸν παρελθὸν ήμνηστεύθη. Οὐδεὶς διωγμὸς ἐνηργήθη, οὐδεμία φυλάκισις, οὐδεμία ἐκτόπισις. "Απέναντι τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν ή "Επανάστασις ἐνήργησεν ἐκκαθάρισιν οὐχὶ κομματικὴν, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς ὑπηρεσιακὴν — ἐπὶ τῇ θάσει μόνον τῆς ἐπαγγελματικῆς και ήθικῆς ἐπαρκείας.

"Απέναντι τοῦ πολιτικοῦ κόσμου ἐτήρησεν ἰσοτιμίαν. "Επεδίωξε τερματισμόν τῶν ἐμφυλίων καθεστωτικῶν διαιρέσεων και ἐπάνοδον εις τοὺς ὁμαλοὺς, ήρέμους και γονίμους ἀγῶνας τῶν πολιτικῶν κομμάτων.

"Απέναντι τοῦ λαοῦ ἐτήρησεν εὐνομίαν και δικαιοσύνην — έφ' ὅσον ή ποιότης τῶν κρατικῶν ὀργάνων καθίστα δυνατὴν τήν ἀκριβῆ πραγμάτωνσιν τῶν προθέσεων τῆς "Επαναστάσεως — χωρὶς καμμίαν διάκρισιν κομματικῶν φρονημάτων τῶν πολιτῶν.

Καὶ τὸ γεγονός ἀκριβῶς δι' η' τοιαύτη ἐσωτερικὴ πολιτικὴ ἐξακρατηρήσθη ἐπανειλημμένως ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων Κομμάτων ὡς μεροληπτικὴ πιστοποιεῖ τήν ἀλήθειαν τῆς αὐστηρᾶς κομματικῆς οὐδετερότητος.

"Αλλὰ εις τήν πολιτικὴν τῆς διαλλαγῆς κα γαλήνης ἀπήντησεν ή ἀχαλίνωτος ἀντίδρασις τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ κόσμου, τὸ στασιαστικὸν κίνημα καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀποχῆς.

Τοιουτοτρόπως εκ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐπιστοποιήθη δι' η' πολιτικὴ τῆς "Επαναστάσεως:

"Απέναντι τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν ἐπέτυχε μόνον ἐν μέρει. Διότι πλείστοι ἀξιωματικοὶ και πολλοὶ ὑπάλληλοι, συμπαθοῦντες ἀνέκαθεν και ὑπηρετοῦντες τήν ἀντίδρασιν, συμμετέσχον ἐνεργῶς εις τὸ στασιαστικὸν κίνημα.

"Απέναντι τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ κόσμου ματαίως ἐμύχησε. Διότι ὁ πολιτικὸς οὗτος κόσμος, κωφεύσας εις τήν πατριωτικὴν ἐπίκλησιν τῆς "Επαναστάσε-

ως, ἐπέμεινεν ἀνένδοτος και ἀδιάλλακτος εις τήν ἀντίδρασιν και προσεπάθει νὰ καλλιεργήσῃ και νὰ ἐξεγείρῃ τὰ κατώτερα ἐγστικὰ τοῦ λαοῦ μετὸ κήρυγμα τοῦ μίσους και τήν ἐπαγγελίαν τῆς ἐκδικήσεως.

"Αλλὰ ἐπέτυχε περιφανῶς ἀπέναντι τοῦ Λαοῦ. Διότι ἀπεδείχθη δι' ὅστε τὸ στασιαστικὸν κίνημα εὔρεν ἀπήχσιν οὔτε τὸ κήρυγμα τῆς ἀποχῆς. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος ὡμολόγησαν δι' η' εις τήν Πελοπόννησον καθημερινῶς ἐδοκίμαζον ἀπογοητεύσεις. — Καὶ εις τὸ κήρυγμα τῆς ἀποχῆς ἐπειθάρχησε μόλις τὸ ὄγδοον τῶν "Ελλήνων πολιτῶν.

"Η "Επανάστασις εἶναι εὐτυχῆς, διότι τὸ ἔργον αὐτῆς, και ἰδίως ή πολιτικὴ τῆς διαλλαγῆς και γαλήνης, εὔρε τόσον βαθεῖαν ήχώ εις τήν ψυχὴν τοῦ "Ελληνικοῦ Λαοῦ και εις τήν κρίσιν του τόσῃν δικαίωσιν.

"Ελπίζει δι' η' πολιτικὴ καταδίκη, ή ὁποία δια τῶν ἐκλογῶν ἀπηγγέλθη ἐναντίον τῆς ἀντιδράσεως — ἀπαρτιζομένης πλέον ἀπὸ τὰ ὀλιγάριθμα μόνον στελέχη τῆς φατρίας — θὰ εἶναι ὀριστικὴ.

Καὶ εὐχεται ὅπως ἀναπτυχθῇ εις τὸν Τόπον ὑγιὲς πολιτικὸς βίος, ὥστε, ριπτομένου εις λήθην τοῦ κακοῦ παρελθόντος, νέα πολιτικὰ Κόμματα, ἐμπνεόμενα ἐξ Ἰσού ἀπὸ τιμίας προθέσεις και εὐγενῶς ἀμιλλώμενα, νὰ ὑπηρετοῦν διαδοχικῶς τὸ συμφέρον και τήν εὐημερίαν τοῦ "Εθνους.

Τὸ ἔργον τῆς "Επαναστατικῆς Κυβερνήσεως δὲν εἶναι δυνατόν θεθαίως σήμερον νὰ ἱστορηθῇ. "Αλλὰ εἶναι γνωστὸν δι' αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρέθη και αἱ δυσχέρειαι τὰς ὁποίας ὤφειλε ν' ἀντιμετωπίσῃ ὑπῆρξαν ἐντελῶς ἐξαιρετικά. "Ιδίως αἱ οικονομικά. "Επρεπε νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἐπείγοντως αἱ ἀνάγκαι τῆς ἀνασυγκροτήσεως τοῦ Στρατοῦ και τοῦ Στόλου, καθὼς ἐπίσης και αἱ ἀνάγκαι τῶν προσφύγων. Καὶ εὑρομεν τὸ δημόσιον χρέος ἐπιβεβαρημένον ἐντὸς τῆς προηγηθείσης διετίας μετὰ τρία περίπου δισεκατομμύρια. Εὑρομεν εις τὰ ταμεῖα μόλις 220 ἑκατομμύρια εκ τοῦ καταναγκαστικοῦ δανείου.

Καὶ τὸ ἔλλειμμα τῆς χρήσεως 1921 — 1922 ὑπερέβαινε τὰ 455 ἑκατομμύρια. Καὶ ἐξεύρεσις ἐξωτερικοῦ δανείου ήτο ἀδύνατος.

Τοιουτοτρόπως κατέστη ἀναπόφευκτος και ή ἐπιβολή φορολογιῶν και ή ἐκδοσις ἐν περιωρισμένῳ μέτρῳ χαρτονομίσματος. Καὶ ὀφείλω νὰ ἐξάρω δι' ὁ "Ελληνικὸς Λαός, ἀπὸ τήν φιλοπατρίαν τοῦ ὁποίου ἐζήτηθησαν τὰ χρηματικὰ μέσα τὰ ἀπαραίτητα δια τήν σωτηρίαν τῆς Χώρας, ἀναπαερί-

θη πληρέστατα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην. Ἐπετεύχθη ἰσοζύγιον μεταξύ τακτικῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ἐξεπληρώθησαν κατὰ μέγιστον μέρος αἱ παλαιαὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὑποχρεώσεις καὶ ἐκαλύφθησαν πᾶσαι αἱ ἔκτακτοι δαπάναι.

Εὗρεν ἡ Κυβέρνησις τὴν πίστιν τοῦ Κράτους ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κατεστραμμένῃ καὶ τὸ νόμισμα τῆς Χώρας καταρρέον. Καὶ ἐπέτυχεν, ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν, ἐφαρμόσασα ἀληθῶς ἡρωικὴν δημοσιονομικὴν πολιτικὴν, ὡς ἀναστηλώσῃ τὴν δημοσίαν πίστιν καὶ ὡς ἀνυψώσῃ τὸ νόμισμα τῆς Χώρας εἰς περιωπὴν ἀξιοζήλευτον.

Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1922 1.300.000 πρὸςφυγεῖς ἐφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἔπρεπε νὰ χορηγηθῇ εἰς αὐτοὺς περίθαλψις καὶ στέγαις καὶ ἐγκαταστάσεις.

Ἐκφράζω πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινωνίαν, ἡ ὅποια ἤλθεν ἐπίκουρος, ἀλλὰ ἰδίως εἰς τὰς Ἀμερικανικάς καὶ τὰς λοιπὰς φιλανθρωπικὰς Ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι προσέφεραν πολὺτιμον ἀληθῶς ἀρωγὴν εἰς τὸσον κρίσιμον ὥραν, τὴν ἀπειρον εὐγνωμοσύνην τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις, παραμείνας εἰς τὴν Ἀρχὴν πέρα τῶν ἀρχικῶν προσδοκιῶν, ἐπελήφθη ἐπίσης τῆς λύσεως καὶ ἄλλων γενικῶν ζητημάτων. Ἐπέδωξε τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτηνῶν ἀγροτῶν, ἔθεσεν ὑπὸ ἐκτέλεσιν μεγάλα δημοσία ἔργα, εἰσήγαγε τὸν θεσμόν τῆς Αὐτοδιοικήσεως. Καὶ τέλος εἰσήγαγε τοὺς ἐκλογικοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι σφοδρῶς κατεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου πολιτικοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ ἡ ἐπὶ κρίσις διεπνέετο ἀπὸ τὴν πρόβλεψιν μόνον τῆς ἀσφαλοῦς ἡττης. Διότι ἐπεκρίθη ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ψηφοδελτίου, τὸ ὅποion κατὰ κοινὴν πλῆθον ὁμολογίαν ἀποτελεῖ ἀληθὴ πρόδοον. Ἐπεκρίθη ἀνευρυθιάτως ἡ ἐξίσωσις τῶν προσφύγων πρὸς τοὺς πολίτας τοῦ ἐλευθέρου Κράτους. Καὶ ἐπεκρίθη ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι οὐδέποτε εἶχον ἐπικρίνει, εἰς τὸ παρελθόν, καὶ μάλιστα ἐστήριζον τὰς πλειονοψηφίας αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἰσοτίμου ψήφου τῶν Τούρκων. Καὶ ἐπεκρίθη ὡς νοθεῖα ἡ εἰσαγωγὴ τῆς στενῆς περιφέρειας, ἡ ὅποια μολαταῦτα ἀπετελεῖ τὸ πλῆθον γνώριμον ἐκλογικὸν σύστημα, ἡ σχυρὰν ἐπὶ δεκαετηρίδας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Βεβαίως καὶ τὸ ἔργον τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἔργα, δὲν θὰ στερεῖται ἀτελειῶν καὶ σφαλμάτων. Ἀλλὰ ὅσοι κριταὶ ἐπιθυμοῦν νὰ εἶναι δίκαιοι ὀφείλουσιν νὰ ἀναμετρήσουν ἐπίσης καὶ τὸ σύνολον τῶν δυσχειρειῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐπάλαυσε, καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἔργου αὐτῆς.

Πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀγαπητοὺς καὶ πολιτικούς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς συνεργάτας μου, μὲ τοὺς ὁποίους καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου συνεμερίσθην τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην τῶν κοινῶν ἀγώνων, ἐκφράζω τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου, καὶ ἰδιαίτερώς πρὸς τὸν φιλικτὸν συναρχηγὸν καὶ Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸ πολιτικὸν ζήτημα ἡ Ἐπαναστάσις καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν διάρκειαν ἀπέφυγε πᾶσαν ἐπέμβασιν.

Ἡ ἀξίωσις τοῦ πρώτου ἐπαναστατικοῦ διαγγέλματος πρὸς ἄμεσον παραίτησιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἀπέβλεπε μόνον εἰς ἀποκατάστασιν τῶν διπλωματικῶν ἡμῶν σχέσεων, χάριν τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως, ἀλλ' οὐχὶ εἰς ρύθμισιν τοῦ πολιτικοῦ μας ζητήματος.

Προσωπικῶς πιστεύω εἰς τὴν Δημοκρασίαν.

Πιστεύω ὅτι ἡ Βασιλεία, δηλαδὴ ὁ θεσμὸς τοῦ κληρονομικοῦ Ἀρχοντος, ἀποτελεῖ πλέον πολίτευμα ἐντελῶς ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας. Πιστεύω ὅτι καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Βασιλεία ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν πρόξενος δεινῶν καὶ διὰ τὰ δεινὰ τῆς Πατρίδος ἐκορυφώθησαν μὲ τὴν σημερινὴν Δυναστείαν.

Καὶ πιστεύω ἀκόμη ὅτι ἡ μεαβολὴ τοῦ πολιτεύματος, ἡ ἐγκαθίδρυσις Δημοκρατίας, δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀφετηρίαν εὐημερίας καὶ ἀναγεννήσεως τῆς Χώρας.

Τὴν πίστιν αὐτὴν συνεμερίζοντο πολλοὶ ἐπαναστατικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ παράγοντες. Καὶ ὅμως ἀνέκαθεν ἐθεωρήσαμεν καθήκον ἡμῶν νὰ ἀποφύγωμεν οὐδὲν ἑπ' ἐπαναστατικὴν ρύθμισιν τοῦ πολιτικοῦ ζητήματος. Καὶ οἱ λόγοι εἶναι σαφεῖς.

Πρῶτον. Ἄμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως, εἰ προεῖχεν ἡτὸ τὸ μέτωπον. Καὶ πολιτικὸν πραξικόπημα τότε θὰ ἐτάρασσε τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην τοῦ Λαοῦ, θὰ διέσπα τὴν ἐνότητα τοῦ Στρατοῦ, θὰ ἐπεδείκνυε τὴν διεθνῇ θέσιν ἡμῶν καὶ θ' ἀπέβαινε συνεπὴς πρὸς ζημίαν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων.

Δεύτερον. Μεταξὺ τοῦ Στρατοῦ δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη πολιτικὴ ὁμοφροσύνη καὶ συνεπὴς θὰ ἐπηκολούθει διαίρεσις καὶ ἀποσύνθεσις τῆς Ἐπαναστάσεως.

Τρίτον καὶ κύριον. Ἀγνωστος ἦτο ἀκόμη ἡ θέλησις τοῦ Λαοῦ. Καὶ ἡμεῖς οὐδέποτε ἐλησμονήσαμεν τὴν ἀλήθειαν ὅτι τὸ κράτος τῆς βίας εἶναι ἐφήμερον καὶ ὅτι ἐκεῖνα μόνον τὰ καθεστῶτα, ἐκεῖνα τὰ πολιτεύματα εἶναι βιώ-

σιμα και ὠφέλιμα ὅσα στηρίζονται εἰς τὴν θέλησιν, εἰς τὴν συνείδησιν, εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Λαοῦ.

Μετά τὸ στασιαστικὸν κίνημα οἱ δύο πρῶτοι λόγγοι εἶχον ἀρθῇ. Οὐτε μέτωπον ὑπῆρχε πλέον οὔτε διχογνωμία Στρατοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἡ εἰρήνη εἶχεν ὑπογραφῇ καὶ ἡ δημοκρατικὴ συνείδησις μεταξὺ Στόλου καὶ Στρατοῦ ἐγενικεύθη.

Ἀλλὰ ὑπελείπετο ἡ θέλησις τοῦ Λαοῦ. Καὶ ὅσον καὶ ἂν ἡδυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι δι' οὗς λόγους ἐδημιουργήθη ἡ δημοκρατικὴ δημοφροσύνη τοῦ Στρατοῦ ἦτο φυσικὸν νὰ εἶχε διαμορφωθῇ καὶ δημοκρατικὴ δημοφροσύνη τῆς μεγάλῃς πλειονοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἐν τοῦτοις, εὐρισκόμενοι μάλιστα εἰς τὰς παραμονὰς ἐκλογῶν Συντακτικῆς Συνελεύσεως, ἐθεωρήσαμεν ἐπιτακτικόν μας καθήκον, ὅπως ἀποφύγωμεν καὶ ἀποτρέψωμεν πᾶσαν ἐπέμβασιν, ἐπαφιέμενοι τὴν ρύθμισιν τοῦ ζητήματος εἰς τὴν θέλησιν τοῦ κυριάρχου Λαοῦ.

Καὶ μόνον μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν ἐκλογικὴν νίκην τῆς ἐθνικῆς παρατάξεως ἡ Ἐπανάστασις ἔκρινεν ὅτι ὤφειλεν, ὅπως συστήσῃ εἰς τὸν Βασιλέα ἀποδομίαν ἵνα ἀνεπηρέαστος ἡ Ἐθνοσυνέλευσις συζητήσῃ καὶ ἵνα, ἐρωτώμενος, κρίνῃ ἐπίσης ἀνεπηρέαστος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς περὶ τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ πολιτεύματος.

Τὸ στάδιον τῆς Ἐπαναστάσεως ἔληξεν οὐσιαστικῶς τὴν 16ην Δεκεμβρίου, τυπικῶς σήμερον. Ὁ Στόλος καὶ ὁ Στρατὸς ἐπανήλθον ἤδη εἰς τὰ ἔργα των. Καὶ ἐγώ, προσωπικῶς, ἀποσύρομαι εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

Ἀπερχόμεθα μὲ τὴν συνείδησιν ἡσυχον ὅτι ἐν τῇ μέτρῳ τῶν δυνάμεων ἡμῶν καὶ ἐν τῇ μέσῳ τῶν ἐξαιρετικῶς δυσχερῶν περιστάσεων, πρὸ τῶν ὁποίων εὐρέθημεν ἀντιμέτωποι, ἐπετελέσαμεν τὸ καθήκον μας πρὸς τὴν Πατρίδα.

Ἀπαρχόμεθα εὐτυχεῖς, διότι ἡ περιφανὴς ἐκλογικὴ νίκη τῆς ἐθνικῆς παρατάξεως παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ ἔργον τῆς Ἐπαναστάσεως θὰ εὖρη στοργὴν εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ πατριωτικὸν αὐτῶν φρόνημα καὶ τὴν πολιτικὴν σύνεσιν θὰ ἀγάγουν αὐτὸ ἀσφαλῶς εἰς συνέχειαν καὶ τελείωσιν.

Καὶ ἡ εὐτυχία ἡμῶν κορυφούται, διότι τὸ ἐξοχώτερον τέκνον τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς, ὁ πρωτεργάτης τῆς μεγάλῃς Ἑλλάδος, πρὸς τὸν ὅποιον, διὰ τῶν ἐκλογῶν, πάνδημος ἐξεδηλώθη ἡ μετάνοις καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, εἰσακούσας τὴν φωνὴν τῆς δοκιμαζομένης Πατρίδος, ἐπανέρχεται καὶ θὰ εὐρίσκηται αὐριον ἐν τῇ μέσῳ ἡμῶν.

Ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα τὰ δεινὰ τῆς Πατρίδος νὰ ἔχουν λήξει. Ταχεῖα νὰ εἶναι καὶ ἐλλογική ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ συνεορτάσωμεν τὴν ἐθνικὴν ἐπανόρθωσιν. Καὶ θὰ κατευδύσωμεν τοὺς μαρτυρικοὺς ἀδελφούς μας παλιννοστοῦντας διὰ νὰ ἐπανέγρουν — ἀλλοίμονον! Τέφραν μόνον ἐστῶν καὶ θωμῶν... Διὰ νὰ συνεχίσουν ἐκεῖ τὴν ἱστορικὴν μοῖραν των, νὰ ζωογονήσουν καὶ νὰ ἐμφυχώσουν καὶ πάλιν τὴν ὡραίαν Πατρίδα των, εἰς τὴν ὁποίαν σήμερον, δυστυχῶς, δὲν ἔχει ὑπολειφθῇ παρὰ μόνον ἡ ἀνάμνησις τῆς Ἑλλάδος...

Ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα αἰσία νὰ εἶναι ἡ ρύθμισις καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν μας πραγμάτων.

Ἀλλὰ πρὸ παντὸς θαθεῖα νὰ συντελεσθῇ καὶ ὀριστικὴ ἡ πολιτικὴ ἀνάγκη καὶ ἡ ἠθικὴ ἀναγέννησις ἐπειδὴ, πέραν καὶ ἐδαφῶν καὶ πολιτευμάτων καὶ νόμων, μόνον ἐπὶ τῆς διαλλαγῆς καὶ τῆς γαλήνης καὶ τῆς νομίμου ἐργασίας τοῦ Λαοῦ, μόνον ἐπὶ τῶν πεφωτισμένων πνευμάτων τῆς ἡγήτιδος τάξεως, καὶ ἰδίως μόνον ἐπὶ τῶν ἀγνῶν συνειδήσεων, ἡμπορεῖ νὰ θεμελιωθῇ ἀσφαλῶς ἡ προκοπὴ καὶ ἡ εὐημερία τῶν Ἑθνῶν.

Καὶ ἡ δόξα τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς εἰς τοὺς αἰῶνας οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἢ ἔκτασις καὶ ὁ ἀριθμὸς ὑπῆρξε πάντοτε ἡ ἐγκαρτέρησις καὶ ὁ πολιτισμὸς.

Μὲ τὴν χαρμύνουσαν αὐτὴν προσδοκίαν διὰ τὸ μέλλον καταθέτω σήμερον τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐνώπιον τῆς κυριάρχου Ἑθνικῆς Συνελεύσεως.

Εφημ. «Πατρίς»: Αθήναι 3 Ιαν. 1924. — Πλαστήρα Νικ.: *Η Επανάστασις του '22 και η Δημοκρατία*, (Μπάουρον), Αθήναι 1972.

"Έλληνες, 'Αδελφοί μου"

"Εξ όνόματος τής Επαναστάσεως σάς εύχαριστώ.

"Αποτελεί σήμεραν ό καίριος, ό πάνδημος συναγεμιάς, όπως είχεν αποστείλει, και την ήμέραν κατά την όποιαν ανηρχόμεθα εις τας 'Αθήνας, ίκανοποιήσαν και τήνωσαν και δικαίωσαν τής Επαναστάσεως.

Και αποστείλει ακόμη παρηγορίαν και δάσκαλον και έλπίδα μέσθ εις την τραχηλήν αυτήν επερχήν του πένθους και τής οδύνης διά την μεγάλην εθνικήν συμφοράν.

"Έλληνες,

Ποίος έπειτα από τας λαμπράς ήμέρας τής δόξης, τας όποιās επανηγυρίζαμεν, ποίος τό επερχόμεν να συναντώμεθα σήμερον μέσθ και Στρατός διά να θρηνώμεν επάνω εις τή έρείπια;

Ποίος τό επερχόμεν, εκεί κάτω εις την Ίωνίαν την ίδιαν μας, ό Στρατός ό 'Ελληνικός, ό τροπαϊστής των Βαλκανικών μαχών, ό θρηπιδεύτης του μεγάλου πολέμου, να υποστη την καταισχύνην τής ήττης και τής φυγής;

Και να εγκαταλείψη εκεί κάτω αποπαίρουνσαν, μίαν 'Ελλάδα διόκληρον, διά να την παραδώση κατόπιν ό δαρόχαρος εις την όπιν των και την τραχήν και τας φλόγας;

Και όταν πλέον ή συμφορά — και τής Ίωνίας και τής Θράκης είχε συντελεσθή, ό μεγάλος έγκληματίας, με την ευτέλειαν και την ανανόριαν, ή όποια πάντοτε τούς έχαρκατρίσεν, επεχείρησαν να μεταθέσουν τας τραιεράς των ευθύνας. Και είπαν «Η ήττα, ή συμφορά είναι του Στρατού, έπειδή ό Στρατός δεν ήθέλησε να πολεμήσῃ! Συκοφαντία! Ό άγιός είχε προδοθή.

Οί άρχηγοί, ό πλειστοί, εις τούς όποιους τό καταλήθην καθεστώς είχεν εμπιστευθή την διοίκησιν, ήσαν ευτελείς και άντάξια όργανα τής απολυταρχίας. 'Αλλά άνάξιοι του Στρατού.

Και ό Κυβερνήται, ό όποιοι επί δύο έτη εγκατέλειψαν τον Στρατόν χωρίς επικουρίαν χρηματικήν, χωρίς φρονηματισμόν, ό όποιοι συστηματικώς του υπενόμουν την εθνικήν πίστην, ήσαν άνάξιοι τής 'Ελλάδος.

"Ομιλώ προς τον λαόν των 'Αθηνών και επιθυμώ ν' άκουσθώ από διόκληρον τον ελληνικών λαόν. Δέν θα επιτρέψωμεν ποτέ να συκοφαντηθούν τα φιλότιμα τέκνα του 'Ελληνικού Λαού, ό γενναίοι συμμαχηταί μας και σύντροφοι, ό όποιοι και εις την Ίωνίαν επίσης έγραψαν με τό αλμά των υπερλόχους σελίδας αυτοθυσίας και ήρωϊσμού.

"Ο Στρατός ό 'Ελληνικός υπήρξε πάντοτε, όπως και τώρα είναι εις την Θράκην, ήξιος τής Πατρίδος.

"Υπάρχονσι, ένοχοι, έγκληματίας υπήρξαν ό άρχοντες πολιτικοί και στρατιωτικοί αλλικοί ό όποιοι έταξαν ενν Βασιλέα επεράνω τής Πατρίδος, ό όποιοι απεξένωσαν την 'Ελλάδα από τούς φυσικούς της Συμμάχους, ό όποιοι με διωγμούς, με φυλακίσεις, με μισθωτούς δολοφόνους κατέπνιξαν την κραυγήν τής αγωνίας του 'Εθνους, ό όποιοι, δουλείοντας εις τας συμφέροντα και τή πάθη των, έδίωξαν την άρετήν και εδράδευσαν την ανανόριαν, απαρνήθισαν την Φυλήν και παρασκύευσαν την μεκράν και κατισχυμένην 'Ελλάδα.

Αυτοί υπήρξαν ό έχθροι τής Πατρίδος.

Και άς είναι, αυτοί, κατηραμένοι εις τούς αιώνας.

Και θρηνώμεν σήμερον επάνω εις τή έρείπια.

"Αλλά θα ήτο άναξίότης, θα ήτο ανανόρια, και το Λαός και το Στρατός, και κατεδάλλοντο από την θλίψιν, αν υπέκυπτον εις την συμφοράν. 'Η Φυλή έχει υποστη πολλάς δοκιμασίας, 'Αλλά άντέχε πάντοτε και επάλαισε και άνέστη. Και τώρα διερρήμιστα άνάλογον κρίσιν. 'Αλλά δεν θα κατακληθώμεν, ήμείς, και δεν θ' αποθάνωμεν, και δεν θα φανώμεν κατώτεροι από μίαν Φυλήν αιώδη και θάρραρον, τής όποιās ή επέκτασις πέσαν των φυσικών της συνόρων αποστείλει στήμα διά τον σύγχρονον πολιτισμόν.

Και θα ζήσωμεν, ήμείς! Διότι δεν θα λησμονήσωμεν και δεν θ' απαρνηθώμεν ποτέ ότι είμεθα κληρονόμοι μιιάς ιστορίας ένδοξης και ότι είμεθα φορείς ενός μεγάλου προορισμού.

"Η Επανástας θα ήχη διόκληρον τό καθήκον της. Θα εκκαθήρσῃ τό παρελθόν. Θ' αντιμετωπίσῃ τό παρόν. Θα παρασκευάσῃ τό μέλλον.

Οί μεγάλοι ένοχοι θα τιμωρηθούν.

"Η τραγωδία γὰ να λήξη χρειάζεται καθαρίν. Χρειάζεται εξιλαστής και εξαγγιωτός. Χρειάζεται και πάλην υγεία εις την απόστασαν. Χρειάζεται τό παράδειγμα και ή παράδοσις εις τον τύπον αυτόν, ότι ό έχθροι τής Πατρίδος, δεν ήμπορούν να μένουν άτιμωτοι, αλλά κολάζονται.

"Ο Στρατός θ' ανασυνταχθή. Διοικούμενος από ήγήτορας έμφυσιώς, φρονηματίζμενος, εφοδιαζόμενος, θα καταστή και πάλιν, ως σύνολον, ήξιος τής Πατρίδος.

"Υπεράνω των καμμάτων πάντοτε, ή Επανástας, αίσθανιμένη και βρώτα ως συνεδισίς του 'Εθνους, θα υπερετήσῃ τό έργον τής περιττολογής και τής σωτηρίας, με άγνότητα, με άποσίτισιν και με πίστην.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Λαὸς ἐπίσης ὀφείλει νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἰδικόν του καθήκον. Ἡ Ἐπανστάσις δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔχῃ διάρκειαν. Εἰς τὰς χεῖρας του θ' ἀποτεθῇ καὶ πάλιν ἡ τύχη του. Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζῃ εἰς τοὺς σημερινοὺς κρισίμους καιροὺς, ὅτι ἀναλαμβάνει ἀπέναντι τῆς Ἱστορίας, ἀπέναντι τῆς Φυλῆς βαρυντάς εὐθύνας. Ἡ εὐπιστία ἢ πλάνη του, ἡ ὁποία δυστυχῶς ἐστοίχισε τόσον ἀκριδὰ εἰς τὸ Ἔθνος, δὲν ἐπιτρέπεται ποτὲ πλέον νὰ ἐπαναληφθῇ.

Πρέπει πρὸ παντὸς νὰ ἐκδηλωθῇ ἀνεπιφύλακτος, πανηγυρική καὶ ἀλόθιμος ἢ θέλησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὅπως ἐπιδιωχθῇ διὰ πάσης θυσίας ἡ ἀνασύνδεσις τῶν φιλικῶν σχέσεων πρὸς τοὺς ἐκ παραδόσεως Συμμάχους καὶ φίλους. Πρέπει νὰ ὑπερνικηθοῦν καὶ ἀδυναμίαι καὶ συμφέροντα καὶ πάθη. Ἡ φιλοτιμία, ἡ εὐφυΐα, ἡ εὐψυχία του πρέπει νὰ συμπληρωθοῦν μὲ τὴν κρίσιν, μὲ τὴν ἐπίγνωσιν, μὲ τὴν ἐκτέλεισιν τοῦ καθήκοντος.

Κάτω ἀπὸ τὴν σημαίαν τοῦ «Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ» πρέπει νὰ συντελεσθῇ ἡ ἀδέλφωσις τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι ἀδύνατος ἡ σωτηρία, ἐὰν δὲν μάθωμεν ὅλοι, ἐπὶ τέλους, νὰ ζητοῦμεν τὴν αὐτομνην εὐτυχίαν μας μέσα εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς Πατρίδος. Βαθύτατα, ἐπάνω εἰς τὰ θεμέλια τῆς ψυχῆς καὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ Λαοῦ, πρέπει νὰ οἰκοδομηθῇ ἡ ἐθνικὴ σωτηρία καὶ ἡ πολιτικὴ ἀναγέννησις. Ἐπειδὴ μόνον τοιοῦτοτρόπως θὰ εἶναι ἀσφαλὲς καὶ διώσιμος.

Μὲ τὴν ἐκτέλεισιν, μὲ τὴν ἐλπίδα, μὲ τὴν πίστιν αὐτήν, ἡ Ἐπανστάσις ἀπευθύνει πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν ἐγκάρδιον, ἀδελφικὸν χαίρετισμόν.

Εφημ. «Ελευθερον Βήμα»: Αθήνα 10 Οκτ. 1922, – Μπρεδήμα Ηλία: *Ἡ Πρώτη Δημοκρατία*, (Ακμῶν), Αθήναι 1960, σελ. 184-187.

Εφημ. «Ελευθερον Βήμα»: Αθήνα 10 Οκτ. 1922, - Μπρεδήμα Ηλία: *Ἡ Πρώτη Δημοκρατία*, (Ακμῶν), Αθήναι 1960, σελ. 184μ- 187.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΤΥΠΟ ΥΛΙΚΟ

1. Αγγέλης Β., *Ο Μαύρος Καβαλάρης, Νικόλαος Πλαστήρας*, τόμ. 1-3, εκ. Αθήνα 1995.
2. Πεπονής. Ι. Αν., *Νικόλαος Πλαστήρας, Ο Μαύρος Καβαλάρης*, εκ. Σύλλογος Μεσονικολιτών.
3. Εταιρεία Καρδισιώτικων μελετών, *Καρδισιώτικα Χρονικά*, τόμ. 1, εκ. Καρδίτσα 1995, σελ. 249-255.
4. Κούτρας Στ., *Φωτεινές και ηρωϊκές μορφές της Καρδίτσα, υπ. Άγιος Σεραφείμ- Γεώργιος Καραϊσκάκης- Νικόλαος Πλαστήρας*, εκ. Αθήνα Οκτώβριος 1990, σελ. 21-34.
5. Νομαρχία Καρδίτσας, *Ιστορικό – Πολιτικό Συνέδριο για τον Νικόλαο Πλαστήρα, πρακτικά*, εκ. Καρδίτσα 13-14 Μαΐου 1994, Μορφοβούνι 15 Μαΐου 1994.
6. Αναστασάκος Σ., *Ο Πλαστήρας και η εποχή του*, τόμ. 1-3, εκ. Επικαιρότητα, τόπ. Κέντρο Ιστορικών Μελετών, Αθήνα 2007.
7. Νάννος Ι., *Άξιον της Πατρίδας μνήμη 1881-1953*, εκ. Γ' Μορφοβούνι 2010.
8. Ζάννας Π. Α., *Νικόλαος Πλαστήρας – Εκστρατεία Ουκρανίας 1919*, Κίνημα 6^{ης} Μαρτίου, εκ. Ερμής 1989.

ΨΗΦΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ/ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. <http://www.capital.gr/me-apopsi/3311238/o-nikolaos-plastiras-kai-i-omonumi-limni>

2. <https://www.newsbeast.gr/portrait/arthro/2087785/o-mavros-kavalaris-nikolaos-plastiras>
3. <https://www.e-daily.gr/themata/112747/o-ellhnas-prwthypoyrgos-me-ton-lito-tropo-zwhs-poy-pethane-sthn-psatha-pics>
4. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BB%CE%B1%CE%BF%CF%82_%CE%A0%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B1%CF%82
5. <http://www.karditsa-net.gr/2014/people/plastiras.htm>
6. <http://www.kathimerini.gr/491988/article/epikairothta/ellada/o-8anatos-toy-nikolaoy-plasthra>
7. <https://fanpage.gr/%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%B7%CF%84%CE%B1/ao-mavros-kavalaris-nikolaos-plastiras-pou-afierose-olokliri-ti-zoi-tou-stin-ellada/>
8. <https://greekmilitaryvoice.wordpress.com/2015/09/01/%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%B1%CE%BF%CF%83-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B1%CF%83-%CE%BF-%CE%BC%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%BF%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%AC%CF%81%CE%B7/>
9. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9B%CE%AF%CE%BC%CE%BD%CE%B7_%CE%A0%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B1
10. <https://www.protothema.gr/stories/article/738269/limni-plastira-5-dekembriou-1959-to-nauagio-me-ta-20-thumata/>
11. <http://www.limniplastira.gr/index.php/el/%CE%B1%CE%BE%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CE%B1/10-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B1.html>
12. <http://www.520greeks.com/sights/moyseio-plastira/>
13. <http://plastiras-ota.gr/building/kentro-istorikon-meleton-n-plastiras/>
14. <https://www.mygreece.tv/el/karditsa/karditsa-to-mousio-tis-polis>

15. <https://www.gtp.gr/TDirectoryDetails.asp?id=35228&lng=1>
16. <https://dimoskarditsas.gov.gr/building/andriantas-nikolaoy-plastira/>
17. <https://www.plastiras-lake.gr/index.php/istoria-limnis-plastira/2-istoria-tis-limnis-plastira.html>
18. https://www.touristorama.com/limni_plastira_istoria-01327
19. <http://plastiras-ota.gr/i-limni/istoria-tis-limnis/>
20. <https://www.sansimera.gr/biographies/184>
21. <https://ellhnikaxronika.com/2015/07/09/%CE%BF-%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BB%CE%B1%CE%BF%CF%82-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF-%CE%B1%CE%BC%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B5%CE%B3%CF%8C%CE%BC%CE%B5/>
22. <https://ellas2.wordpress.com/2009/07/24/%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%B1%CE%BF%CF%83-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B1%CF%83/>
23. <http://elldiktyo.blogspot.com/2014/08/nikolaos.plastiras.html>
24. <https://parapoda.wordpress.com/tag/%CF%84%CE%B9-%CF%80%CE%B1%CF%80%CE%AC%CE%B3%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B9-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B1%CF%82/>

